

ОДБРАНА

**Девет деценија од пробоја
Солунског фронта**

КАПИЈА СЛОБОДЕ

Специјални прилог

КУЛТУРНО И ПРИРОДНО БЛАГО СРБИЈЕ
НА ЛИСТИ УНЕСКА

БУДИ ПРОФЕСИОНАЛАЦ

КОНКУРС ЗА ПРИЈЕМ У
ПРОФЕСИОНАЛНУ ВОЈНУ СЛУЖБУ

Бити део елитног строја
у савременој војсци
изазов је за сваку
младу особу...

... сада је тренутак!

ВОЈСКА СРБИЈЕ

011 20-63-432 Генералштаб Војске Србије

018 509-539 Команда Кошавне војске

018 325-221 Специјална Бригада

011 20-64-730 Команда за обуку

011 30-74-027 Команда В и ПВО

011 32-01-957 Управа војне полиције

011 20-64-074 Гарда

www.vs.rs

 NOVI CITROËN C5

Nemački karakter, francuski stil.

VITRO GROUP

OVLAŠĆENI UVOZNIK I DISTRIBUTER ZA SRBIJU

RADNIČKA 22, ADA, BEOGRAD, 011 35 38 555

Vitro Group Kariškorčeva 68, Beograd, 011 30 22 300 Vitro Group M8 09, Brgada 58, 846, 069 20 22 08
Vitro Group Jagodina Dvorski put 1b, Jagodina, 035/25 25 57 Autocomercia Karančeva 18, Beograd,
011 2436 402 Bel Car Bulevar Vojvode Stjepa 86, Novi Sad, 022 929 2004 Auto AS Slavina Trnava 5,
Bačka Topola, 034 705 414 AMC Group Prilatica bb, Čačak, 033 401 402 Office center Kopa Balcina 1,
Podgorica, 081 927 760 Delta bb, Laka Informacije p.n. Velenik 10000 Priština, Kosovo 038 500 558

www.citroen.co.yu

CITROËN

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Душан Глишић (фелџон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, мајор (одбрана),
Сања Савић (интернет)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
Предраг Милићевић, Миљан Милкић,
Крстан Милошевић, др Милан Милошевић,
др Александар Мутавић, Никола Остојић,
Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Попадић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници)

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Преплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Преплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
Македонска 29

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимио Даримир БАНДА

28

САДРЖАЈ

У ФОКУСУ

Погибија пилота Војске Србије

ЗАМКА ЗА СНОВЕ

6

Девет деценија од пробоја Солунског фронта

КАПИЈА СЛОБОДЕ

8

Заклетва војника септембарске генерације

ПОВЕРЕЊЕ

У ВОЈСКУ СРБИЈЕ

12

ИНТЕРВЈУ

Др Рој Стафорд,
професор Националног ратног колеџа САД

ИЗУКРШТАНИ ИНТЕРЕСИ

14

Генерал-мајор Радивој Вукобровић, начелник Службе
информатике и телекомуникација Генералштаба Војске Србије

ВОЈНИК ИНФОРМАТИЧКОГ ДОБА

18

Per aspera

ШУФЕРИЦЕ

21

ТЕМА

Ново *Правило службе Војске Србије*

ПРИРУЧНИК ЗА ПОД ГЛАВУ

22

ОДБРАНА

Запис из 310. самоходног ракетног дивизиона

ИЗАЗОВИ ТРЕЋЕ ДИМЕНЗИЈЕ

28

ПРИЛОГ

Културно и природно благо Србије на листи Унеска
СА АТРИБУТОМ ВЕЧНОСТИ

31

Јединице и установе службе АБХО Војске Србије
У НОВИМ МИСИЈАМА

56

Са галерије

ХРАБРЕ ДАМЕ

59

СВЕТ

Двадесет девети конгрес ЕМРА у Риги
**ПОД ЛУПОМ
ВОЈНИХ НОВИНАРА**

62

Ирански нуклеарни пројекат

У СУСРЕТ АПОКАЛИПСИ

66

КУЛТУРА

Клуб ваздухопловства у Земуну
У ДОСЛУХУ СА ВРЕМЕНОМ

70

ФЕЉТОН

Знаменити Срби на Крфу 1916–1918.
**НОВИ ЖИВОТ
НА ОСТРВУ СПАСА**

74

СПОРТ

Једанаести падобрански вишебој
НАЈБОЉЕ ЛИЦЕ СПЕЦИЈАЛАЦА

79

БУДИ ПРОФЕСИОНАЛАЦ

Војска Србије је тренутно највећи послодавац у нашој земљи. Изречена тврдња у први мах звучи чудно, чак и невероватно, јер нам је свест још оптерећена кампањом отпуштања – привременим пензионисањима и неселективним смањењем бројног стања до „зацртаног“, све у оквиру не тако давно спроведеног процеса реформи, реорганизације и рационализације Војске, а без јасно дефинисаног циља. Данас је ситуација знатно другачија. Не само да нема отпуштања из Војске, већ је та институција постала пожељни послодавац, који има шта да понуди армији незапослених. Више од хиљаду радних места нуди се сада младима, равноправно девојкама и мушкарцима, који су спремни да се окушају у професионалној војној служби.

Ових дана отпочела је и кампања под називом „Буди професионалац“, чији је основни циљ да се потенцијални кандидати за професионалне војнике што потпуније обавесте о свим питањима у вези са службом у Војсци. На званичној Интернет презентацији Војске Србије недавно је објављен конкурс са свим информацијама о томе ко, где, под којим условима и како може постати професионални војник. За само неколико дана те странице отворило је 2.500 посетилаца, што довољно говори о тој акцији.

Потребна обавештења могу се, наравно, добити и у директном контакту са јединицама Војске Србије, са војнотериторијалним органима или преко Републичког завода за тржиште рада. И будући сајмови запошљавања биће, свакако, важна места за промоцију војног позива. Први ће се одржати већ у наредних неколико дана у новосадском Сленсу. Али сва та настојања су, ипак, кратког домета ако се не обезбеди и најшира медијска подршка професионализацији Војске Србије – циљу који је зацртан до 2010. године. То питање је од државног и националног значаја. Према томе, морају се ангажовати и сви расположиви потенцијали, не само у Министарству одбране и Војсци већ и у широј друштвеној заједници. Неопходан је и модернији приступ потенцијалним циљним групама. Путеве и облик комуникације који ће им привући пажњу. А први кораци кампање, која ће ускоро и званично бити промовисана, врло охрабрују.

Наравно, то све није довољно да се неко определи за тежак, понекад мукотрпан, али надасве частан војни позив. Будући професионални војници очекују и одговарајућу награду за уложени труд и немала одрицања, која се подразумевају због специфичности службе. Она до сада, мора се признати, није била примамљива, нарочито у срединама у којима је животни стандард грађана изнад друштвеног просека. Али она не сме бити просечна, јер ни захтеви службе у војсци нису просечни. Напротив. Подразумевају одвојеност од породице, рад у теренским условима, суочавање са високим степеном ризика и опасностима у обављању задатака.

Да ли ће посебне погодности које се сада нуде професионалним војницима, као што су бесплатан смештај и исхрана у касарни, затим широке могућности за стручно усавршавање и напредовање у послу, могућности за унапређивање у подофицирски чин и пријем у службу на неодређено време, бити довољан разлог за младе људе на почетку професионалне каријере да обуку униформу и стану у војнички строј, видеће се врло брзо. Али мора се признати да се ретко где данас у Србији, са завршеном основном или средњом школом, може добити нешто више. ■

Погибија пилота Војске Србије

ЗАМКА ЗА СНОВЕ

Потпуковник Иштван Канас, командант Ескадриле за летна испитивања Техничког опитног центра, трагично је настрадао 24. септембра, када се авион *супергалеб* Г4, којим је пилотирао на редовном задатку, срушио наомак две писте батајничког аеродрома. Несрећа се догодила у време припрема летачког програма за најављени аеромитинг на Калемегдану. Небо је заувек остало ускраћено за необичну поезију летења једног од заљубљеника у његово пространство ...

37. класе Ваздухопловне војне академије. Најпре је службовао у Подгорици, у 172. авијацијској бригади, где је професионалну војну каријеру започео на дужности наставника летења. Потом је обављао задатке ко-

ИЗМЕЂУ ВРЕМЕНА И ВЕЧНОСТИ

мандира авио-одељења, заменика команданта 239. ловачко-бомбардерске авијацијске ескадриле и референта за технику пилотирања и методике летачке обуке. Био је и пилот акро-групе *Летеће звезде*.

Од 2004. године потпуковник Канас радио је на војном аеродрому *Батајница*, у саставу Техничког опитног центра, на дужности опитног пилота, а затим и помоћника начелника Одсека за упуте Првог авијацијског одељења. Поседовао је прву категорију СБО и звање инструктора летења. Основни тип ваздухоплова за које је оспособљен био је Н-62, а могао је летети и авионима Н-60 и В-53. Био је ожењен супругом Пирошком и имао двоје деце – ћерку Лауру и сина Иштвана.

та се, заправо, догодило тог несрећног 24. септембра на батајничком војном аеродрому?

Око десет часова, 300 до 400 метара северозападно од такозваног тријангла између две писте, на правцу ка Земуну, свега два минута после полетања, срушио се *супергалеб* Г4 којим је пилотирао потпуковник Иштван Канас. Ваздухоплов је летео на висини од 20 до 1.200 метара, брзином од око 200 метара у секунди. Пилот није успео да се катапултира.

После вести о трагедији, место несреће обишли су министар одбране Драган Шутановац, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош и командант Ваздухопловства и противваздухопловне одбране генерал-мајор Драган Катанић. На лице места изашли су и истражни судија Окружног суда у Београду и стручна комисија надлежна за испитивање узрока несреће и пада летелице.

На конференцији за новинаре тога дана саопштено је да су прописана процедура за лет потпуковника Канаса и техничка припрема авиона Г4 у потпуности испоштовани.

Пилот потпуковник Иштван Канас био је један од најбољих и најспособнијих опитних пилота у земљи. Иза њега је било близу 1.800 сати лета, од тога само на *супергалебу* Г4 1.400. Током 2008. године остварио је око 100 сати налета – нешто више од 42 сата у Опитном центру, а остало ван Војске. Био је наставник летења, члан акробатске групе *Звезде* и један од представника Војске на већини ваздухопловних манифестација у земљи и иностранству. Због изузетних летачких способности приказивао је маневарске могућности авиона Г4. Извршавао је најодговорније задатке у Опитном центру.

ЖИВОТ САТКАН ОД ВРЛИНА

У Клубу ваздухопловства у Земуну 25. септембра одржана је комеморација поводом погибије пилота Војске Србије потпуковника Иштвана Канаса. Скупу су присуствовали чланови његове породице, родбина и пријатељи. Од потпуковника Канаса опростиле су се његове колеге и многе старешине Војске.

Пуконик Горан Стојановић, директор Техничког опитног центра, говорио је о професионалним квалитетима некадашњег команданта Ескадриле за летна испитивања.

– Био је најбољи у свему чиме се бавио. Одличан ученик и спортиста. Тај епитет носио је у мостарској гимназији, а касније и у Ваздухопловној војној академији, коју је са одличним успехом завршио 1988. године. Квалитетним радом, храброшћу, поузданошћу, колегијално-

шћу и урођеним летачким вештинама, доказао се као вансеријски пилот и старешина, а пре свега као добар човек.

Од 2004. године потпуковник Канас радио је у Опитном центру, где је знатно допринео испитивању ваздухоплова. Елитни пилот, годинама је приказивао маневарске особине авиона Г4, достојно представљајући Војску и земљу на бројним домаћим и иностраним ваздухопловним манифестацијама.

Наш Иштван није био само предани професионалац већ и брижан и пажљив животни сапутник и отац. Красиле су га скромност, поштење и искреност. Био је понос средине у којој је живео и радио, али и завичаја у коме су га сви познавали. Зато данас испраћамо човека за кога можемо рећи да је био саздан од врлина – рекао је пуконик Стојановић на комеморацији.

Према речима надлежних, за сада је тешко утврдити узроке несреће. Пилот је у ваздуху изводио веома сложене и захтевне летачке елементе. Тек на основу прегледа остатака авиона, изјава очевидаца и записа са траке из Контроле лета сазнаће се разлики трагедије.

Супергалеб Г4, на коме је летео потпуковник Иштван Канас, произведен је 1989, а ремонтан у фебруару прошле године. Авиону је, на тај начин, одобрено још десет година лета. Од правке до данас остварио је 146 сати налета, а било му је одобрено 1.000. Није било примедби на његов рад од последњег лета, тако да ништа није указивало на несигурност летелице. Ово је друга несрећа ваздухоплова те врсте код нас за протеклу 21 годину. Претходна се догодила 1987.

– Летети као пробни пилот и пилот акро-групе значи извучити из авиона и себе максимум. Акробатске фигуре које правимо не изводе се у класичном летењу. Мој колега и ја смо такве елементе хиљаду пута понављали на међународним и домаћим аеромитинзима. Довољан је, међутим, тренутак, само делић секунде, па да вам при брзини авиона од 200 метара у секунди пажња попусти и наступи трагичан исход. То је, свакако, ризик и изазов професије за коју смо се определили – рекао је мајор Миодраг Ристић, који лети на орлу, колега настрадаог пилота.

Трагедија која је обележила последње дане септембра у Војсци Србије остаће упамћена по старешини који је свој живот посветио сновима, а небо заувек ускраћено за необичну поезију летења једног од његових заљубљеника... ■

Владимир ПОЧУЧ

РЕЧИ САОСЕЋАЊА

Председник Републике Србије Борис Тадић упутио је телеграм саучешћа породици настрадаог пилота Иштвана Канаса.

– Србија је данас на трагичан начин изгубила једног од најбољих пилота и официра за пример. Искрено саосећам са Вама у овом тешком тренутку – поручио је председник Тадић.

Саучешће породици Канас изразио је и министар одбране Драган Шутановац.

– Вест о трагичној смрти вашег супруга и оца, а нашег потпуковника и пилота Иштвана, дубоко нас је потресла и изненадила.

У овим тренуцима речи јесу сувишне и не могу да надокнаде губитак Вашег најмилијег. Ипак, речи утехе могу на тренутак да ублаже неизмерну бол и тугу коју осећате.

Искрено саосећајући са Вама, у име Министарства одбране Републике Србије и у своје лично име упућујем Вам изразе најдубљег саучешћа – записао је министар Шутановац.

Поводом погибије ваздухопловца Војске Србије, министар одбране Републике Црне Горе Боро Вучинић изјавио је саучешће министру одбране Републике Србије Драгану Шутановцу.

– У име Министарства одбране Црне Горе и у своје лично име, примите најдубље изразе саучешћа поводом трагичне смрти пилота Иштвана Канаса. У овом часу тешко је наћи ријечи утјехе за његову породицу и колеге. Молим Вас да им пренесете изразе нашег најискренијег саучешћа – стоји у телеграму.

НЕБО НЕМА ЉУБИМАЦА

Потпуковник Иштван Канас сахрањен је два дана после трагичне погибије, уз војне почасте, на гробљу у родном селу Мужља, надамок Зрењанина. Последњем испраћају присуствовали су министар одбране Републике Србије Драган Шутановац, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош, командант Ваздухопловства и противваздухопловне одбране генерал-мајор Драган Катанић и многобројне старешине ваздухопловних састава Војске.

У име припадника Министарства одбране и Војске Србије, од колеге се опростио начелник Сектора за летна испитивања у Техничком опитном центру потпуковник Мирко Замаклар речима:

– Драги наш Пишта, овде су твоји класићи из Београда, Ниша, Краљева, Бања Луке. Другови из Словеније, Македоније и Хрватске, Црне Горе и Републике Српске упутили су ти последњи поздрав. Ту су колеге пилоти, твоји наставници и ђаци. Био си добар, поштен и честит човек, марљив и вредан ђак и питомац, спортиста, наставник, инструктор летења за пример, узор младима.

Ценио си и поштовао потчињене и претпостављене. Био си одличан пилот, опитни пилот, пилот акробата који је достојно представљао Војску Србије у земљи и свету. Брижан супруг и отац, вољени син и брат. Ти си био наш галеб, наш заљубљеник у небо. Сва неба изнад којих си летео била су твоја. Нека ти је сада плаво небо. Почивај у миру.

ДЕВЕТ ДЕЦЕНИЈА ОД ПРОБОЈА СОЛУНСКОГ ФРОНТА

КАПИЈА СЛОБОДЕ

У Меморијалном комплексу у грчком Поликастру савезници обележили 90. година од пробоја Солунског фронта и коначне победе слободе после четворогодишњег страдања у Првом светском рату

Последњи септембарски викенд у Грчкој био је посвећен обележавању јубиларне 90. годишњице пробоја Солунског фронта, победоносне битке која је, после четири ратне године, донела слободу Европе. Потомци солунских јунака из Србије, Француске, Грчке, Велике Британије и Италије нашли су се поново заједно у Меморијалном комплексу грчког града Поликастра, крај петостраног споменика тој великој савезничкој победи, подигнутог 1968. године, на педесетогодишњицу пробоја.

Први пут ове године, поред потомака солунских хероја, дипломатских представника држава и армија сила победница и њихових борацких удружења, великој меморијалној свечаности полагања венаца, одржаној 28. септембра, присуствовали су и студенти Војне академије Војске Србије, који су, свечано постројени поред централног споменика Меморијалног комплекса у Поликастру, изазвали велику пажњу и поштовање свих гостију. Њихово присуство учинило је поносним и министра одбране Србије Драгана Шутановца, који је предводио вишечлану званичну делегацију наше земље, присутну и дан раније, на меморијалној свечаности у Зејтинлику, на Српском војничком гробљу.

После полагања венаца у част више од седам хиљада српских ратника поинулих на почетку солунске операције, министар Драган Шутановац изјавио је да присуство студентата Војне академије на комеморативној церемонији у част солунских ратника, представља сусрет прошлости и будућности на месту на коме се с поносом сећамо жртава положених за слободу Европе.

– Министарство одбране Србије чини видљиве напоре да такви сусрети постану традиција. Зато ћемо настојати да студенти Војне академије буду присутни на свим оним местима на којима се налазе споменици српске борбе за слободу од окупатора. То треба да буде традиција, баш као што је то постала свечаност коју организујемо поводом њихове промоције у прве официрске чинове, пред Домом Народне скупштине Србије – рекао је министар одбране Драган Шутановац.

После полагања венаца на српском гробљу, делегација Министарства одбране Србије, у присуству дипломатских и војних представника земаља победница и њихових удружења бораца, положила је венце и на војничким гробљима савезничких жртава у Првом светском рату, палих ратника Француске, Велике Британије, Италије и Русије.

НЕЗАДРЖИВИ ПРОДОР

Операција пробоја Солунског фронта отпочела је 15. септембра 1918, целодневном жестоком артиљеријском ватром по бугарским положајима и покретом савезничких трупа у одсудној бици. После пет дана, незаустављивим продором српске војске и стварањем бреше кроз коју је прошла савезничка армија, учињен је коначни крај непријатељевом отпору у Вардарској долини. У пробоју Солунског фронта српска војска изгубила је више од седам хиљада бораца.

Њима у част у комплексу Српског војничког гробља подигнут је маузолеј испред кога је министар одбране Србије Драган Шутановац положио венац.

Одавањем поште српским и савезничким јунацима сахрањеним у Зејтинлику, церемонија обележавања пробоја Солунског фронта у Грчкој није била завршена. Већ следећег дана у Поликастру, бројни дипломатски представници земаља победница у Првом светском рату, пензионисани генерали и припадници бораčkih удружења Грчке, Француске, Италије и Велике Британије исказали су велико поштовање српском народу и присутним државним, дипломатским и војним представницима Србије. Несумњиво највећи утисак на све госте из Србије оста-

вио је председник Удружења грчких бораца генерал у пензији Михалис Перименис, који се, током свог обраћања присутнима, у једном тренутку окренуо студентима Војне академије Војске Србије и рекао: – Величанствени подвизи ваших предака оправдавају ваше присуство овде, на месту на коме одајемо почаст јунацима палим за победу слободе и мира у свету.

Обраћајући се дипломатским представницима земаља победница у Првом светском рату, потомцима солунских бораца и другим

Свечаностима у Солуну и Поликастру присуствовали су најбољи студенти Војне академије и ученици Војне гимназије

ЧУВАР СРПСКОГ ВОЈНИЧКОГ ГРОБЉА

Посебну пажњу студентима Војне академије, присутним на обележавању 90. година од пробоја Солунског фронта, покљонио је и дугогодишњи чувар Српског војничког гробља у Зејтинлику, 81-годишњи Ђорђе Михаиловић, који је, потресним казивањем о догађајима из херојске ослободилачке прошлости српског народа, побудио нескривено интересовање будућих официра Војске Србије. За дугогодишњи неискрпни напор који улаже у одржавање гробља и велелепног Маузолеја с криптом, подигнутог у част српских солунаца, министар одбране Драган Шутановац је неуморном старцу даровао српску војничку униформу.

ДЕЛЕГАЦИЈА СРБИЈЕ У ГРЧКОЈ

Поред министра Шутановца, обележавању 90 година од коначне савезничке победе, којој су српски ратници дали одлучујући допринос, присуствовали су државни секретари у Министарству одбране др Зоран Јефтић и Александар Мишчевић, командант Колнене војске генерал-потпуковник Младен Ђирковић, државни секретар у Министарству рада и социјалне политике Зоран Мартиновић, помоћник министра за борачко-инвалидску заштиту др Миро Чавалуга, амбасадор Републике Србије у Грчкој Љиљана Баћевећ и наш генерални конзул у Солуну Милан Димитријевић.

гостима, министар одбране Србије Драган Шутановац је, између осталог, рекао да Србија и данас, као и пре деведесет година, у време пробоја Солунског фронта, свој интерес види у јакој, слободној и демократској Европи.

„Храброшћу, пожртвованост и својим животима велики број војника, бораца и српских цивила допринео је победи над окупатором. Тековина је сваког друштва да негује традицију и чува усломену на догађаје из прошлости. Тада је Србија видела свој интерес у јакој и слободној Европи. Тада је Европа видела свој интерес у јакој и слободној Србији. Од тада до данас, што се Србије тиче, ништа се није променило. Ми и данас видимо свој интерес у јакој, слободној и демократској Европи. Желимо да нас и данас наши пријатељи у Европи виде као један слободарски народ, који има искрену жељу да допринесе јакој и слободној Европи. Данашњи дан треба да буде дан нашег сећања на време када је више десетина хиљада људи положило своје животе у борби и жељи да ослободе Европу. Жртва наших заједничких предака да то остваре је безмерна. Поносни смо на њихову жртву и нека нас она научи да никада више до такве жртве не дође“.

Душан ГЛИШИЋ
Снимео Даримир БАНДА

У ЧАСТ СРПСКИХ И ФРАНЦУСКИХ РАТНИКА

Поводом обележавања деведесете године од пробоја Солунског фронта, државни секретар Министарства одбране Републике Француске Жан-Мари Бокел, са француским ратним ветеранима, положио је 29. септембра венце на француском, а потом и на српском војном гробљу – спомен-костурници бранилаца Београда.

Венце су, такође, положили Душан Спасојевић, државни секретар Министарства одбране Републике Србије и др Миро Чавалуга, помоћник министра за рад и социјалну политику из Сектора за борачко-инвалидску заштиту.

Скупу су присуствовали и градоначелник Кана Филип Дирон, генерални контролор француских армија Серж Барселини и председник Уније удружења старих ратника и жртава рата Француске Жак Гужа.

Гости из Француске допутовали су у Србију како би се покљонили сенима српских и француских војника страдалих у Првом светском рату.

– У име француске Владе и председника Саркозија дошао сам да одам почаст српским и француским прецима, који су умиралли за идеале слободе и мира, али и да осведочим везе наших земаља – рекао је државни секретар Бокел.

Потпуковнику Братиславу Мартиновићу и потпуковницима Војиславу Крстовићу и Драгану Малбаши, који су недавно веома успешно завршили Интервидовски колеџ у Паризу, државни секретар Жан-Мари Бокел, том приликом, уручио је медаље *националне одбране златног реда*. ■

М. И.

ГОДИШЊИЦА СМРТИ МАЈОРА МИЛАНА ТЕПИЋА

Код спомен-обележја Народном хероју мајору Милану Тепићу у Београду, наомак Клиничко-болничког центра *Др Драгиша Мишовић*, обележена је 29. септембра седамнаеста годишњица његове смрти.

Уз звуке оркестра Гарде, венце су на споменик положили чланови породице Тепић – супруга Драгица, ћерка Тања и син потпоручник Војске Србије Александар Тепић.

У име Министарства одбране и Војске Србије венац су положили генерал-мајор Љубомир Самарџић, начелник Управе логистике Генералштаба Војске, бригадни генерал Драган Аврић, командант Централне логистичке базе, и пуковник Здравко Плавшић, из Управе за логистику.

Потпуковник Драган Аврамовић и представници студентског пука Војне академије такође су положили цвеће на спомен-обележје, али и представници Удружења бораца рата 1912–1918, њихових потомака и поштовалаца, Удружења бораца рата од 1990. године и бројне колеге трагично страдалог мајора.

Мајор Милан Тепић погинуо је у Бјеловару 1991, током борбених дејстава на простору бивше СФРЈ, када је са војником подигао у ваздух складиште наоружања и војне опреме *Беденик*, да не би доспело у руке непријатељу. ■

В. П.

ДРЖАВНИ СЕКРЕТАР ДУШАН СПАСОЈЕВИЋ ПОСЕТИО ИТАЛИЈУ

Државни секретар Душан Спасојевић предводи је, средином месеца, делегацију Министарства одбране Републике Србије у званичној дводневnoj посети Републици Италији. Са италијанским званичницима разговарао је о билатералној сарадњи у области одбране и безбедносно-политичкој ситуацији у региону.

У сусрету са подсекретаром за одбрану Министарства одбране Италије Ђузепеом Косигом, државни секретар нагласио је потребу за унапређење односа у области војно-војне, војноекономске и војномедицинске сарадње. Истакао је важност посете првенствено због чињенице да су тренутно на челу снага Кфора и мисије Унмика на Косову и Метохији два Италијана, генерал Ђузепе Емилио Гај и Ламберто Занијери. Посебно је похвалио професионализам њиховог контингента.

– Докле год снаге Кфора буду деловале у складу са мандатом који произилази из Резолуције 1244 Савета безбедности Уједињених нација, за очување регионалне стабилности и заштиту мира у јужној српској покрајини, имаће поузданог партнера у Војсци Србије. Било каква обука и наоружавање нелегалних косовских снага безбедности могу угрозити добре односе који владају на терену и нарушити регионалну стабилност. Када је реч о мисији EULEX, Србија се противи промени цивилне мисије Уједињених нација на Косову и Метохији, без одговарајуће резолуције Савета безбедности – рекао је државни секретар Спасојевић.

На конференцији за новинаре подсекретар Косига потврдио је да Кфор гарантује безбедност Србима на Косову и Метохији, а италијански контингент посебну пажњу поклања безбедности Срба у енклавама.

Делегација Министарства одбране објаснила је италијанским званичницима и разлоге због којих Србија тражи тумачење легал-

ности једностраног проглашења независности јужне српске покрајине Косова и Метохије од Међународног суда правде. Државни секретар Душан Спасојевић истакао је задовољство што Италија ту иницијативу сматра легитимном.

Боравећи у Италији, државни секретар састао се и са начелником Генералштаба оружаних снага Италије генерал-пуковником Вићенцом Кампоринијем. Том приликом оцењено је да је војно-војна сарадња Италије и Србије добра. Двојица званичника разговарала су и о модалитетима њеног унапређивања. Италија је понудила Србији још једно место за генералштабно усавршавање старешина.

Током посете одржан је већи број стручних скупова, а државни секретар Министарства одбране говорио је у италијанском Центру високих студија одбране о безбедносним изазовима пред којима се налази Србија. Састао се и са Карлом Терцом, дипломатским саветником министра одбране Италије. У италијанском Министарству спољних послова наша делегација разговарала је са директором дирекције за Европу Лауром Миракијан, генералним директором за мултилатералне послове Луком Ђансантијем и са председником Комисије за одбрану Едмондом Ђириелијем. ■

ПОСЕТА КОМАНДАНТА БРИТАНСКОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

Државни секретар Министарства одбране Републике Србије мр Душан Спасојевић примио је 19. септембра команданта британског ваздухопловства ваздухопловног маршала сер Глена Торпија. Том приликом разговарали су о билатералној војној сарадњи Србије и Велике Британије, али и о летачком програму

који су током посете заједнички извели припадници Ваздухопловне ескадриле из Велике Британије и пилоти Војске Србије на аеродрому Батајница.

Са командантом Торпијем сусрео се и начелник Генералштаба наше војске генерал-потпуковник Здравко Понош. Двојица старешина говорила су о сарадњи две војске у области ваздухопловства.

О британским искуствима у мировним операцијама, реорганизацији ваздухопловних састава, ресурсима и обуци пилота маршал сер Глен Торпи разговарао је и са командантом Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије генерал-мајором Драганом Катањићем, после слетања на батајнички аеродром. ■

В. П.

ГЕНЕРАЛ ПИТЕР ВОЛ У МИНИСТАРСТВУ ОДБРАНЕ

Душан Спасојевић, државни секретар у Министарству одбране и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош примили су 24. септембра, у одвојеним посетама, заменика начелника Штаба одбране оружаних снага Велике Британије генерал-потпуковника Питера Вола, надлежног за операције. Током сусрета разговарали су о билатералној војној сарадњи Србије и Велике Британије и политичко-безбедносној ситуацији у региону. ■

СУСРЕТ МИНИСТРА ШУТАНОВЦА И МИХОВА

Министар одбране Драган Шутановац примио је 29. септембра министра унутрашњих послова Бугарске Мику Михова. Двојица званичника разговарала су о безбедној ситуацији у окружењу.

Министри су истакли да ће у оквиру ресора које воде максимално допринети регионалној стабилности и безбедности, али је за то неопходна свеобухватна и активна сарадња и осталих држава региона. ■

ГЕНЕРАЛ ПОНОШ У ШКОЛИ НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош говорио је 22. септембра слушаоцима 52. класе генералштабног и 55. класе командно-штабног усавршавања Школе националне одбране, официрима који се оспособљавају за најодговорније дужности у систему одбране Републике Србије, о достигнутом степену трансформације и правцима развоја наше војске.

Предавању су присуствовали и начелник Сектора за људске ресурсе Министарства одбране др Бојан Димитријевић и начелник Војне академије генерал-мајор мр Видосав Ковачевић.

Генерал Понош истакао је да су се трансформацијом Војске Србије оствариле бројне уштеде и да се, после усклађивања потреба и могућности Републике Србије, може размишљати о извесном повећању њеног бројног стања. ■

НАЧЕЛНИК ГЕНЕРАЛШТАБА ПРИМИО ПАДОБРАНСКУ ЕКИПУ

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош примио је 16. септембра екипу падобранца из састава Специјалне бригаде Копнене војске, која је представљала нашу војску на међународном војном падобранском такмичењу у Род Ајленду, у САД.

Том приликом, генерал Понош честитао је падобранцима за освојено пето место у конкуренцији од 65 екипа из 15 земаља и друго место у конкуренцији екипа ван САД. Пожељео им је и успех на предстојећем државном првенству у падобранству. ■

ПОВЕРЕЊЕ

Најмлађа генерација војника положила је војничку заклетву 20. септембра у центрима за обуку војника – у Јакову, Сомбору, Панчеву, Ваљево, Зајечару, Крушевцу и Лесковцу

Централна манифестација полагања заклетве септембарске генерације војника уприличена је у касарни „Мајор Милан Тепић“ у Јакову. Свечаности су присуствовали министар одбране Драган Шутановац, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош и командант Команде за обуку генерал-мајор Љубиша Диковић, затим, председник општине Сурчин Војислав Јаносевић, представници Српске православне цркве, Министарства унутрашњих послова, привредних организација, наравно, и родитељи, пријатељи и родбина младих војника.

Речи заклетве прочитао је заменик команданта Трећег центра за обуку потпуковник Родомир Александрић, а дату заклетву војницима је најпре честитао министар Шутановац.

– Одлучили сте да своју обавезу испуните у јединицама Војске Србије и искористили право да се обучите у руковању наоружањем и савременом војном опремом. Пораст занимања младих да војни рок служе у јединицама указује да реформисана Војска поново стиче поверење и углед грађана Србије. Недавно завршене организацијске промене и стабилно финансирање система одбране говоре да је Војска Србије спремна за потпуну професионализацију.

Они који од вас буду били заинтересовани, а испуне предвиђене услове, моћи ће наставити професионалну каријеру у Војсци, а конкурс за пријем војника у наше јединице већ је отворен. Поштовани родитељи и пријатељи младих војника, желим и вама да захвалим што смо у септембарској генерацији имали готово рекордан одзив војника, више од 92 одсто. Будите сигурни да ћемо то поверење оправдати – рекао је министар одбране.

Министар одбране Драган Шутановац истакао је опредељење Војске Србије за европске интеграције, али нагласио и да Република Србија неће одступити од својих права на Косову и Метохији.

– Да бисмо могли штитити своја права на Косову и Метохији дипломатским средствима, морамо имати јаку и ефикасну Војску, која је гарант мирног решења косовског проблема – нагласио је министар. – Желим да и ова гене-

У ВОЈСКУ СРБИЈЕ

лико то јесу, очекујемо подршку свих структура друштва, а не само државе. Очекујемо помоћ и медија, Цркве, невладиних организација, али и осталих сектора наше заједнице.

Следеће недеље започињемо кампању за војни позив. Тај посао трајаће две године. Убеђен сам да ћемо га успешно реализовати. Међутим, то није само посао Министарства одбране, Војске и Владе Републике Србије, већ је неопходан општи друштвени консензус. Наша је намера да професионализацију завршимо до краја 2010. године.

На питање да ли су обезбеђени услови за социјално збрињавање припадника Војске, посебно оних који са 40 година живота морају напустити професионалну службу, министар Шутановац објаснио је да је Министарство одбране у протеклој години знатно побољшало материјални положај припадника Војске Србије, те да интензивно ради на стамбеном збрињавању официра и подофицира.

– Са Министарством унутрашњих послова и Министарством правде воде се разговори о могућем ангажовању професионалних припадника, који после 40 година живота више не могу да раде у Војсци. Направићемо услове у којима млади и способни људи без посла могу да буду ангажовани у саставима Војске Србије, и да за свој посао буду одговарајуће плаћени – нагласио је министар одбране Драган Шутановац.

Када је реч о повећању броја припадника Војске Србије, министар одбране објаснио је да се, условно, одустало од концепта смањења оружаних снага. Данас униформисаних лица има у Министарству одбране и Војсци више од 30.000.

– Наше решење јесте да демилитаризујемо Министарство одбране и да са новом систематизацијом и организацијом у његов управни део доведемо већи број цивила, а да официре и подофицире, који данас раде у Министарству, вратимо у трупу – објаснио је министар Шутановац.

На слично питање начелник Генералштаба Војске Србије одговорио је:

– Колика и каква ће Војска бити зависи од потреба и могућности. Потребе су се промениле. Спољнополитичка и безбедносна ситуација постала је комплекснија, тако да Војску не треба даље смањивати. Прокламована неутралност јесте једна димензија, али фактичко стање је такво да ми нисмо део неког савеза. А безбедносна ситуација у региону и свету јесте много комплекснија. Наше опредељење за улазак у Европску унију, које има и безбедносну димензију, треба тек да достигнемо. У ситуацији кад још нисмо тамо, није разумно даље смањивати бројно стање Војске. Није реч о формирању великих бригада већ о побољшању квалитета. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

рација војника војни рок одслужи у миру. Старешинама Војске поручујем да су њихови животи и здравље на првом месту.

После свечаности, одговарајући на новинарско питање о условима за професионализацију Војске Србије, министар одбране Драган Шутановац рекао је:

– Моје дубоко уверење јесте да смо са 2,4 одсто издвајања од бруто друштвеног производа, али и реформама које спроводимо у Војсци Србије, посебно организацијско-мобилизацијским променама, у највећем делу обезбедили услове за потпуну професионализацију. Оно што је битније, јесте да ли су наше друштво и држава спремни за потпуну професионализацију. Уко-

ДР РОЈ СТАФОРД,
ПРОФЕСОР
НАЦИОНАЛНОГ
РАТНОГ КОЛЕЏА САД

ИЗУКРШТАНИ ИНТЕРЕСИ

Приоритети садашње администрације САД, али и сваке друге, без обзира на то који кандидат победи, биће економија, економија, економија. Уколико САД не реши финансијску кризу, тај ће се проблем проширити и постати светски. То у сваком случају значи мање новца за ангажовање снага, мање новца за све врсте потреба које безбедност захтева.

Амерички стручњак за питања безбедности, посебно Балкана, др Рој Стафорд, професор Националног ратног колеџа САД, недавно је посетио Србију. Ту смо прилику искористили за разговор о безбедносним изазовима са којима се свет сусреће, те о новој стратегији националне одбране САД и њеној вероватној рефлексији на односе те земље са другим центрима моћи у свету, реформи оружаних снага Србије и другим проблемима. У одговорима на питања, професор је истакао да су његови ставови – ставови независног члана академске заједнице, а никако званични ставови владе земље из које долази.

□ Од јуна ове године САД имају нову стратегију националне одбране. Шта је у тој стратегији заиста ново у односу на претходну? Како она одређује најважније приоритете Министарства одбране САД?

– Значајна новина јесте да је у стратегији фокус са развијања способности за будући већи традиционални конфликт померен на решавање проблема у Ираку и Авганистану. Наглашава се значај лакших, мањих снага, које су употребљивије у мировним операцијама и борби против тероризма. То је главна промена коју је нагласио секретар Гејтс. Још увек морамо да планирамо за неизвесну будућност, будућност која може да укључи Кину, Руску Федерацију, што не значи да те земље видимо као претњу.

Приоритети се, дакле, односе на проналажење одговора на текуће безбедносне изазове, ризике и претње с којима се суочавамо, решавање тероризма у Авганистану, суочавање са несигурношћу и реконструкцијом у Ираку. У прошлости се претпостављало

да, ако изградите оружане снаге способне да учествују у већем рату, оне могу да буду успешне и у мањим конфликтима. У случају Ирака и Авганистана показало се да то није тако. Такви сукоби захтевају другачију обуку, војне снаге које не само да су у стању да се боре већ и да разумеју локални контекст у коме се налазе, те да на изванредан начин учествују у поновној изградњи те заједнице. Да покупе ђубре, као што се изразио бивши командант САД у Багдаду. Тамо су млади људи који немају посао, немају новац и, ако им неко понуди десет долара за суицидни терористички напад, па, можда ће то прихватити. То треба променити.

□ *То значи да се драстично мења улога војног фактора?*

– Свакако. Она ће се на неки начин повећавати и чини ми се да ни резултати председничких избора у САД то неће променити. Јављају се повећани захтеви према војсци. Бројни наши млади официри и подофицири одлазе у Ирак по четврти, пети пут, и тамо остају годину дана. То армију излаже изванредном напору, због чега и садашња администрација, али и сенатори Обама и Мекејн сматрају да треба повећати оружане снаге. Данас се препознаје колико се много тражи од војника. Он, примера ради, долази из операције, буде код куће неко време под пресијом да опет треба да оде. Замислите како то утиче на његов живот, породицу...

□ *Породице се теже одржавају, долази до развода?*

– Па и то. Стога наш војне службе, посебно психолошка, развија програме како би се ти проблеми препознали и спречили, а породице и појединци ојачали у ношењу са тако великим изазовима.

□ *Све то о чему причамо треба платити, а САД се суочавају с великом економском кризом, коју неки аналитичари пореде са оном тридесетих година прошлог века. Како ће се она одразити на националну безбедност?*

– Приоритети садашње администрације, али и сваке друге, без обзира на то који кандидат победи, биће економија, економија, економија. Уколико САД не реши тај проблем, он ће се проширити и постати светски. То у сваком случају значи мање новца за ангажовање снага, мање новца за све врсте потреба које безбедност захтева.

□ *Како су одређени односи САД са другим светским центрима моћи?*

– За време другог Бушовог мандата односи са светом су почели све више да бивају мултилатерални, више него за време његовог првог мандата. Садашњи председнички кандидати вероватно би наставили ту линију, и вероватно би се више ангажовали у оквирима НАТОа, Европске уније и Уједињених нацијама. Та администрација, важно је рећи, као вероватно и будућа, не види Русију као непријатеља, нити тако доживљава Кину, али акције у Грузији и августу ове године произвеле су озбиљна питања о томе како ће се односи са Руском Федерацијом обликовати у будућности. Демократизација у Руској Федерацији је направила корак назад.

□ *Како ће дешавања у региону Кавказа обликовати односе САД са РФ и ЕУ, пре свега имајући у виду извесну зависност Европске уније од енергетских ресурса?*

– То је основно питање. Чини ми се да видим поделу унутар ЕУ и НАТОа у вези са тим како прићи Русији. Одговор ће зависити од тога колико су поједине земље зависне од руских енергетских ресурса и колико су близу РФ. Видели смо да Пољаци, Чеси, Естонци, Литванци, Летонци заузимају тврђи став према Русији од Немаца, Француза или Италијана. То је један аспект овог питања. Други је, говорим као професор, не као гласноговорник Владе САД, смањење могућности да

Савремени сукоби захтевају другачију обуку, војне снаге које не само да су у стању да се боре већ и да разумеју локални контекст у коме се налазе и да учествују у поновној изградњи те заједнице.

Србији ће бити теже да уђе у ЕУ него што је то било Румунији и Бугарској, на чијим је примерима ЕУ научила лекцију и сада тражи од кандидата за чланство да се избори са корупцијом пре уласка у заједницу.

За САД је финансијска криза проблем број један, два и три, али и рат против тероризма је исто тако велики проблем. Највећи изазов с којим се НАТО икада сreo јесте Авганистан.

се НАТО прошири на Грузију и Украјину. Јасно је да кад су руске снаге ушле у Јужну Осетију, Алијанса није много урадила. САД су обезбедиле значајна средства за реконструкцију, а први брод који је послала са хуманитарном помоћи био је брод Обалне гарде, не Марината. За мене је то сигнал. НАТО се не упушта у рат због Грузије. Нити би због Украјине.

□ *Из ропотарнице историје неки аналитичари ваде синтагму „хладни рат“. Други оживљавају изреку „европска технологија, сибирски ресурси“. Како бисте то коментарисали?*

– Термин *хладни рат* не одговара ситуацији. Многе земље у Европи зависе од снабдевања гасом из Русије. Литванија је 100 посто зависна, као и Бугарска. Тај проценат је и у Србији знатан, чини ми се да износи 85 посто. Гаспром, који је близу руској влади, покушава да стави под своју контролу линије за снабдевање гасом. С друге стране, Русији је потребно да

прода гас Европи. Она може да испољава свој утицај претећи умањивањем испоруке гаса, као што је урадила у Грузији и Украјини. Али она треба да извезе гас. На дуже стазе, поставља се питање колико ће гаса ићи на исток, Кину, а колико на запад, Европи. Али у овој фази, структура гасовода јасно иде ка западу, док се инфраструктура гасовода ка Кини слабије развија.

Када покушавам да разумем руске циљеве, као први видим њено поново успостављање као поштоване светске силе. Сваки догађај у овој регији захтева њено консултовање. Али Русија треба Европску унију, њену технологију, поштовање у смислу обезбеђивање места у одговарајућим институцијама и поштовање њеног места у свету.

За САД финансијска криза је проблем број један, два и три, али и рат против тероризма, а посебно спречавање напада на Америку, остаје значајна тема. Након тога долази Ирак. На тој тачки се разликују ставови председничких кандидата. Сенатор Мекејн би „остао на курсу“, да употребим ту фразу, док би се Обама, како је рекао, а мислим да би стварно покушао да то и оствари, повлачио. Не одмах, данас, сутра, већ постепено. Када је реч о Авганистану, тамошња ситуација се неће побољшати док се не побољша стање у севернозападном Пакистану. На то НАТО и САД имају ограничени утицај, то је ствар пакистанске владе. САД могу економски помоћи Пакистану да обезбеди боље услуге у области економије, школовања, путева, клиника. Али док се та област не стабилизује, проблем се наставља. САД се потом суочавају и са изазовима у Ирану, Северној Кореји, број изазова с којима ће се будући председник суочити заиста је велик.

□ *Да ли се НАТО трансформише довољно брзо да би могао да ефикасно одговори на савремене безбедносне изазове? Како се развијају његови односи са САД?*

– Од војне организације намењене одбрани од напада с Истока, НАТО је напредовао до организације намењене мање одбрани, а више сигурности и стабилизацији. Помислите само на критеријуме које треба испунити да би се постао члан НАТОа. Они готово ништа не говоре о војсци, али захтевају демократију, цивилну и демократску контролу оружаних снага, добре односе са суседима. То представља широку подршку тржишној економији, демократији, стабилизацији, итд. Уз то, не мислим да ће се ширити даље према истоку. Највећи изазов на који је НАТО икада наишао јесте Авганистан. Више од 50.000 војника се тамо озбиљно бори. Да ли је НАТО за то припремљен? Не још. Зато САД ангажују више снага и исто траже од европских савезника.

Део проблема налази се и у чињеници да неке европске снаге нису ефикасно промене од структуре која је створена и намењена за сукоб који се прогнозирао у доба *хладног рата*, ка структури која је прилагођена другачијем облику сукоба. Када је НАТО ушао у опе-

рацију у Авганистану, био је то тежак задатак, али не и ратна операција. Данас се НАТО тамо бори. Да ли је НАТО припремљен за дуге и исцрпљујуће сукобе? Не још. Да ли треба извесне промене? Да. Да ли ће бити политичке воље за то? Не знам. Позитивно је то што Французи шаљу додатне снаге, а неке чланице су у својим парламентима одлучиле да њихове трупе и даље остану у Авганистану.

Укратко, НАТО се драматично променио. И та је промена веома значајна за Европу. Када је реч о његовим односима са САД, подсећам вас да се одлуке у НАТОу доносе консензусом. Ево примера из блиске прошлости: неке земље нису примљене у Алијансу због противљења других чланица, иако је то била воља САД. Дакле, није постојао консензус.

□ *Како САД сагледава безбедносну ситуацију на Балкану? Шта су, по вашем мишљењу, најважнији проблем?*

– Многи проблеми у регији су решени, али су остали још Косово, западна Македонија и, у неку руку, Босна и Херцеговина. Али не мислим да ће ту бити оружаних сукоба. Мене више брине криминал, скроман економски развој, са великом растом незапослености, и младим људима који без посла немају будућност и могу постати опасни. Могу се упустити у криминал или тероризам. Србија је уз велику међународну помоћ, брзо након рата 1999. године, смирила своју ситуацију. Не значи да су проблеми решени, али напредак је постигнут.

□ *Како видите улогу Србије на Балкану?*

– По мом мишљењу, она је најважнији чинилац на простору бивше Југославије. Проблем је економија. И финансијска криза у САД, ако се несреди, одразити ће се на Србију, јер ће утицати на то колико ће бити воље за инвестирање. За српску будућност важна је оријентација ка Европи, могуће ка НАТОу, међународним монетарним институцијама. Србија има образовано становништво, традиционално је европски оријентисана, има разумну економску политику. Али земља се суочава са истим изазовима као Румунија, Бугарска, Босна и Херцеговина и друге државе – са корупцијом. Инвеститори треба да знају да ће њихове инвестиције бити сигурне и да ће производити профит. Прогресивна интеграција ка ЕУ, по мом мишљењу, једина је разумна будућност за Србију. Србији ће бити теже да уђе у ЕУ него што је то било Румунији и Бугарској, на чијим је примерима ЕУ научила лекцију и сада тражи од кандидата за чланство да се избори са корупцијом пре уласка у заједницу.

□ *Упознати сте са реформом система одбране Републике Србије. Како вам изгледају њени резултати?*

– Мислим да је српска будућност у погледу војске у сарадњи са Алијансом, што не значи нужно и чланство у тој организацији. Ипак, ваши суседи су у НАТОу. Оружане снаге Србије су се стратегијски добро определиле, смањиле су своју величину, припремају се за сарадњу са другим нацијама у мировним мисијама. Али на извесној тачки мора се донети одлука о будућем усмерењу и одредити да ли је оно у оквиру евроатлантских организација или није. Не разумем шта неутралност значи у окружењу у коме се налазите. Ако сте сами, терет одбране много је тежи, скуплији, него ако сте део Алијансе. У другом случају, тај терет може да се подели.

□ *Када је реч о односу САД и Србије, да ли резултати председничких избора могу нешто да промене у односима две земље? Или је траса постављена, и нема исправке?*

– Не верујем да ће ту бити промена. САД неће променити своју позицију на Косову. Али САД такође Србији знатно повећавају количину средстава намењених за обуку и образовање. Примера ради, на Националном ратном колеџу сада се школује први српски официр. Мислим да ће се појачати ИМЕТ програм (програм сарадње у области образовања и обуке). Дакле, више ће припадника Министарства одбране и Војске Србије да се школује у САД и другим земљама. Оно што се дешава у Војсци Србије је врло позитивно и мислим да ће у не тако далекој будућности српске снаге учествовати у мировним операцијама, пре свега под окриљем УН. Наравно, ми бисмо волели да их видимо и у Авганистану. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимио Радован ПОПОВИЋ

БУДУЋНОСТ РАТА

Доктор Кристофер Кокер, професор лондонске школе економије и политичких наука, одржао је 17. септембра у Централном дому Војске Србије представницима система одбране Републике Србије, студентима Универзитета у Београду, члановима невладиних организација и форума, те представницима средстава јавног информисања предавање – *Будућност рата*. Скуп су организовали Министарство одбране, београдски Фонд за политичку изузетност и Англо-српско друштво.

Отварајући предавање, државни секретар Министарства одбране мр Душан Спасојевић истако је значај улагања у образовање и школовање кадра система одбране. Такође је нагласио да је Министарство одбране током прошле године за ту намену издвојило око пола милиона евра, те да ће у наредном времену тај износ бити удвостручен.

– Наш Институт за стратегијска истраживања успешно сарађује са бројним научним и образовним институцијама у земљи и свету, невладиним организацијама, а резултат такве сарадње јесте и Летња школа демократије. Таква пракса наставиће се и у будућности – рекао је државни секретар Спасојевић.

Професор Кокер јесте признат светски стручњак, који предаје у многим високим школама и институцијама – Одбрамбеном колеџу НАТОа у Риму, Краљевском колеџу за одбрамбене студије у Лондону, Политичкој школи у Москви. Стални је сарадник водећих светских часописа у области рата. ■

С. ЂОКИЋ

СЛОВЕНАЧКА ДЕЛЕГАЦИЈА У ЦЕНТРУ ЗА ОБАВЕШТАВАЊЕ БЕОГРАДА

Делегација Управе за заштиту и спасавање Министарства одбране Словеније, са генералним директором Управе Бојаном Жмвцем на челу, обишла је данас Градски центар за обавештавање у Скупштини Града Београда, где их је дочекала и заменица градоначелника Радмила Хрустановић.

Након што је гостима из Словеније укратко предочена организација сложеног и разгранатог система обавештавања у Србији, о чему је говорио Милош Поподић, начелник Управе за ванредне ситуације Министарства одбране Србије, о раду Градског центра говорио је његов начелник мр Љубиша Мајсторовић.

Представницима Управе за заштиту и спасавање из Словеније домаћини су приказали и организациону шему технички изузетно опремљеног Центра који, баш као и 32 друга у Србији, ради 24 сата дневно, свих 365 дана у години. ■

Д. Г

Снимио Д. ГОЛ

АМБАСАДОР НЕМАЧКЕ О БЕЗБЕДНОСНОЈ САРАДЊИ

Амбасадор Савезне Републике Немачке у Београду Волфрам Мас говорио је недавно у Генералштабу Војске припадницима Министарства одбране и Војске Србије о Међународној безбедносној сарадњи – погледу СР Немачке.

Скуп је организовао Институт за стратегијска истраживања, а присуствовали су државни секретар Министарства одбране Игор Јовичић, помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић и начелник Института др Михајло Басара, затим слушаоци 55. и 52. класе командно-штабног и генералштабног усавршавања Школе националне одбране, студенти Војне академије, бројне старешине Министарства и Војске.

Тројици најбољих студената 128. и 129. класе Војне академије, одскоро потпоручницима Војске Србије – Зорану Денди, Драгану Полимцу и Ивану Бонцићу – амбасадор Мас уручио је пре предавања пригодне дипломе за постигнуте резултате током школовања и званичан позив да посете његову земљу.

О актуелним питањима европске безбедности, немачкој спољној и безбедносној политици, сарадњи земаља НАТО и Европске уније, те учешћу у мировним и операцијама очувања мира говорио је најпре амбасадор Волфрам Мас. Он је истакао да се Немачка у конфликтним ситуацијама увек залаже за решавање сукоба мирним путем.

– Глобализација доноси нове изазове, бројне терористичке претње, које се не могу превазилазити само војним средствима. Нема државе која сама може решавати проблеме, већ је потребна сарадња свих оних који деле исте вредности. Зато интеграције јесу основни стуб наше спољне и безбедносне политике. А демократске снаге развијају се управо интеграцијама. После самита у Риги све земље западног Балкана сматрамо партнерима, јер припадамо заједничкој европској кући. На том путу, Савезна Република Немачка намерава да подржи и Србију – нагласио је амбасадор. ■

В. П.

УКРАТКО

РАЗМЕНА ИСКУСТВА

У Сектору за материјалне ресурсе Министарства одбране Републике Србије, од 22. до 26. септембра боравила је делегација Министарства одбране Савезне Републике Немачке. Домаћин гостима било је Одељење за транспорт.

Током експертских разговора о војном саобраћају и транспорту, српска страна, коју је предводио начелник Одељења пуковник др Жељко Ранковић и немачка делегација, са начелником Одељења за транспорт и кретање пуковником Удом Бохмеом на челу, разменила су искуства из области планирања и организовања транспорта за војне потребе и транзита страних војних трупа преко територије Републике Србије и Аустрије. ■

ПОСЕТА КОПНЕНОЈ ВОЈСЦИ

Командант Копнене војске генерал-потпуковник Младен Ђирковић примио је 17. септембра, у Нишу, Волфрама Маса, амбасадора Савезне Републике Немачке у Београду.

У посети Команди и јединицама Копнене војске били су и потпуковници Хелмут Клавон и Јохан Еверт, претходни и нови изасланик одбране Немачке, али и помоћник изасланика старији водник прве класе Виктор Ворот.

Генерал Ђирковић говорио је гостима о организацији Копнене војске, њеним задацима и саставима, те обезбеђењу Копнене зоне безбедности према Косову и Метохији.

После званичних разговора са командантом, амбасадор Мас посетио је Трећу и Четврту бригаду Копнене војске. ■

ПРЕДАВАЊЕ ИЗАСЛАНКА ОДБРАНЕ РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ

У организацији Управе за међународну војну сарадњу Министарства одбране Србије, а у оквиру циклуса предавања страних државних и војних представника (амбасадора и војних изасланика) у нашој земљи, изасланик одбране Руске Федерације пуковник Виктор Авдејев имао је своје излагање 26. септембра, у просторијама Генералштаба ВС, намењено свим заинтересованим припадницима МО и ВС. Тема је била безбедносна ситуација у Северном Кавказу.

Пуковник Авдејев је најпре говорио о предисторији „петодневног рата“ у Јужној Осетији, развоју сукоба и ескалацији. Пратећи догађаје скоро из сата у сат, грузијску операцију „Чисто поље“ и огромне цивилне жртве страдале средствима за масовно уништење које је користила војска Грузије, руски одговор „Операцијом за принуђивање Грузије на мир“, али и учешће „треће стране“, која је Грузинима омогућила информације са сателита у реалном времену и конкретну техничку и материјалну помоћ, војни изасланик Русије је понудио прилично исцрпну хронологију и слику рата. По његовим речима војни буџет Грузије порастао је тридесет пута до избијања сукоба, а такав темпо раста није забележен ни у једној земљи, док је напад на Цхинвали, скоро идентичан операцији „Олуја“, којом је хрватска војска очистила Српску Крајину.

Током „петодневног рата“, како сукоб означавају Руси, мада је нашој јавности познат као „шестодневни рат“, погинуло је 2.000 житеља Јужне Осетије, а међу њима 1.600 цивила и 68 припадника руских мировних снага. Рањено је 170 војника. Грузија је изгубила 3.000 војника. ■

Д. МАРКОВИЋ

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР РАДИВОЈ ВУКБРАДОВИЋ, НАЧЕЛНИК УПРАВЕ ЗА ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ И ИНФОРМАТИКУ ГЕН

ВОЈНИК ИНФОРМАТИ

Увођење рачунара у масовну употребу и откриће Интернета означили су револуцију у свету комуникација, сличну оној у време проналазка штампарије. Несумњиво да изненађујуће буран развој информатике и телекомуникација данас увелико утиче на напредак целокупног друштва. Тешко је, наиме, побројати на које све аспекте друштвеног бића једне земље утиче савремена информатичка технологија, чији је даљи развој, упркос већ реализованим достигнућима, а можда и баш због њих, готово немогуће прецизно предвидети. Једно је, ипак, сигурно – данашње заостајање у телекомуникационој и информатичкој сфери тешко ће бити надокнађено у будућности. Ако уопште буде могуће.

Значај телекомуникација за систем одбране и безбедности, готово да је сувишно говорити. Војник 21. века је, несумњиво, војник информатичког доба, па застој у развоју телекомуникационог и информатичког система, данас више него икада раније, води и незаустављивом слабљењу одбрамбених способности државе. То је разлог због кога у Војсци Србије, а посебно у њеној Управи за телекомуникације и информатику интензивно раде на увођењу новог телекомуникационог система. Докле се у томе стигло, било је наше прво питање начелнику Управе генерал-мајору Радивоју Вуцкбровићу.

– Значај телекомуникационог система у области одбране је несумњив. Он се, пре свега, види у повећању степена доступности различитих података и располагања информацијама у реалном времену, чиме се скраћује процес доношења оптималних одлука. Из тога се јасно види да телекомуникациони систем има велики утицај на све области рада и живота у којима се доносе одлуке, а то значи на политику, економију, културу и све друге друштвене сфере, па тако и у области

одбране. Управо због тог стратешког значаја телекомуникација за развој друштва и систем одбране, у Војсци се у последње време даје предност стварању модерног и ефикасног информатичко-телекомуникационог система и опремању јединица савременим телекомуникационим средствима. Израђени су и усвојени развојни документи за савремени телекомуникациони систем, који обједињује телекомуникационе и рачунарске технологије. У складу са тактичко-техничким захтевима одабрана је и опрема, па нас сада очекује опремање радио, радио-релејним, комутационим и другим средствима, чији ће прави ефекат бити видљив већ наредне године.

□ *Господине генерале, једно од питања које се, после више-деценијског заостајања у опремању Војске средствима телекомуникација, намеће само по себи, јесте како превазићи кашњење и надокнадити изгубљено време?*

– Садашњи телекомуникациони систем израђен је кроз стационарну и покретну компоненту. Највеће опремање система до сада извршено је у другој половини седме и првој половини осме деценије прошлог века. Од тада почиње период застоја, обележен само делимичним и зато увек недовољним опремањем. Слободно можемо да кажемо да је служба телекомуникација претуго била запостављена кад је реч о финансирању и опремању јединица савременим телекомуникационим уређајима. Нажалост, то се догађало баш у време огромног технолошког напретка телекомуникација и информатике, тако да наш сада-

ресурс, тако да су његова подела и коришћење регулисани према националним и међународним стандардима. Фреквентни опсежи у којима раде радио-релејни системи Војске Србије сада су намењени за радио-дифузију и мобилну телефонију.

Ради измештања радио-релејних веза Војске Србије из садишњих у новододељене фреквентне опсеге, потребно је опремање новим радио-релејним уређајима.

Да би телекомуникациони систем могао да задовољи те захтеве, неопходна је значајна техничка модернизација, односно успостављање новог телекомуникационог и информатичког система модуларног типа у мобилној и стационарној компоненти. Нужно је коришћење савремених мрежних технологија, оптичких и радио-релејних спојних путева, као и комутације свих врста сигнала кроз покретне и стационарне комутационе чворове различитог нивоа.

У опремању мобилној компоненти система дајемо предност због изражене застарелости постојеће опреме и потребе за подршком мањих брзопокретних јединица, намењених за извршавање задатака у веома кратком времену. Стационарна компонента система интегрисана је са телекомуникационим системом Телекома, који развија веома савремену телекомуникациону инфраструктуру, базирану на оптичким водовима и дигиталним транспортним системима.

□ *Реформа и реорганизација Војске подразумевају и већи степен интероперабилности телекомуникационог система у националном и мултинационалном окружењу. Да би се то и остварило, треба испунити неке предуслове и увести интегрисани телекомуникациони-информатички систем у оперативну употребу. Шта то све подразумева?*

– Пројектовањем интегрисаног телекомуникационо-информатичког система определили смо да телекомуникациона средства за нови систем морају да подржавају стандарде и сервисе за укључење у националне и мултинационалне телекомуникационе мреже (UEROCOM, STANAG, ITU, ETSI ...). Према том опредељењу извршен је избор телекомуникационих средстава. Да бисмо систем ставили у оперативну употребу потребно је припремити телекомуникациону инфраструктуру у објектима Војске за пријем и инсталисање нових уређаја, инсталисати их у стационарне и мобилне елементе система, обучити људство, регулисати интеграцију и одржавање система. Али, као се ради о вишегодишњем пројекту, за његову планску реализацију, првенствено је неопходно осигурати редовно финансирање. Већ сада је, међутим, сасвим јасно да је улагање у развој телекомуникација вишеструко оправдано и корисно. Као што савремени телекомуникациони систем у друштву мултиплицира ефикасност свих осталих система тог друштва, тако је савремени телекомуникационо-информатички систем у Војсци један од основних услова њене ефикасности.

□ *Важна компонента стварања новог телекомуникационог система свакако је оспособљавање припадника Службе телекомуникација да лакше и безболније савладају ви-*

ЕРАЛШТАБА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

ИЧКОГ ДОБА

шњи телекомуникациони систем има бројне недостатке и слабости. Они се, поред осталог, огледају у недовољним капацитетима, малим брзинама преноса информација и података, ручној комутацији канала, великим габаритима, све тежем и све скупљем одржавању и великој неопорности на електронска дејства.

Неоспорно је да такав систем више не може да одговори савременим захтевима командовања, у које, поред осталог, спадају остваривање преноса говора, свих врста података и видео-сигнала у реалном времену, заштита говора и података на свим нивоима, јединствена нумерација свих корисника, аутоматско и једноставно функционисање, могућности надградње, имплементација нових сервиса, централизовани надзор и управљање, највиша покривеност територије, пуна мобилност јединица и команди. Треба рећи и то да постојећи радио-релејни уређаји Војске раде на фреквенцијама које, у новој подели, нису одређене за војне потребе. Као што је познато, фреквентни спектар је национални

ИСПУНИТИ ЗАХТЕВЕ КОМАНДОВАЊА

Неоспорно је да постојећи телекомуникациони систем више не може да одговори савременим захтевима командовања, у које, поред осталог, спадају остваривање преноса говора, свих врста података и видео-сигнала у реалном времену, заштита говора и података на свим нивоима, јединствена нумерација свих корисника, аутоматско и једноставно функционисање, могућности надградње, имплементација нових сервиса, централизовани надзор и управљање, највиша покривеност територије, пуна мобилност јединица и команди.

шегодишње кашњење у модернизацији телекомуникационе опреме. Да ли смо рећи да знамо више него што у постојећим условима и са постојећом опремом можемо да покажемо?

– У процесу модернизације телекомуникационог система и опремања наших јединица новом, савременом и ефикасном опремом и уређајима водили смо рачуна о томе да се уговорима за опремање прецизира и обука наших припадника, с којом се, иначе, већ почело.

Нема никакве сумње да су наши припадници редовно пратили развој технологије у области телекомуникација и информатике и да поседују веома добра знања. То се потврдило приликом фабричких испитивања уређаја у иностранству, када су стручњаци компаније у којој су обављана испитивања изнели импресије о професионалности и стручности наших припадника. Поред тога, показали смо се и на вежбама на којима смо учествовали прошле и ове године. Посебно је значајна вежба Combined Endeavour (Комбиновани напор), на којој су учествовали припадници из више од 40 земаља. Искуство стечено на тој вежби искористићемо у реорганизацији службе телекомуникација, која подразумева прилагођавање организације јединица за телекомуникацију броју и техничким карактеристикама нових телекомуникационих средстава, размештају и

ТРАДИЦИЈА

За Дан службе телекомуникација изабран је 20. септембар, будући да је тога дана 1916. године на Крфу донета Уредба о војном телеграфу. Последица тог документа било је издвајање јединица везе из инжењеријских састава и стварање новог рода војске.

употреби Војске. Припадници Службе информатике и телекомуникација припремају се за учешће на међународној вежби Combined Endeavour 2009, а јединице за телекомуникације Војске Србије учествоваће на вежби Herald Hermes с припадницима грчке војске. То је техничка вежба комуникација која се реализује у оквиру Партнерства за мир.

□ *Значајна искуства у области телекомуникација стечена су и у сарадњи са представницима страних армија. Колико је та сарадња помогла у избору модела телекомуникационог система?*

– Искуства стечена током наших посета страним армијама и њихових наших јединицама била су значајна у процесу одређивања за најефикаснији модел телекомуникационог система Војске Србије. Ту мислим пре свега на сагледавање постојећих модела који су нашли своје место у оперативној употреби страних армија. Значајна искуства стечена су и током реализације верификационих испитивања узорака телекомуникационе опреме код произвођача и у нашој земљи. Тиме се, наравно, наша сарадња с иностраним партнерима и колегама не завршава. У плану је реализација бројних билатералних сусрета радних група зарад размене искустава из области телекомуникационог обезбеђења, док су на нивоу експертских група планирани сусрети са представницима светски реномираних произвођача војне телекомуникационе опреме. Наравно, приликом доношења одлуке руководили смо се и специфичностима нашег система одбране и Војске, које су битне за избор најефикаснијег телекомуникационо-информатичког система.

□ *Значајније учешће наше земље и војске у међународним интеграцијама може довести и до повећаног учешћа јединица и припадника Војске Србије у мировним и хумани-*

тарним операцијама и мисијама. Колико је за њихово квалитетно учешће неопходна савремена телекомуникациона опрема?

– Неке компоненте нашег телекомуникационог система већ су биле коришћене у иностранству, током боравка Санитетског тима Републике Србије за ваздушну евакуацију у мировној мисији УН у Конгу (MONUC). Њихова комуникација је реализована употребом сопствених сателитских терминала и закупом комерцијалног сателитског линка, што је ново искуство и за Службу телекомуникација. Планирано опремање система одбране земаљском сателитском станицом, односно радио-системима већег домета. Тиме ћемо омогућити повезивање командног места тима с националном мрежом и међународним телекомуникационим системима. У целини посматрано, опрема наших јединица које би се евентуално ангажовале ван граница Србије, треба да буде компатибилна са оном коју користе јединице страних армија, с којима би учествовали у мисији.

□ *Можемо ли рећи да ће Војска Србије у наредном периоду добити најмодернију информатичку и телекомуникациону опрему последње генерације?*

– С обзиром на стратегијски значај телекомуникационог система данас, не треба сумњати у то да чинимо све што је могуће да наше јединице опремимо најсавременијим уређајима и опремом. Циљ нам је да се служба телекомуникација у тесној функционалној повезаности са службом информатике квалификује телекомуникационом, хардверском и софтверском инфраструктуром и одговарајућим кадровским потенцијалом за извршавање свих задатака из области телекомуникационо-информатичког обезбеђења за потребе командовања. То значи да набављамо опрему последње генерације, с могућношћу њеног даљег надограђивања и коришћења будућих достигнућа у информатичкој и телекомуникационој области. ■

Душан ГЛИШИЋ

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ШУФЕРИЦЕ

Јесен стиже, дуњо моја! А са њом и војне вежбе, они романтични догађаји који заувек остају у памћењу. Све оно што су штабови нацртали на карти, мора се спровести. Осим ако се не промени план, који је ионако променљив.

Владимир Војнович мисли како је војска у суштини нематеријална, и да се као таква састоји само од кретања. Куда све иде то ни сам Господ не зна, иако све остало зна. Војновичев јунак Иван Чонкин је нешто наслутио. Сличну идеју о томе има и Јарослав Хашек, а њу је лично остварио његов измишљени изасланик у стварност, преподобни и предобри војник Швејк.

Све оно што је у војсци логично, а требало би да буде све, Швејк је развејао и растурио па саставио на основу своје филозофије. А она казује како ништа није на свом месту, пошто никада није ни било. Али да се војска негде креће да би се однекуд вратила, у то се не може сумњати. Хашеков јунак беше солдат аустријско-мађарске монархије, и тај се обраћао надређенима циничном фразом: „покорно јављам“. Ипак је свом надменом командиру продао фаличног пса, кога је пре тога фалсификовао у расног.

Ово је прича изван сваке фантастичне литературе, рекло би се да припада чистом, класичном војничком реализму, и углавном се односи на марш. Она изрека о томе да „војска трчи да би чекала, а затим чека да би трчала“ напосто није тачна. Свака журба, па и оклевање, имају своје разлоге. Због тога и постоји марш, као маневарска константа у разумевању простора.

Овде нећемо разматрати кретање на точковима. Сувише је једноставно, и подсећа на авантуристички туризам. Него на маневар једине крунисане војне краљице, која има част да се зове пешадија.

Ништа није тако дирљиво као најстарији род војске кад се спрема за покрет. Ноге су им једино превозно средство. Нигде нема толико поетизоване епике као у пешадији. Сунце, хоризонти, пољане, муње громови каљуге, вејавице, блато, сањарење о свему што је негде на другом месту. Највише великих песника признаје само пешадију као род. Песници не знају да пливају нити да лете. Ходају пешачким кораком и распламсавају машту. Како стижу пре свих, да објасне смисао управо завршеног марша, пре него што започне следећи.

Суштина марша је у његовом трајању. Може да буде бесконачан и досадан, али и кратак, пун узбуђења и страха да ће она изостати. Марш сам по себи и не постоји, па је и без смисла ако не буде настављен новим маршем.

Вежба је само пауза између два марша, који су једини начин да се стигне тамо где нас не очекују. Можете мислити шта год хоћете, али за подношење наведене погодности је важна добра лична припрема. Како сте и колико јели, јесте ли у кондицији, да ли сте сабрали довољно одлучности да не балдишете у току кретања. Јесте ли се међусобно охрабрили са осталим пешацима из вода, који брину за врхунске могућност својих јединих ходалица.

Ту су важне чизме, или оне ципеле са повишеним сарама. Било би добро да сте их пре дугог ходана но-

сили бар месец, како би табан себи направио тачно легало. У новим, тесним или широким обувкама не крећите. Жуљеви ће бројати кораке уместо вас, пешадинци моји. Али, најважније ствари су ипак чарапе!

То су они војнички проналазци који својом неодољивом аромом омамљују пожарног у ходнику, а добацују и до четне учионице, два спрата ниже. Ништа нема статус такве реткости као чисте војничке чарапе. По дефиницији, такво стање је тешко одржавати, мада се понекад исплати. Под условом да лукави пешадинци не мењају кришом своје контаминиране назувке за чисте.

Само чисте чарапе омогућују релативно удобно ходање. Морају да буду навучене на ногу без гужвања и бора, без претераног затезања или лабављења. Увртање такође није здраво, и може да произведе читаву колонију жуљева.

Ма како се обукли, кад стигнете на циљ морате затећи неки убој, у супротном то не би био марш, него корзо. У ствари, зелене чарапе су врхунско чудо обувне технике, само ако су упореде са својим маршевским претком. А он (она) се зове шуферица.

То је савршено неудобна, безвезна претеча чарапе, одевни предмет који се морао третирати са најделикатнијим пажњом. За оне који не знају шта је то било, ево описа. Шуферица је парче тканине, димензија 40 пута 40 сантиметара, или нешто мање услед крзања, или нешто више због погрешног мерења. Боса нога се стави на ту тканину, и онда се њени крајеви савију тако да најприродније приађају уз ногу, да је заштите и омогуће јој да се некако угура у формацијску цокулу.

Али, то је најлакше рећи! Додуше, било је правих уметника у аранжирању шуферица око пешадијских (и иних) табана и глежњева. Стајале су им као саливене, чарапе „барлингтон“ да им позавиде. Ипак су то били изузеци. Битна особина шуферице беше упорно срозавање. Пјехоту са срозаном обувком било је лако познати на пола километра. Тај је набадао као да гази по минском пољу, јер га је цокула драла попут рендета за меку грађу.

Одлазак шуферица из војске негде почетком шездесетих био је прави празник за ноге. Виспирани војни интендант је ту револуционарну промену овако објаснио: „Могли смо то да урадимо и раније. Али се нисмо сетили у мору проблема!“

Шта је било са шуферицама кад су из мора проблема изрониле зеленосиве чарапе? Па ништа, отишле су у прибор за чишћење пушке за стрелца, М-48. Али, остала је изрека, коју знају чак и они који не знају за предмет упоређивања: *смотан као шуферица*. Сајла, као предмет паралеле дошла је много касније, али никада није достигла славу своје претече.

Можда би то могао глежњак, још један пензионисани део опреме. Онај који је држао заједно ноговицу и цокулу. После тога настаје ходање које се никада не завршава. Пешадијски марш је жуљевита поема без краја, извор вечите војничке сете и чежње за кретањем. А оно се увек завршава трагом Ивана Чонкина и добродо војска Швејка, пошто другог пута и нема. ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

Шта је било са шуферицама кад су из мора проблема изрониле зеленосиве чарапе? Па ништа, отишле су у прибор за чишћење пушке за стрелца, М-48. Али остала је изрека, коју знају чак и они који не знају за предмет упоређивања: *смотан као шуферица*. Сајла, као предмет паралеле дошла је много касније, али никада није достигла славу своје претече.

ПРИРУЧНИК ЗА П

Шта је, заправо, претходило доношењу новог *Правила службе*? Да ли је правни оквир о једнообразном функционисању Војске заснован на њеној садашњој организацији и структури, односно прописима о систему одбране Републике Србије? Које новине доноси *Правило* у односу на решења о војничкој служби из претходног времена? На кога се односе и како се примењују његове одредбе? Може ли се усвојена законска регулатива мењати и надограђивати, пратећи тако искуства из праксе?

Од 1. септембра у Војсци Србије примењује се ново *Правило службе*. Њиме су прецизно дефинисани односи у Војсци, права и дужности њених припадника, лични изглед, уредност и ношење униформе, поступак приликом јављања старешина на дужност, али и путовања у иностранство, затим, употреба оружја, поздрављање јединицом и заставом, понашање у миру и рату.

Одредбе *Правила* односе се и на војна лица распоређена ван Војске, као и на војнике који војни рок служе без оружја, сем оних које прецизирају ношење и употребу оружја и извршавање борбених задатака. Сви припадници Војске Србије дужни су да знају и примењују *Правило службе*.

Са начелником Управе за оперативне послове Генералштаба генерал-мајором Драганом Колунџијом разговарали смо о новинама које доноси *Правило службе Војске Србије*, у односу на решења из ранијег периода.

■ СУСРЕТ РАЗЛИКА

Донедавно се служба у Војсци Србије заснивала на *Правили службе Војске Југославије* из 1996. године, са многобројним изменама и допунама. То није одговарало новој структури ни организацији Војске, односно мисијама и задацима који су јој законском регулативом о систему одбране Републике Србије додељени.

– После усвајања и ступања на снагу закона о одбрани и Војсци, у јануару 2008, постојала је обавеза да се у року од 90 дана, у складу са новим правним решењима, донесу и подзаконски прописи којима ће се уредити слу-

Снимио Г. СТАНКОВИЋ

ОД ГЛАВУ

жба у Војсци Србије. Министар одбране одредио је да Управа за оперативне послове Генералштаба буде надлежна за изроду Нацрта новог *Правила* службе. У реализацији тог пројекта учествовале су све организационе целине Министарства одбране и Генералштаба Војске, представници команди оперативних састава и Гарде, али и правне управе Секретаријата Министарства одбране и Кабинета председника Републике Србије – каже генерал Колунџија.

Генерал-мајор Драган Колунџија, начелник Управе за оперативне послове Генералштаба ВС

Ново *Правило службе Војске Србије* усаглашено је са *Законом о одбрани*, *Законом о Војсци* и осталим прописима о систему одбране, те стварним потребама српске војске. Према прописаној процедури, донео га је и потписао председник Републике Србије.

Правило службе Војске Србије има девет глава и 12 прилога. Регулације области – смештај и ред, организацију живота и рада, обезбеђење објеката, покретних ствари и људства, затим, узбуне и ангажовање Војске у миру, употребу и одржавање непокретности и техничких средстава, али и заштиту, војне свечаности и жалости. У општим одредбама *Правила* прецизиране су најпре надлежности и састав Војске.

Према речима начелника Управе за оперативне послове, у *Правило службе Војске Србије* уведени су поједини нови термини, попут лица на другом стручном оспособљавању за официре и подофицире, подофицирски кор, који се формира од нивоа чете до нивоа Генералштаба.

– Верска служба, која се такође помиње у *Правило службе*, биће уређена посебним прописима. Нова регулатива дозвољава и синдикално организовање запослених у Војсци, без права на штрајк. Уз изглед жена које су професионална војна лица, цивилних лица и лица у резервном саставу, *Правилом* је регулисано и право припадника Војске Србије да одбију наређења уколико су у супротности са Уставом, законима и правилима међународног ратног права – наглашава генерал-мајор Драган Колунџија.

■ ОГЛЕДАЛО СТВАРНОСТИ

Другачије су прецизирана и путовање запослених у иностранство, сарадња са представницима средстава јавног информисања, те рад уз накнаду или награду ван јединице. Промењени су рокови за решавање жалби и иновирани одредбе о дужностима војних лица. Цивилно-војна сарадња, ношење и употреба оружја, обавезе припадника Војске приликом путовања, такође су постављени на новим основама. Измењен је и одговор појединца и јединица на похвалу *врло добро* и *одлично*, тако да сада одговарају речима *Служимо Србији*, уместо *Служимо отаџбини*.

Решења која доноси *Правило службе* заснована су понајпре на новим задацима Војске Србије и њеној организацији, те искуствима из живота и рада јединица. Како у саставу Војске више нема

Припадници Војске Србије могу да буду чланови струковних организација и удружења, посећују верске објекте и присуствују верским обредима и да носе мања обележја верске припадности испод одеће. Такође могу да сарађују у средствима јавног информисања у складу са *Правилником о обавештавању јавности о активностима Војске*, раде уз накнаду или награду ван јединице и установе или самостално обављају професионалну делатност, у складу са *Законом о Војсци*. Прописи о *Заштитнику грађана* који се односе на заштиту и остваривање права грађана примењују се и на професионалне припаднике Војске.

Предмет синдикалног удруживања, организовања и синдикалних активности запослених у Војсци Србије не могу да се односе на састав, организацију и формацију Војске, њену оперативну и функционалну способност, употребу и попуњу, приправност и мобилизацију, затим, опремљеност наоружањем и војном опремом, командовање и руковођење, учешће у мултинационалним операцијама, те унутрашње односе засноване на субординацији и хијерархији.

Цивилно-војна сарадња јесте функција Војске Србије која дефинише сарадњу и координацију између цивилних и војних структура ради подршке извршењу мисија и задатака Војске, што детаљније прецизира начелник Генералштаба посебним правилом.

Ако прими наређење чије би извршење представљало повреду Устава, закона и осталих прописа, припадник Војске Србије дужан је да упозори лице које је издало такво наређење да оно није у складу са правном регулативом, а ако ни тада наређење не буде промењено, захтева да му се оно достави у писаној форми. Запослени у Војсци имају право да одбију наређење којим се од њих тражи да поступају супротно Уставу и закону.

Професионална војна лица за своје потребе ван службе набављају, чувају и носе оружје према прописима који важе и за остале грађане. Оружје у личном власништву не сматра се службеним формацијским оружјем, па је забрањена његова употреба приликом вршења војне службе. Овлашћена службена лица војне полиције могу носити ватрено оружје одевени у цивилну одећу, у свим условима вршења службе.

За време ратног стања важе одредбе *Правила службе*, осим оних области које Народна скупштина, председник Републике Србије и Влада уреде својим прописима. Припадници Војске током извођења борбених дејстава придржавају се правила и прописа међународног ратног права које регулише употребу силе. Војска Србије примењује силу у складу са *Правилима* употребе.

У једну војну спаваоницу смешта се, начелно, вод или друга организацијска јединица, тако да појединац има најмање четири квадратна метра или 12 кубних метара простора. Жене војници се смештају у издвојене спаваонице, а обилазак њихових просторија претходно најављује дежурни, најмање 15 минута раније. За ученице и студенткиње спаваонице се посебно уређују и опремају.

Ако припадник Војске за време одсуства, годишњег одмора или у другим случајевима не може да се на време врати у јединицу или установу, а налази се у иностранству, јавља се надлежном дипломатско-конзуларном представништву Републике Србије у тој земљи и тражи потврду о разлогу продужења боравка.

граничних јединица, изостале су одредбе које се на њих односе. Због великог броја војних објеката који се не користе за редовне задатке састава или су проглашени за неперспективне, а налазе се и даље у систему одбране, *Правило* омогућава ангажовање специјализованих, регистрованих агенција за њихово обезбеђење, уз претходну сагласност министра одбране.

– На тај начин се не исцрпљују ресурси Војске, посебно запослени, већ се, према проценама о значају појединих војних објеката, могу користити услуге фирми за обезбеђење. Наглашена је и употреба савремених техничких средстава за заштиту објеката, кад год је и где год је то могуће.

Пошто је законска регулатива о систему одбране планирала увођење подофицирског кора, *Правило службе* предвидело је место, улогу и утицај подофицира у војној организацији. Одређене промене тичу се и поздравља-

ња и ословљавања. Нови прописи предвиђају да војна лица могу поздрављати руком и без беретке, шапке или без шлема. Док млађи старијег старешину треба да ословљава са *господине*, додајући чин или дужност, старији млађег ословљава само чином, са именом и презименом или према дужности коју обавља. Војнику се старешине обраћају са *војниче*, без персирања. Текст војничке заклетве преузет је из *Закона о Војсци* – истиче генерал Колунија.

Предлог о ношењу браде старешина у чину мајора или вишем, који је постојао у нацрту *Правила службе Војске Србије*, није усвојен првенствено из хигијенских разлога.

У *Правило* стоји да жене професионална војна лица и студенткиње Војне академије носе уредну фризуру, која их не омета у обављању функционалних дужности и омогућава несметано ношење капе, односно шлема. Косу намештају тако да им се не виде шишке. Забрањено им је да носе украсе, сем прстена, неупадљиве шнале за косу и минђуша. Дозвољено је да буду дискретно нашминкане.

– Када је реч о распореду дневног времена и рада, умерено је јутарње вежбање припадника Војске. Вежбање изводе све старешине, студенти, ученици и војници у време првога часа обуке, после јутарње смотре. У војним комплексима где се не постројавају јединице, застава се не диже и не спушта сваки дан, већ стоји све време на јарболу, који мора бити на видном месту и осветљен. *Правило службе* дефинисало је да све табле којима се обележавају војне зграде буду исте величине и једнаког изгледа. Унутрашња служба, понајпре дежурства, прилагођени су садашњој организацији и распореду састава Војске Србије.

■ ПРЕПОЗНАВАЊЕ СТРУКЕ

Једна од новина у *Правило службе* односи се на службене испраћаје и дочеке председника Републике Србије, када одлази и враћа се из иностранства. Почасна јединица Војске Србије биће ангажована само у случају званичних посета председника државе, али и по потреби, зависно од конкретне ситуације.

Правило службе треба да омогући несметано одвијање живота и рада у командама, јединицама и установама Војске Србије. Поред општих напомена о смештају и реду, његова друга глава дефинише гарнизон и гарнизано место, касарну, са дужностима команданата, војни аеродром – хелидром, инфраструктуру за обуку, војне установе, логорски простор – логор и остале објекте.

Промоција потпоручника

Снимио Н. ПАНЧИЋ

Међу објекте у саставу касарне, каже генерал Колунија, додате су лабораторије, а изостављене карауле.

– Уведене су само четири категорије гарнизона и означене азбучним словима А, Б, В и Г. У војне објекте убрајају се учионице, кабинети и вежбаонице, сервиси покретних ствари трајне и потрошне вредности за обуку, вежбалишта, стрелишта и полигони. Положаји борбених средстава и објекти за командовање, објекти посебне намене, чворишта везе, радарски положаји, објекти ВОЈИН и електронске подршке спадају у објекте уређене територије Војске Србије – набраја генерал.

Према врсти јединице, њених расположивих снага и средстава, захтеване оперативне способности, али и смештајних услова, предвиђа се организовање унутрашње службе. Промењена су и поједина дежурства, што одговара стварним потребама Војске. Јединствено је решено и означавање дежурних.

Другачије су осмишљене смотре и прегледи, диспечерска служба за саобраћај и транспорт, одсуства, изласци и посете, али и одређивање стражара, њихова припрема и контрола. *Правило службе* предвиђа и формирање центра за праћење обезбеђења објеката средствима техничке заштите. Међу стимулативне мере уведено је признање *најбоља јединица*.

– Садржаји *Правила* који се односе на узбуне и ангажовање Војске у миру усаглашени су са новим прописима о систему одбране. Питања здравствене заштите, безбедности и заштите здравља на раду, заштите животне средине и заштите од пожара и експлозија такође су у складу са законском регулативом Републике Србије. *Правило службе* прецизирало је и протокол приликом организовања војничке заклетве, обавезе команди и јединица током прославе државних и војних празника, војне почасти и параде, те обележавања дана жалости који прогласи Влада или локална самоуправа. Пракса ће, додатно – тврди генерал-мајор Драган Колунија, начелник Управе за оперативне послове Генералштаба Војске Србије – наметнути поједина решења, која ће се у будућности уградити у *Правило службе Војске Србије* и тако допринети јединственом функционисању припадника Војске и њених састава. ■

Владимир ПОЧУЧ

Снимио Д. ГОЛ

ДАН СПЕЦИЈАЛНЕ БРИГАДЕ

На свечаности одржаној у Панчеву обележен је 29. септембар – Дан специјалне бригаде Војске Србије. У присуству команданата бригада Копнене војске, представника Министарства унутрашњих послова, резервног састава, породица погинулих припадника јединице и бројних медија, говорили су командант Копнене војске, генерал-потпуковник Младен Ђирковић и командант Бригаде, бригадни генерал Илија Тодоров.

Том приликом истакли су традицију славне јединице, начин на који је формирана пре две године, спајањем елитних састава 72. и 63. бригаде, сложене задатке, савремену обуку, осавремењавање, успостављање нових стандарда специјалаца, међународну сарадњу, опремање, инфраструктуру, селекцију, попуњу...

После смотре и дефилеа припадника Бригаде, њихове колеге подбраници извели су атрактиван демо-скок са висине од две хиљаде метара носећи државну и заставу Војске Србије. ■

Б. К.

ОБЕЛЕЖЕН ДАН БРИГАДЕ ВЕЗЕ И СЛУЖБЕ ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА

У јединицама и установама Војске Србије обележен је 20. септембар – дан службе телекомуникације и Бригаде везе, као сећање на догађај од пре 92 године, када је престолонаследник Александар Карађорђевић, на предлог министра војног, донео Уредбу о војном телеграфу. Тада су мање јединице везе, из састава инжењерије, прерасле у самосталне саставе ранга батаљона и пука.

Централна манифестација одржана је на Топчидеру, свечаним постројавањем састава и доделом признања најуспешнијим припадницима. Скупу су присуствовали пуковник Златко Лекић из Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба Војске, представници јединица и установа, те гости из фабрика и предузећа са којима Бригада сарађује. ■

Д. Г.

ПРАЗНИК СЛУЖБЕ АБХО

У крушевачкој касарни „Цар Лазар“ свечано је обележен Дан службе АБХО – 28. септембар. Скупу су присуствовали начелник Штаба Копнене војске бригадни генерал Војин Јондић, представници локалне самоуправе, Министарства унутрашњих послова, удружења бораца, ОРВС и бројни гости. Командант 246. батаљона АБХО пуковник Зоран Стојановић нагласио је да служба АБХО има потребу да настави са техничком модернизацијом, како би достигла захтевани ниво оперативне и функционалне способности и била у потпуности спремна за извршавање додељених мисија и задатака. ■

З. М.

ДОГАЂАЈИ

ПРИПРАВНИЧКИ СТАЖ У КОМАНДИ ЗА ОБУКУ

У Команди за обуку на Топчидеру, започео је приправнички стаж 28 потпоручника Војске Србије, недавно унапређених студената 128. и 129. класе Војне академије. Најмлађе припаднике Војске, прву генерацију официра за које се организује такво оспособљавање, примили су командант генерал-мајор Љубиша Диковић, начелник Штаба пуковник Млађен Нишевић и старешине Команде.

После шестомесечног приправничког стажа, који ће реализовати у три периода у центрима за

општу и специјалистичку обуку Команде, новопровисани потпоручници ће крајем марта полагасти стручни испит и добити наредбе о распореду на прве дужности. Оцењиваће их ментори, искуснији официри, који ће их најпре методски, а потом и практично оспособити за извођење индивидуалне и колективне обуке, те почетне задатке у јединицама и установама Војске Србије.

Генерал Диковић говорио је младим старешинама о организацији, намени и задацима Команде за обуку, оспособљавању подофицира и обуци резервног састава Војске. Такође их је информисао и о обавезама током стажирања, које започињу у Центру за обуку ВиПВО на Батајници. Пожелело им је успех на првом официрском испиту и у професионалној каријери. ■

В. П.

ОБУКА ЗА ПОСЛОВЕ У ОБЛАСТИ БУЏЕТА

У Генералштабу Војске Србије, 26. септембра, завршена је обука кандидата за послове планирања, програмирања, буџетирања и извршења – ППБИ. Стручно усавршавање организовала је и извела Управа за стратегијско планирање Сектора за политику одбране. Полазници су били припадници организацијских целина Министарства одбране и Генералштаба Војске.

Курс је започео у марту, а током оспособљавања кандидати су савладали 26 тема. Начелник Управе за стратегијско планирање бригадни генерал др Митар Ковач уручио је полазницима сертификате о оспособљености. Том приликом истакао је важност увођења система ППБИ у Министарству одбране. Такође је оценио да ће се успех на обуци моћи сагледати тек применом стечених знања у свакодневном раду. ■

А. А.

ДЕЛЕГАЦИЈА ИНДИЈЕ У МИНИСТАРСТВУ ОДБРАНЕ

Помоћник министра одбране за материјалне ресурсе Илија Пилиповић примио је 17. септембра државну делегацију Индије, коју је предводио секретар Министарства одбране надлежан за бродоградњу Гјанеш Кумар. Разговорима је присуствовао и амбасадор Индије у Србији Ајау Скаруп.

Циљеви вишедневне посете петочлане индијске делегације Сектору за материјалне ресурсе били су унапређење билатералних односа и интензивирање војно-економске сарадње.

Гости из Индије обишли су током боравка у Србији капацитете наше одбрамбене индустрије, сталну изложбenu поставку војне опреме и наоружања у Никинцима и Војнотехнички институт. ■

(ФоНет)

АУСТРИЈСКИ ЕКСПЕРТИ У ГЕНЕРАЛШТАБУ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Трочлана делегација експерата Министарства одбране Аустрије посетила је 17. и 18. септембра Управу за оперативне послове Генералштаба Војске Србије. Предводио их је потпуковник др Ото Нодерер, из Одсека за политичко-војну координацију Програма Партнерства за мир. Уз њега, гости су били саветник Харалд Сајзенбахер и пуковник Емерих Бауер, из Команде здружених снага Аустрије.

Начелник Управе за оперативне послове генерал-мајор Драган Колунија изразио је очекивање да ће, после потписивања безбедносног споразума, Србија имати активну улогу у Програму.

Аустријски експерти говорили су о функционисању Одсека за политичко-војну координацију Партнерства за мир, који је део Дирекције за безбедносну политику Генералштаба оружаних снага Аустрије. Информисали су домаћине о њиховом учешћу у спровођењу *Радног плана евроатлантског партнерства* и презентовали *Индивидуални програм партнерства*, који садржи 47 циљева, у 27 области сарадње, са око 450 активности.

Пуковник Бауер изложио је концепт оперативних способности аустријских оружаних снага, с посебним освртом на оцењивање квалитета оперативних способности јединица пријављених у операцијама Програма под водством НАТОа. ■

А. А.

МЕЂУНАРОДНА ВОЈНА САРАДЊА

Начелник Управе за међународну војну сарадњу Милорад Перић сусрео се у Министарству одбране Републике Србије 25. септембра са командантом Међународног центра за обуку ради подршке мировних операција у Сарајеву бригадним генералом Мајклом Лолестардом, који је учествовао на састанку начелника центара за мировне операције у Генералштабу Војске Србије.

Том приликом било је речи о могућностима за унапређење сарадње српског и међународног центра за мировне операције у Сарајеву. Саговорници су се сложили да је досадашња сарадња два центра, која се одвијала у области размене инструктора, експерата и полазника курсева за мултинационалне операције, била успешна. ■

САСТАНАК НАЧЕЛНИКА ЦЕНТРА ЗА МИРОВНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

Састанак начелника центара за мировне операције из земаља региона одржан је недавно у Центру за мировне операције Здружене оперативне команде Генералштаба Војске Србије.

Како је истакао начелник Центра пуковник Јелесије Радивојевић, циљ сусрета била је размена искустава представника оружаних снага земаља из региона у области припрема и реализације мултинационалних операција, пре свега мировних операција под окриљем Уједињених нација.

Представници нашег центра за мировне операције разговарали су са гостима из Координационог аранжмана нордијских земаља за операције подршке миру – NORDCAPS – о обуци за мултинационалне операције у 2009. години.

Скупу су присуствовали и представници центара из Румуније, Бугарске, Македоније, Албаније, Црне Горе, Босне и Херцеговине и Хрватске. ■

А. А.

КАНАДСКИ ИНСТРУКТОРИ НА КУРСУ ЗА ПОДОФИЦИРЕ

Двочлани инструкторски тим канадске Академије за одбрану – мајор Мајк Фосет и заставник Фред Сингер – одржали су средином септембра неколико предавања кандидатима курса за главне и прве подофицире у јединицама Војске Србије. Наши подофицири имали су прилику да се информишу о методама које се у Канади примењују за развој и функционисање подофицирског кора.

На предавању у Центру за мировне операције о развоју професионалне војне каријере официра и подофицира канадских оружаних снага, подофицири Војске Србије сазнали су како се у тој земљи организују програми обуке и образовања. Стручном скупу присуствовао је и канадски изасланик одбране акредитован у Београду пуковник Мишел Лего.

Инструктори из Канаде обишли су и Центар за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу. ■

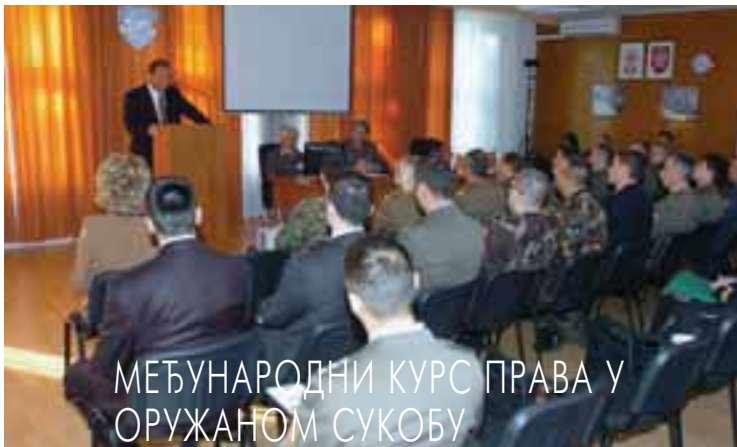
ОД ГОЛУБИЈЕ ПОШТЕ ДО САТЕЛИТА

У Клубу ваздухопловства у Земуну одржан је семинар о „Примени информационих и комуникационих технологија у повећању ефикасности организације војног рада“. Скуп је организовала Команда Ваздухопловства и противваздухопловне одбране поводом предстојећег Дана везе, а био је присутан и командант ВиПВО генерал-мајор Драган Катанић.

Отварајући скуп, пуковник Десимир Баранац, начелник Одсека за телекомуникације и информатику, подсетио је како су пре равно 100 година, у тадашњем ваздухопловству информације преносили голубови – тада је формирана станица голубије поште. Данас смо сви корисници универзалних мобилних телекомуникационих система и веза се може успоставити у реалном времену. Данашњи живот се не може замислити без информационих система.

У Србији постоје бројне фирме које се баве информационом и телекомуникационим технологијама. На овом скупу представљене су три најзначајније – Geneko, Пупин Телеком и Телефониа. Представник фирме Geneko предочио је присутним уређај за сателитско праћење возила – Geneko AVL Sistem. Представник фирме Пупин Телеком, чији је пословни партнер Alcatel-Lucent, лидер на пољу телекомуникација, говорио је о фирми и комуникационим системима које они нуде, а о систему за идентификацију RFID излагао је представник Телефониа.

На крају тог семинара командант ВиПВО генерал-мајор Драган Катанић истакао је:

МЕЂУНАРОДНИ КУРС ПРАВА У ОРУЖАНОМ СУКОБУ

Четврти међународни курс права у оружаном сукобу започео је 29. септембра у Центру за мировне операције Здружене оперативне команде Генералштаба Војске Србије. Организован је у сарадњи са амбасадом Краљевине Холандије и италијанским Институтом за хуманитарно право из Сан Рема.

На курсу, који ће трајати до 10. октобра, поред 16 учесника из Србије, учествује и 14 представника из Црне Горе, Македоније, Хрватске, Босне и Херцеговине, Чешке, Словачке, Мађарске, Турске и Холандије.

Током стручног скупа учесници ће стећи знања из међународног хуманитарног права и обезбеђивања услова за имплементацију његових одредби у систем војног школовања, обуку команди и јединица. У наредне две недеље полазници ће сагледати место и улогу права оружаног сукоба приликом учешћа у операцијама подршке миру.

Директор курса је бригадни генерал Карл Едлингер из Аустрије, предавач на Институту за хуманитарно право из Сан Рема, а у реализацији наставе помагаће му инструктори из Холандије, Србије и Канаде. ■

– Ово је само почетак сарадње са фирмама које се баве информационом технологијама. Ми ћемо у директним контактима са њима тражити да нам доставе проспекте како бисмо знали чиме располажу и направили праву техничку анализу. Касније бисмо, организовањем оваквих облика семинара, дошли до сазнања шта је то и за шта бисмо ми били заинтересовани да од њих купимо или да, евентуално, заједно развијемо, а све ради унапређења ефикасности система командовања војне организације. ■

М. Ш.

ОПЕРАЦИОНА ИСТРАЖИВАЊА

Министарство одбране Републике Србије било је и ове године, од 14. до 17. септембра, суорганизатор Саобраћајном факултету у Београду 35. међународног симпозијума о операционим истраживањима – SYM-OP-IS 2008 – у Соко Бањи.

Са 30 радова, највише у секцији *Примене операционих истраживања у одбрани*, на скупу је учествовало 43 припадника Министарства одбране и Војске Србије. ■

РЕЗУЛТАТИ ПРОЈЕКТА ПРИСМА

Представници Министарства одбране, *Присме* и Међународне организације за миграције – ИОМ, са донаторима из иностранства, посетили су четири корисника помоћи Поверљачког фонда *Присма*, који су им том приликом показали како су практично применили добијена средства.

Обишли су компанију за израду еколошких трака за паковање робе „Екотрака“ пензионисаног потпуковника Љубомира Алексића, стакленик потпуковника Драгана Салатића и радњу за фотокопирање Александра Голића. Разговарали су и са Јованом Љубојевићем, коме је *Присма* омогућила радно место у приватном сектору. ■

М. И.

ИЗАЗОВИ ТРЕ

Када се каже да је јединица класификације А, то је добра препорука, али права слика вредности дивизиона из Крагујевца стиче се на лицу места, сагледавањем традиције, ратног учинка, обуке, технике, ентузијазма и амбиције. Све је на њиховој страни, зато су и узданица херојске 250. бригаде ПВО, елитни војни колектив Војске Србије. У предвечерје празника, Дана јединице и њиховог вида, на посве нов начин, својствен добром домаћину, угостили су представнике „седме силе“, који су се уверили шта знају и колико вреде.

И згледа да не важи више она узречица да „киша кружи као око Крагујевца“. Беше намрштено небо са кога је досадно ромињало, што војници кажу као на дан зајимања. Међутим, војска, она права, не мари за метеоролошке (не)прилике, већ се вазда узда у своје знање, вештину и технику.

Касарну која носи име народног хероја „Милана Благојевића“ украшавају здања која су проглашена за културно благо и отуда велика пажња да се очува њихова лепота. Тамо се налазила Војна болница у време Балканских ратова и Првог светског рата, све до седамдесетих година прошлог века. Иначе, први војни објекти у данашњем кругу подигнути су 1915. године. До Другог светског рата на тој локацији се налазио 7. аероплански дивизион Војске Краљевине Југославије, а касније 3. артиљеријски пук и коњички ескадрон.

Крагујевац није само име града већ и вечни симбол српског народа, његовог слободарства, страдања, непокора... Крагујевац је град мученик и херој, свеколики печат наше бурне историје опточен племенитим делима и храбрим уздизањем.

■ ИНОВИРАНА ТЕХНОЛОГИЈА

У том и таквом амбијенту живи, ради, чува стечени углед и шири круг пријатеља елитна јединица Војске Србије – 310. самоходни противвоздухопловни дивизион, којим с пуно успеха командује амбициозни потпуковник Мирослав Перишић. Одлука да на нови начин, који намећу савремено доба и нове идеје, обележе дан свог

ЋЕ ДИМЕНЗИЈЕ

вида потекла је од њега и његових агилних сарадника, па су, сем осталог, одвојили време да срдечно угосте представнике медија. Пун погодак! Ко ће боље јавности предочити рад и залагање, резултате и планове до новинара, сниматеља, фоторепортера...

Пуковник др Миодраг Гордић, командант 250. бригаде ПВО јединице уз чије име поносно стоји орден *Народног хероја*, дошао је пуног срца, не зарад пуког протокола већ са осећајем великог поштовања према домаћинима и гостима. Исто је учинио Бранко Јовановић, заменик начелника Управе за ванредне ситуације Министарства одбране, а добру атмосферу употпунио је Зоран Јовановић, члан градског већа и некадашњи ракеташ, запажени припадник резервног састава.

Речи одсликавају традицију, историјску вредност, садашњост и будућност јединице. Незаобилазна успомена на легендарног Радоја – Раку Љутовца, редова, потоњег наредника артиљеријског пука „Танаско Рајић“. Када су се 30. септембра 1915. немачки авиони обрушили на Крагујевац, он је топовском гранатом са Метиног поља оборио непријатељеву летелицу *румплер*. Нанишанио је из старог турског топа и по ко зна који пут потврдио да „бој не бије свијетло оружје...“

Датум преписан из наше историје узет је за Дан ПВО.

Пуковник Гордић помиње развој бригаде, осврће се на најтеже искушење током бомбардовања 1999. године. Тај „штап и канап“ које су многи потценили и мислили да нема никакве шансе наспрам чуда војне технике, натерао је противника да се добрано замисли, мења тактику, често устукне, промаши циљеве, призна жесток отпор, храброст и умешност наших ракеташа. Још у првим данима ваздушних удара са неба је скинуто чедо *стелт* технологије, чуве-

ни бомбардер F-117A. Потом су обарани F-16, крстареће ракете, беспилотне летелице...

Цена беспоштедне борбе била је превисока, плаћена је животима 28 старешина и војника.

Било, не поновило се...

Рећи ће пуковник Гордић да је слободно небо и његова заштита, трајни задатак и вечита обавеза. Од 26. априла 2007. формиран је нови лик Бригаде, у чији су састав ушли пукови и дивизиони из Београда, Новог Сада, Крагујевца и Ниша. Тачно је да у њиховом наоружању преовлађује технологија друге генерације, али битно осавремењена, иновирана, дограђена на темељу нових достигнућа и ратних искустава. Потом ће поменути термовизијске системе, ласерске даљиномере, али пре свега високу стручност старешина и вечити изазов у трећој димензији.

Командант није пропустио прилику да представницима „седме силе“ предочи да су ракеташа, војска уопште, саставни део друштва, деле исту судбину. Средства се троше веома рационално и улажу у заједничко добро, где је слобода (неба) на почасном месту.

■ САВРЕМЕНА ОБУКА

Потпуковник Перишић, старешина савременог кова, образован и амбициозан, са много успеха командује јединицом класификације А. Окружен је даровитим младим старешинама, што чини више него добру подлогу за развој и напредак колектива. И он ће се с пуним правом позвати на традицију и резултате које су им њихове старије колеге оставиле у племенито наслеђе у виду значајних признања. Пре три године добили су највишу оцену у Војсци Србије када се вредновала заштита на раду и противпожарна заштита.

Наравно, незаобилазни ратни учинак: оборени су F-16 и две крстареће ракете, званично, а у сведочењима ракеташа списак је и дужи и шири. Не заборављају се жртве, а са великим поштовањем изговарају се имена мајора Светомира Трифуновића, млађег водника Славољуба Заграђанина, војног обвезника Зорана Виријевића, војника Душана Иванчевића, Душана Урошевића и Горана Миловановића.

Јединица располаже ракетним системима куб М, радарском станицом за осматрање и навођење, самоходним лансирним оруђем 2П25М, преносним ракетним системима *стрела 2М*... И не признају да је икога „прегазило време“ јер се непрестано ради на осавремењавању, побољшању одлика, домета, прецизности... На пример, само домет куба сада износи 32 километра.

Ваљано осмишљена обука, планови програми, пожртвован рад старешина и војника, све су то одлике јединице. На руку им иде чињеница да располажу полигоном „Дивостин“, који пружа одличне услове за смештај и врхунску обуку.

■ ГЛАВА И СРЦЕ

Наравно, жеља свих припадника Војске Србије, па и ракеташа, јесте да рата више не буде. Али, услови и односи су такви какви јесу. Претња миру може да буде и тероризам. Свако ко се уљуља у сан о вечном спокоју може скупо платити цену заблуде. Зато је господин Бранко Јовановић подсетио да наоружање па и његова бројност, локација и карактеристике нису тајна. Али, оно што војник има у глави и носи у срцу, непријатељ не може да проникне. Поготово имајући у виду српски темперамент, слободољубље, спремност да се супротстави сили.

Јединица је узор у свему и прави показатељ значаја како војска може да оствари своју трећу мисију – безбедност, заштиту и спасавање грађана, у миру и рату. Када је потребно, помажу и помоћи че цивилним структурама. Крагујевац има своју јединицу, пријатеље, комшије. Дух заједништва трајно је присутан.

Господин Зоран Јовановић с посебним емоцијама говори о јединици. Био је припадник резервног састава у најтежим данима. Једном ракеташ, увек ракеташ. Старешине кажу да се истицао стручношћу и пожртвовањем. Данас је у најужем руководству скупштине, брине о важним функцијама града. Истиче да ће прилив нових инвестиција и страних улагања за три, четири године препородити привреду. Осетиће тај бољитак и припадници

јединице. Крагујевац ће увек бити спреман да помогне својој војсци коју осећа, опет у духу традиције, као своју. И попуна јединице војницима по уговору тећи ће лакше, уз обезбеђење новог, бољег стандарда.

Спретност и вештину, оно што војници, како рече господин Јовановић, носе у глави и срцу, показали су на полигону „Дивостин“. Упркос очајном времену, наступила је у пуном сјају самоходна ракетна батерија куб М. Вешт маневар и брзина. Тактичко-борбена радња поседује ватреног положаја. Из покрета, брзи прелазак у готовост за дејство. За највишу оцену. Посластица за сниматеље и подаци за пуне новинарске бележнице.

Испраћај не значи опроштај на дуго време већ позивница за ново дружење. За узбудиве приче о ракеташима увек има места. ■

Бранко КОПУНОВИЋ
Снимио Јован МАРЈАНОВ

КУЛТУРНО И
ПРИРОДНО
БЛАГО СРБИЈЕ
НА ЛИСТИ
УНЕСКА

СА АТРИБУТОМ ВЕЧНОСТИ

Конвенција о заштити светске културне и природне баштине усвојена је на Генералној конференцији Унеска 1972. године. На листи светске баштине данас се налази око 830 културних и природних добара, за које Комитет за светско наслеђе Унеска сматра да имају „изузетну универзалну вредност“, а налазе се на територијама 132 државе, од више од две стотине држава чланица. Са територије Србије у листу светског културног наслеђа уписани су Стари Рас са Сопоћанима – од 1979. године, манастир Студеница – од 1986, манастир Високи Дечани – од 2004, а њему су 2006. године такозваном екстензијом придодати и уписани на листу светске баштине: манастир Грачаница, црква Богородица Љевишка и Пећка патријаршија, који се налазе на Косову и Метохији.

ПРЕПОЗНАВАЊЕ В

Да би се описала богата и свестрана делатност Унеска од оснивања до данас и његова данашња улога, требало би имати публикацију обима једне књиге. Међутим, наша је тема однос Унеска и културне и природне баштине у Србији, која је уписана на листу или се налази на списку потенцијалних кандидата. То је такође и једно од битнијих питања у одређивању нашег места у Европи и свету. Управо смо у Унеску, у тој ауторитативној институцији, веома рано после победе демократије, почели да исправљамо рањену слику о себи, после несрећне последње деценије 20. века.

Конвенција о заштити светске културне и природне баштине усвојена је на Генералној конференцији Унеска 1972. године. На листи светске баштине данас се налази око 830 културних и природних добара, за које Комитет за светско наслеђе Унеска сматра да имају „изузетну универзалну вредност“, а налазе се на територијама 132 државе, од више од две стотине држава чланица. Са територије Србије у листу светског културног наслеђа уписани су Стари Рас са Сопоћанима – од 1979. године, манастир Студеница – од 1986, манастир Високи Дечани – од 2004, а њему су 2006. године такозваном екстензијом придодати и уписани на листу светске баштине: манастир Грачаница, црква Богородица Љевишка и Пећка патријаршија, који се налазе на Косову и Метохији.

Гамзиград, касноантички споменик културе римског цара Галерија, у науци познат као Феликс Ромулијана, грађен крајем трећег и почетком четвртог века после Христа, на Унесковој листи је од јула прошле године. Тај јединствени споменик припада периоду који је неко срећно формулисао као време „кад је Србија била завичај римских царева“.

Прегршт примера светске културне баштине, између више од шест стотина уписаних од 1972. до данас: манастир Санта Марија дела Грација са Леонардовом „Тајном вечером“, Помпеји, Венеција и њени лагуни, Нотр Дам у Паризу, катедрале у Шартру и Келну, Акропољ, Делфи, Метеори, Кремљ, Дубровник, Статуа слободе у Њујорку, пирамиде у Египту, Јерусалим, Велики зид у Кини, Забрањени град у Пекингу и многи други не мање вредни, уписом на исту листу светске културне баштине речито говоре о томе колико Унеско и светска заједница цене наше средњовековно православно наслеђе.

УГРОЖЕНА БАШТИНА

На иницијативу српске стране, генерални директор Унеска Коићиро Мацура прихватио је да се први пут у историји Унеска одржи донаторска конференција ради прикупљање средстава за обнову српских православних манастира на Косову и Метохији, под заштитим Унеска, а који су тешко оштећени

Свест о томе да су сегменти наше баштине препознати као светске вредности, даје нам још већу снагу да никада не занемаримо оно што су генерације уметника стварале пре нас, или је природа изнедрила хиљадама векова пре него што смо постојали или, речено језиком Библије – пре него што нас је Бог створио

ВРЕДНОСТИ

приликом терористичке акције албанских екстремиста 17. до 19. марта 2004, заједно са још 153 српске православне светиње, које су том приликом уништене или оштећене. У извештају званичне мисије на Косову и Метохији од 26. до 30. априла 2004, пише: „Разарање два Будина споменика у Авганистану пре неколико година су привукла далеко већу пажњу медија и јавности него косовска Богородица Љевишка у Призрену, која се са историјско-уметничког становишта у потпуности може поредити са споменути азијским споменицима”.

За Србе на Косову је, осим бриге о голим животима, ограничене слободе кретања и егзистенције, велики проблем и очување сопственог средњовековног наслеђа, које није ништа мање угрожено него сами Срби. Оно је угрожено управо тиме што је драгоцен, што је за Србе живи доказ историјских права на Косово као постојбину. То наслеђе је угрожено у управној сразмери са његовим значајем као светске вредности, коју је признао Унеско.

МЕМОРИЈА СВЕТА

Године 1992. Унеско је дошао до сазнања да, поред културне и природне баштине, треба штитити и једну другу врсту светског наслеђа, покретна добра, која су названа Меморијом света. Реч је о ретким рукописима, документима, архивским збиркама, и слично. Први успеси су постигнути 1997. године. Већ 2003. године на листу Памћење света уврштен је архив Николе Тесле у оквиру Музеја Николе Тесле, а 2005. године уписано је Мирослављево јеванђеље, најзначајнији споменик српске писмености из 1192. године. Тако су архив Николе Тесле и Мирослављево јеванђеље нашли на истој листи, између осталог, са рукописом Бетовенове девете симфоније, Андерсенових рукописа, Гетеових списа и оригиналне Декларације о правима човека и грађана из 1789, која се чува у Паризу.

Унесков програм Човек и биосфера уврстио је 2001. године парк природе Голија – Студеница на листу резервата биосфере Унеска. ■

Јован ЂИРИЛОВ

ЗАЛУЖБИНЕ ДИНА

СТАРИ РАС СА СОПОЋАНИМА (12. ВЕК)

СПОНА ЗАПАДНЕ
ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ И
ВИЗАНТИЈСКОГ СВЕТА

Сви српски манастири и цркве који су уписани на Унескову листу светске културне баштине припадају рашком стилу средњевековне српске градње. Попут ниске бисера расути су по Ибарској долини, Рашкој области и на Косову и Метохији. Њихови ктитори су владари из средњевековне српске династије Немањић. Са изузетком цркве Богородице Љевишке у Призрену, која је спаљена и тешко оштећена у погрому над косовским Србима 17. марта 2004, сви манастири са те листе и данас су живе монашке заједнице. Због специфичних околности које је наметнуо протекторат УН, манастири на Косову и Метохији са Унескове листе, осим духовних, постали су и национална, културна и дипломатска седишта српског народа.

Да ли је Стари Рас био српска престоница у доба Стефана Немање и његових непосредних наследника или језгро средњевековне Србије по којем се цела држава називала Рашком – питање је на које историчари и археолози још не могу поуздано да одговоре. У сваком случају, појам Рас везан је за слив реке Рашке и шире подручје данашњег Новог Пазара. Архитектонска и сликарска остварења аутентичних и непроценљивих уметничких вредности, која су повезана са догађајима и личностима од пресудног значаја за историју српског народа у временском распону од два века – црква светог Петра и Павла, манастири Ђурђеви Ступови и Сопоћани, остаци утврђења изнад ушћа Себечевске реке у Рашку и други археолошки локалитети, припадају тери-

ПАЗАРИШТЕ

Недалеко од Сопоћана, на ушћу Себечевске реке у Рашку, код друмске раскрснице на којој се одваја пут за Тугин, налазе се остаци средњевековног Пазаришта. Дуго се веровало да је то средњевековно насеље које се називало и Трговиште, а у турско доба и Стари Пазар, заправо Стари Рас, око чијег се тачног положаја воде стручне полемике. Проширење речног ушћа и пут раздвајају рушевине Пазаришта од готово вертикалног стенског одсека, на коме се налази пећина у којој је, према предању, био утамничен Стефан Немања и у којој се молио светог Георгију да га спаси.

ЛИСТИЈЕ НЕМАЊИЋА

торијалној целини која је 1979. уписана на Листу светске културне баштине – објашњавају у Републичком заводу за заштиту споменика културе.

У кратком образложењу Унескове комисије истиче се да се: „У околини древног града Раса, прве престонице Србије, налази импресивна група средњевековних споменика, коју чине тврђаве, храмови и манастири, међу којим Сопоћани сведоче о вези између западне цивилизације и византијског света”. ■

ЦРКВА СВЕТИХ АПОСТОЛА ПЕТРА И ПАВЛА (10. ВЕК)

НАЈСТАРИЈА НА БАЛКАНУ

У извештају Унеска тврди се да је Петрова црква код Новог Пазара најстарија сачувана хришћанска грађевина на Балкану. Нема тачних историјских података о времену њеног настанка, али се верује да је садашња црква из 10. века подигнута на темељима четири века старијег храма. Археолошка истраживања показала су да је ранохришћанска грађевина саграђена над илирским кнежевским тулумом, који потиче из 5. века пре Христа.

Црква је темељно реконструисана у горњем делу у време кнеза Часлава.

За тај храм везују се кључни догађаји из живота Стефана Немање, оснивача срп-

ске средњевековне владарске куће Немањића. У Петровој цркви Немања је крштен и примио је православље. У њој је одржан сабор против богумила. На том месту 1197. године одрекао се престола у корист другорођеног сина, потоњег првог српског краља Стефана Првовенчаног и примио монашки постриг од епископа Калиника. Свети Сава одредио је тај храм за седиште Рашке епископије. Касније је подигнут у ранг митрополије.

Да је Петрова црква непрекидно више од десет векова живела као хришћанска богомоља говоре многобројне интервенције и на архитектури, и на живописаној декораци-

ји. Црква је задржала основни концепт – кружну основу с куполом, али је њена архитектура у многобројним преправкама допуњена новим елементима: галеријом, прстенастим бродом који је прекинут анексом неправилног четвртастог облика.

У живопису Петрове цркве распознају се три слоја различите старости. Прва два, настала између 10. и 12. века, сачувана су само у фрагментима. Најмлађи живопис, који потиче из 13. века, добро је сачуван и представља врхунац фрескосликарства тог времена. Претпоставља да је ктитор тог живописа био краљ Стефан Урош Први. Најмлађи слој чине ктиторска композиција Христос Панократор, пророк Арон, представе Христовог уласка у Јерусалим и Распећа, свети Христофор, Свети Јован Милостиви, Свети Јефрем Сирин, Свети Пантелејмон, Свети Никола...

У ДЕЖЕВСКОЈ ПАРОХИЈИ

Петрова црква налази се на узвишењу недалеко од Новог Пазара. Припада Дежевској парохији Епархије рашко-призренске. У њој се повремено служе богослужења.

Црква данас нема иконостас, нити се било шта зна о судбини претходних иконостаса.

У делу цркве у коме се налази крстионица откривена је богата ризница. Предмети од злата, сребра, бронзе и стакла чувају се у Народном музеју у Београду. У околини цркве, а и у самом храму откривено је много гробова, који се још истражују. На црквеном гробљу почива и Блажена Стојна – монахиња Јефимија. ■

МОНАСТИР ЋУРЂЕВИ СТУПОВИ У РАСУ (12. ВЕК)

ОРИГИНАЛАН СТИЛ СВЕТОГ ГЕОРГИЈА

На основу пронађених остатака натписа на цркви, где се помиње 6679. година од постанка света, зна се да су Ћурђеви Ступови у Расу саграђени 1171. години после Христа. Као прва владарска задужбина Стефана Немање преставају прекретницу у владарској идеологији Немањића, која је „заснована на хришћанској мисли о српској државности“, а у чије је „темељне друштвене вредности Немања уткао мисао о потпуном складу вере и државе“. Стручњаци Унеска привукли су „оригиналан архитектонски стил и структура цркве светог Георгија“.

Као први пример архитектуре која је названа именом „рашка школа“, храм светог Георгија представља једну од најзначајнијих грађевина у историји српске средњовековне архитектуре. На њему је „остварен spoj византијске концепције унутрашњег простора са облицима романске архитектуре“, касније понављан на многобројним манастирским црквама.

Црква је саграђена као монументална једнобродна грађевина са правоугаоним носом, над којим је елипсоаста купола са унутрашњим облицима романске архитектуре, јединственим и непоновљивим у српском градитељству. Две симетричне куле, ступови, на западној фасади, високе 20 метара, које су служиле и као звоници, осим романичког изгледа, цркви су дале и име.

У манастирском комплексу, омеђеном каменим зидом, поред цркве светог Георгија налазили су се и велика трпезарија, две цистерне и манастирски коначи на северу. Кула, кроз чије се приземље улазило у манастир, у време другог ктитора краља Драгутина претворена је у цркву капелу. Краљ Драгутин је саградио и нову монументалну трпезарију, чији су остаци очувани до данас.

Живопис велике цркве, осликан око 1175, слабо је очуван. Највећи део оног што

КРОВ СРБИЈЕ

Ђурђеви Ступови налазе се 300 километара југозападно од Београда, на само три километара од Новог Пазара, на највишем брду рашке земље, па се називају и Кровом Србије. Припадају Епархији рашко-призренској. Братство броји осам монаха, који се брину о манастиру и баве каширањем икона. Преко Друштва пријатеља Ђурђеви Ступова у Расу и њихове акције „Подигнимо Ступове“, у обнову манастира укључен је велики број људи широм Србије, најразличитијих занимања, а међу њима је највише музичара и спортиста. Подно Ђурђеви Ступова у Расу, у Дежевској долини, налазе се Мишћићи, родно место светог Саве.

је преостало пренет је у Народни музеј у Београду. Стручњаци оцењују да припада традицији комнинске позновизантијске ренесансе и да је био вешто и ефектно уклопљен у архитектуру храма. Фреске у капели краља Драгутина из 1285. године боље су очуване и сматрају се посебно вредним због портрета краљевске лозе Немањића.

Манастир је у више наврата страдао, а од 1689, у време аустријско-турског рата, када је дошло до великог прогона Срба, монаси су, заједно са народом пребегли у Хабзбуршку монархију. Ђурђеви Ступови остали су пусти и разрушени 313 година. Због ванредно лепог и стратешки веома значајног положаја, манастир је претворен у турско војно упориште (17. и 18. век). Духовна и материјала обнова манастира започела је 1999, а званично је обновљен 6. маја 2002, када је обележена и 830. годишњица његовог постојања. ■

МАНАСТИР СОПОЃАНИ (13. ВЕК)

МИСТИКА СВЕТЛОСТИ И ЗАГОНЕТНОСТ ПОЕЗИЈЕ

Са уметничке тачке гледишта зидно сликарство манастира Сопоћани је, према оцени стручњака Унеска, без премца кад је реч не само о Византији и Србији друге половине 13. века. Манастир је као своју заједничку задужбину подигао краљ Стефан Урош Први.

У цркви је сачувано близу 700 квадратних метара првобитног живописа из 1270. године, непроцењиве вредности. Успење Пресвете Богородице свакако је светски најпознатија сопоћанска фреска, али ни остале композиције ништа мање „не узбуђују песнике и не привлаче сликаре“, јер су, како је својевремено приметила Исидора Секулућ, „у једну вековима устаљену композицију и крајње упрошћену схему унели мистику светлости и загонетност поезије“. Посебно значајним сматра се низ историјских личности које су осликане у припрати цркве.

„Лишена скупоценог мермера у обради спољних зидова и раскошне рељефне декорације у украсу портала и прозора, у својој једноставности скромна до сиромаштва, црква Свете Тројице чува у својој унутрашњости једну од најлепших и најмонументалнијих галерија слика 13. века у Европи... И данас, кад је златна позадина фреске скоро сасвим ишчезла и само под погодним осветљењем испод затамњеног окера мукло блесну златни одсјаји, очаран посетилац у храму окупаном светлошћу доживљава ту велику лепоту уметности на свечан, празничан начин, тих и радостан – док моћна полифонија звука и боја продужено одзвања и дуго трепери у њему и кад напусти Сопоћане.

У Сопоћанима је узбудљива пре свега чудесна синтеза класичне стваралачке дубине и хришћанске осећајности, префињен спој сензуалног и спиритуалног, реалног и имагинативног, интелектуалног и сензибилног, спој који тим сликама не престаје да твори своју неодољиву чудесну чаролију“, пишу

о сопоћанском фрескосликарству историчари уметности.

Краљ Стефан Урош Први сопоћански храм Свете Тројице саградио је по угледу на претке: олтар са проскомидијом и ђакоником, певнице уз поткуполни простор, капеле уз припрату, објашњавају историчари уметности. Изградња манастира завршена је највероватније 1263, док је црквена припрата са звоником подигнута у време цара Душана. Цео манастирски комплекс био је опасан моћним бедемима, који су и до данас очувани. У храму су, осим ктитора, сахрањени и његова мајка краљица Ана Дандоло, краљев верни пријатељ архиепископ Јоаникије Први и презвитер Тома. До 1587. у Сопоћанима су почивале и мошти краља Стефана Првовенчаног, када су пренете у оближни манастир Црна Река.

У Сопоћанима се сада чува део моштију светих Врача, који су недавно враћени у

НА ИЗВОРУ

Име Сопоћани потиче од речи „сопоте“, која означава извор. Верује се да је манастир назван по извору реке Рашке, у чијој је близини краљ Стефан Урош Први одабрао место за свој маузолеј. Сопоћанско братство има 30 монаха, који брину о манастирској економији, баве се иконописом и дуборезом.

обновљени средњевековни манастир Зочиште (12. век) код Ораховца у Метохији, део руке ктитора манастира светог краља Уроша Првог, пренет из манастира Пиве у Црној Гори, као и делови моштију чије порекло није тачно утврђено... Лепота и богатство сопоћанске ризнице, њени златни крстови, сасуди, кандила, свећњаци, старе књиге...

који се помињу у старим записима, сада се могу само наслутити из оног што је сачувано, али расуто. Нестао је и првобитни иконостас – садашњи мермерни иконостас изграђен је 1970. године

Током средњег века Сопоћани су били напредно духовно средиште у коме је живело више од стотину монаха. После Косовског боја (1389) Турци су спалили манастир, при чему је и црква озбиљно оштећена. Обновљен је у 15. веку и наредних скоро 200 година манастирски живот у Сопоћанима опет је цветао.

Манастир је поново запустео 1689. године, када су га Турци у знак одмазде за-

палили и оставили без крова. Обновио га је тек после Првог светског рата краљ Александар Карађорђевић. ■

М А Н А С Т И Р С Т У Д Е Н И Ц А (1 2 . В Е К)

БОГОРОДИЦА
У ЛОВИШТУ ЗВЕРОВА

Снован крајем 12. века, непосредно после абдикације Стевана Немање, творца српске државе, манастир Студеница је највећи и најбогатији православни манастир у Србији. Два главна споменика – Богородичина црква и Краљевска црква, саграђени од белог мермера, представљају репрезентативну збирку византијског сликарства 13. и 14. века, кратко је образложено у одлуци Унеска да на листу светске културне баштине 1986. упише манастир Студеницу.

Манастир Студеница је најзначајнија задужбина великог жупана Стефана Немање, који је за место на коме ће почивати одабрао „пусто ловиште зверова“. Саграђена је између 1183. и 1196. године. У студеничком комплексу сачуване су три цркве – главна или католикон Богородичина црква посвећена Богородици Добротворки (Евергетиди), која се слави 28. августа, на дан Успења пресвете Богородице, црква светог Николе из 13. и Краљева црква из 14. века.

Главна црква никла је као успешан спој романских и византијских неимарских традиција у последње две деценије 12. века. Једнобродна базилика са куполом и вестибилима са јужне и северне стране продужена је на западној страни припратом, а на источној трочланим олтарским простором. Средином 13. века, унук Стефана Немање, краљ Радослав, додаће цркви пространу спољну припрату са две бочне капеле.

Сложено градитељско и уметничко дело, технички мајсторски изведено, Богородичина црква може да се похвали декоративном пластиком која по лепоти није превaziђена у нашој средњевековној уметности. На стубовима који су носили слободне фигуре лавова, а на њих се ослањали грифони који су стражарили пред храмом, налази се лучно богато декорисан фриз архиволта, са сценама чудних борби и фантастичних бића, који уоквирује главну представу портала – Богородицу на трону са Христом и два арханђела, урађену у високом рељефу. Испод тимпанона, на надвратнику, у рељефу је приказан Христ на престолу, а са унутрашње стране довратника су рељефи са представама апостола. Верује се да је врсне градитеље и клесаре Стефан Немања довео из јужне Италије.

Живопис у Богородичиној цркви осликан је 1209. године. После Немањиног одласка у Хиландар родове су надгледали његови синови Стефан Првовенчани и кнез Вукан, али је главни ктитор био њихов најмлађи брат свети Сава. Сликарство из тог периода сачувано је у малом обиму, али спада у највише домете европске уметности тог времена. Распеће на западном зиду храма је нај-

ПРВИ ПО РАНГУ

Од оснивања до данас Студеница је први по рангу манастир у Српској православној цркви. Манастир се налази изнад истоимене речице, која се десетак километара даље улива у Ибар. Припада Епархији жичкој. У њему живи 12 монаха и искушеника; они се и данас придржавају типика који је установио свети Сава – моле се, шире Божју реч, дочекују вернике, туристе, обрађују земљу, чувају стоку, праве свеће, сликају иконе и брину о манастиру и свим вредностима које се у њему налазе.

познатија сцена живописа сачувана из тог периода. Кад је црква други пут осликавана 1569, посао је поверен чувеном лећком зографу Лонгину. Вредним делом сматра се и живопис у припрати краља Радослава, али је сачуван само у фрагментима.

Краљева црква, чији је ктитор краљ Милутин, посвећена је светим Јоакиму и Ани. Према натпису изнад кровног венца утврђено је да је саграђена 1314. у облику сажетог крста са кубетом, које је споља осмоугаono. Има веома вредно сликарство, рад Милутинових мајстора Михаила и Евтихија. Слаба у најзначајније грађевине раног 14. века. За цркву светог Николе, која је такође осликана, претпоставља се да је старија чак и од главне Богородичине цркве. То је једнобродна грађевина с полукружном апсидом, од чијег су првобитног живописа остали само фрагменти. Између те две цркве налазе се темељи храма посвећеног светом Јовану

ИСПОСНИЦА СВЕТОГ САВЕ

У близини манастира Студенице налазе се испосница светог Саве и црква Придворица, посвећена Преображењу Господњем. Према предању, Придворицу је саградио један од Немањиних слуга у исто време кад је завршавао Студеницу. Остаци фресака предмет су изучавања историчара уметности.

Крститељу. Остало је забележено да је храм осликао Грк Јован према упутствима и саветима светог Саве, који је скицирао српске, ћириличне натписе на фрескама.

Иконостас студенички настао је 1837. године. Осликао га је Живко Павловић, сачувани су и делови првобитног мермерног иконостаса.

Од некад богате ризнице Студенице сачувани су, између осталог, златни прстен

Стефана Првовенчаног, седефом украшен дрвени кивот за Стефанове мошти из 1608, Четворојеванђеље из 15. века, многе повеље и рукописи.

У Студеници су сахрањени: Стефан Немања, његови синови Стефан Првовенчани и Вукан, потом и унук Радослав. У њивоту крај олтару почива и Немањина жена Ана, у монаштву преподобна Анастасија. ■

Јелена ТАСИЋ
Фотографије Бранко ЈОВАНОВИЋ

ВЛАДАРИ ИЗ ДИНАСТИЈЕ НЕМАЊИЋА

СТЕФАН НЕМАЊА
велики жупан владао 1166–1196.

СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ
велики жупан 1196–1217.
краљ 1217–1228.

СТЕФАН РАДОСЛАВ
краљ 1228–1234.

СТЕФАН ВЛАДИСЛАВ
краљ 1234–1243.

СТЕФАН УРОШ ПРВИ
краљ 1243–1276.

СТЕФАН ДРАГУТИН
краљ 1276–1282.

СТЕФАН (УРОШ ДРУГИ) МИЛУТИН
краљ 1282–1321.

СТЕФАН (УРОШ ТРЕЋИ) ДЕЧАНСКИ
Краљ 1322–1331.

СТЕФАН (УРОШ ЧЕТВРТИ) ДУШАН
Краљ 1331–1345/1346.
Цар 1346–1355.

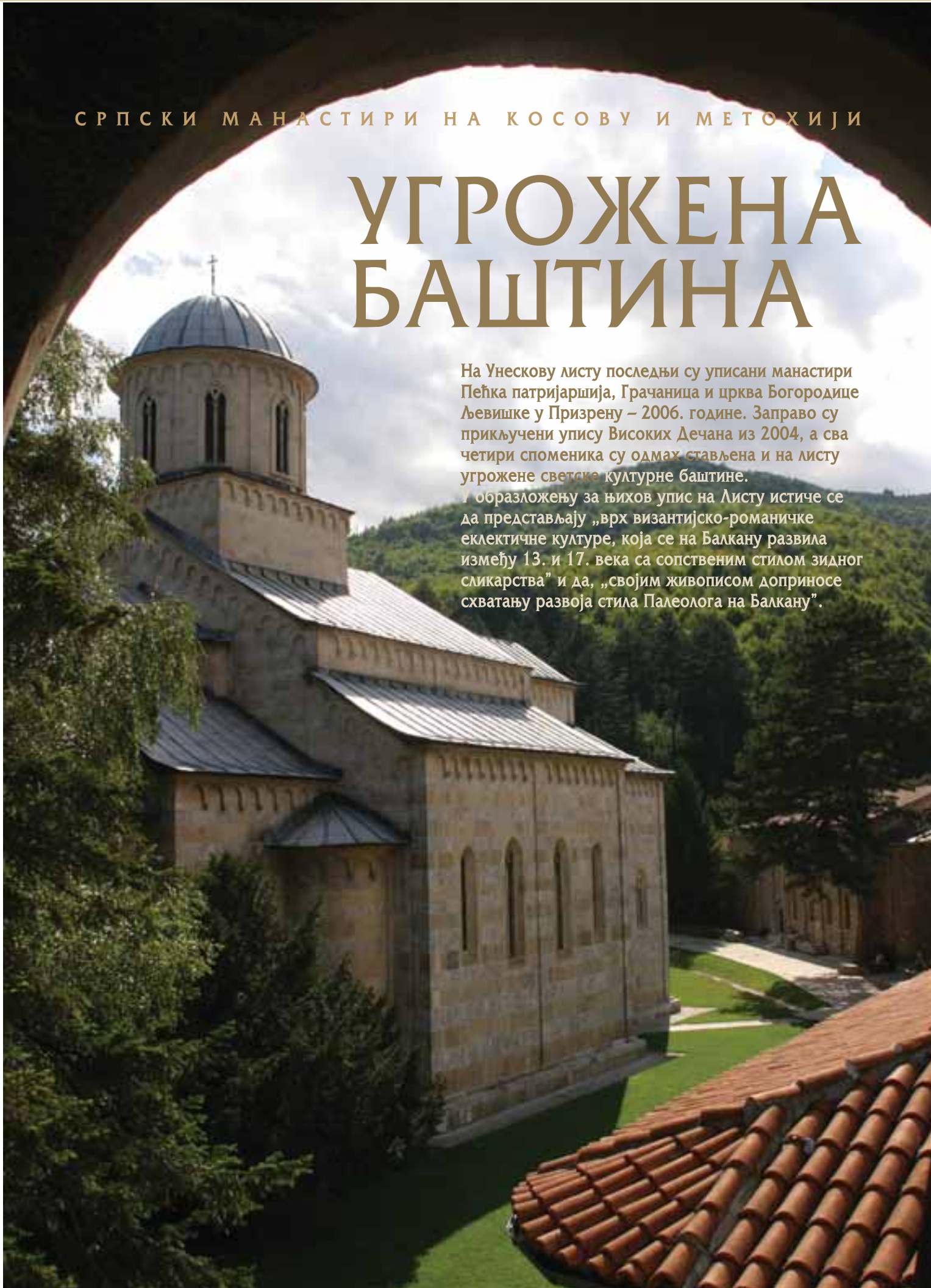
СТЕФАН УРОШ ПЕТИ
цар 1355–1371.

СРПСКИ МАНАСТИРИ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

УГРОЖЕНА БАШТИНА

На Унескову листу последњи су уписани манастири Пећка патријаршија, Грачаница и црква Богородице Љевишке у Призрену – 2006. године. Заправо су прикључени упису Високих Дечана из 2004, а сва четири споменика су одмах стављена и на листу угрожене светске културне баштине.

У образложењу за њихов упис на Листу истиче се да представљају „врх византијско-романичке еклектичне културе, која се на Балкану развила између 13. и 17. века са сопственим стилем зидног сликарства” и да, „својим живописом доприносе схватању развоја стила Палеолога на Балкану”.

ДОМ СВЕТОГ КРАЉА

Блада бивше СРЈ још 1994. предложила је Високе Дечане за упис на Унескову листу светске баштине, али Комитет није узео у разматрање номинацију због политичких разлога (Југославији је било суспендовано чланство у УН). Обновљену номинацију „највеће средњовековне цркве на Балкану, богато украшене византијским фрескама и романичком скулптуром“ у кинеском граду Сузу 7. јула 2004. није оспорила ниједна од 21 земље чланице Комитета. У образложењу за стављање манастира Високи Дечани на Унескову листу 2004, између осталог, истакнуто је да тај „манастир представља изузетни пример последње фазе развоја српске словенске архитектуре – грађевина интегрише византијску традицију Истока са средњовековном традицијом Запада“.

Манастир Високи Дечани подигли су краљ Стефан Урош Трећи Дечански и његов син цар Душан. Стефан Дечански, син краља Милутина, одлучио се да „сагради храм Господу Христу Свети из благодарности за сва добра која му је дао, нарочито после победе над Бугарима“ код Велбужда. Храм посвећен Вознесењу Господњем, уз надзор архиепископа Данила Другог, зидао је фра Вито Которанин између 1327. и 1335. године. На њему је радио и протомајстор Ђорђе са браћом Добросавом и Николом, док је сам краљ надгледао послове.

После његове трагичне и до краја неразјашњене смрти у кули у Звечану, бригу о манастиру преузео је његов син – краљ, а потом и цар свих Срба и Грка Душан Силни. Због дубоке побожности, смирења и трагичне судбине Црква је Стефана Дечанског прогласила за свеца – слави се 24. новембра.

Према димензијама, дечански храм Христовог Вознесења, дуг више од 36 метара, широк 24 и са кубетом високом 29 метара, спада међу највеће црквене грађевине средњовековне Србије. Црква представља „успелу комбинацију западњачке тробродне базилике са немањићком једнобродном грађевином са кубетом, заоденутом у романичку обраду фасаде са обиљем скулпторског украса“. Има најбогатију и најочуванију скулптуру „у духу романичког схватања“, о чему сведоче раскошни портали на зидовима припрате и на зиду између наоса и припрате, флорални преплети,

кентаури и аждаје на довратницима и капителима, скулптуре лавова и грифона.

Грандиозни живопис, завршен 1350, са више од хиљаду појединачних фигура и сцена у двадесетак циклуса представља „највећи очувани извор података о византијској иконографији“. Дело је мајстора из српског приморја, од којих је остало забележено само име Срђа Грешног на једном

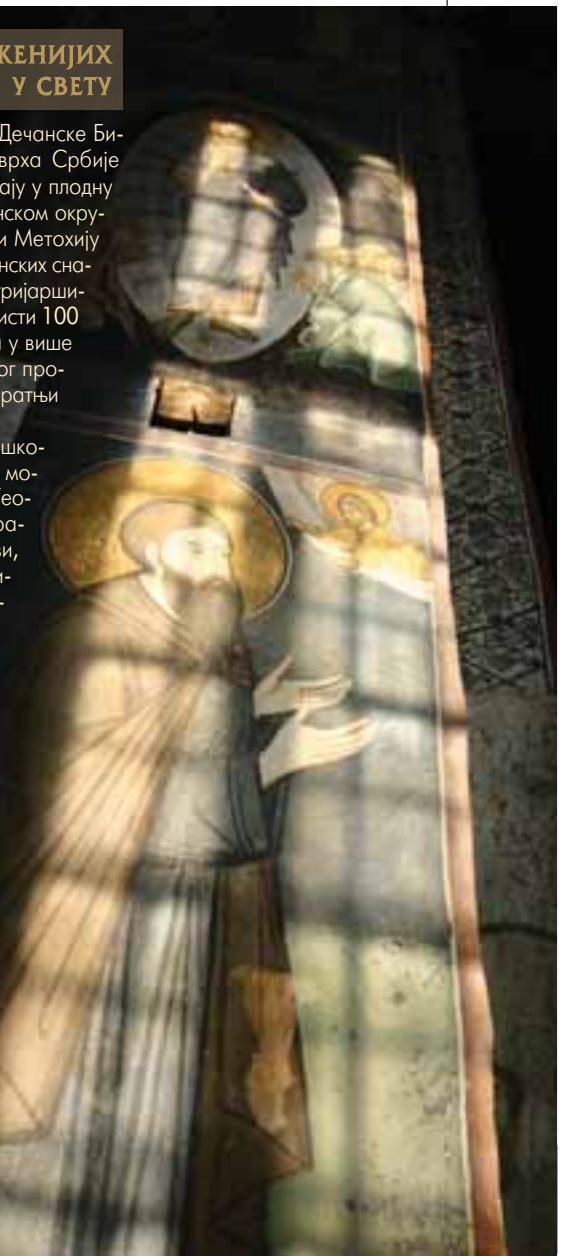

МЕЂУ 100 НАЈУГРОЖЕНИЈИХ У СВЕТУ

Манастир се налази на обали реке Дечанске Бистрице, у подножју Ђеравице, највишег врха Србије (2.656 м), преко кога се Проклетије спуштају у плодну метохијску котлину. Живи у потпуном албанском окружењу, а од доласка мисије УН на Косово и Метохију 1999. и под непрекидним стражама италијанских снага из састава Кфора. Заједно с Пећком патријаршијом, Високи Дечани се од 2002. налазе на листи 100 најугроженијих споменика културе у свету и у више наврата су гранатирани. Последњи пут овог пролећа. Срби у манастир могу доћи једино у пратњи међународних оружаних снага.

Високи Дечани припадају Епархији рашко-призренској. У манастиру живи тридесетак монаха са игуманом епископом липљанским Теодосијем (Шибалићем), викаром Епархије рашко-призренске. Поред богослужења у цркви, гостопримства које указују свим посетиоцима, вођења домаћинства, економије, монаси раде и у манастирским радионицама за прављење воштаних свећа, дуборезачкој и иконописачкој радионици. Високи Дечани су међу првима у нашој цркви увели савремену електронску технологију и сматрају се „пионирима сајбер-дипломатије“. Од мартовског погрома над косовским Србима 2004, у Високим Дечанима живе и последње српске старнице из Ђаковице.

Због угрожености од дивље градње, Унмик је 2005. прогласио зону заштите око Високих Дечана. Изван манастирских зидина налазе се испоснице, а још од времена цара Душана Високи Дечани имају винограде у Великој Хочи, где се налази и дечанска винаца.

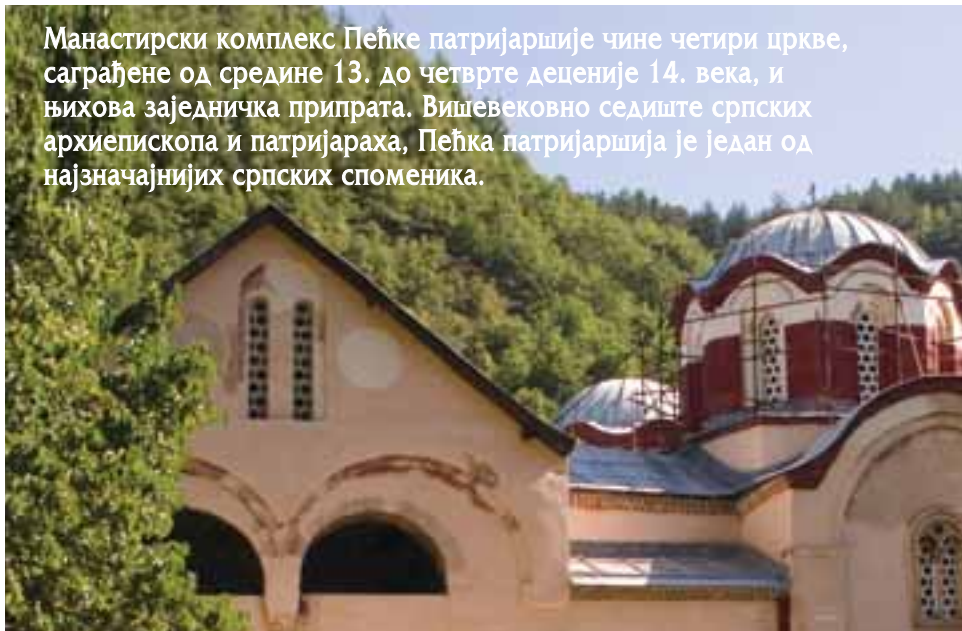
ВИШЕВЕКОВНО СЕДИШТЕ ПОГЛАВАРА ЦРКВЕ

од капитела. Садржај живописа представља галерију православног фрескарства, у којој су и циклус Седам васељенских сабора, лоза Немањића са 22 лика, од родоначелника династије Стефана Немање до Стефана Уроша Петог.

У Високим Дечанима сачуван је ниски камени иконостас из доба градње храма, док је нови, знатно виши, осликан 1594. године. Приписује се монаху Лонгину, најбољем зографу тог времена, који је тада живео у Дечанима. Испред олтара налази се кивот с моштима светог краља Стефана Дечанског. У једном од саркофага у цркви почива краљева сестра Јелена, док је у припрати храма сахрањен Ђорђе Остоуша Пећпал, властелин цара Душана и ктитор живописа у припрати. У цркви су сахрањени и Пећпалова жена Видосава и Иваниш Алтомановић, нећак кнеза Лазара.

Дечанска ризница сматра се најбогатијом у Србији. У њој се чувају задужбинске повеље Стефана Дечанског и цара Душана, те више од 150 старих рукописних књига. Посебну драгоценост представља колекција икона из периода од 14. до 16. века, међу којима су иконе са старог иконостаса, дела монаха Лонгина, и монументална икона Светог краља Стефана Дечанског. Средину храма и данас украшава полилеј, који је 1397. обновила кнегиња Милица. Од црквеног намештаја сачувани су игумански престо из 1335, краљевски мермерни престо и првобитна мермерна крстионица, крстови ктитора краља Стефана Дечанског и цара Душана, делови моштију светитеља. Због проблема с безбедношћу на Косову и Метохији, део дечанске ризнице пребачен је у централну Србију. ■

Манастирски комплекс Пећке патријаршије чине четири цркве, саграђене од средине 13. до четврте деценије 14. века, и њихова заједничка припрата. Вишевековно седиште српских архиепископа и патријараха, Пећка патријаршија је један од најзначајнијих српских споменика.

НА УЛАЗУ У РУГОВСКУ КЛИСУРУ

У Пећкој патријаршији 1924. устоличен је први патријарх обновљене Српске патријаршије и од тада се сви изабрани поглавара Српске православне цркве устоличавају у том манастиру. Налази се на месту где се пећка Патријаршијска улица спаја са уласком у Руговску клисуру. Пећка Патријаршија је ставропигијални манастир, налази се под директном црквеном јурисдикцијом поглавара СПЦ. У манастиру живи сестринство с двадесетак монахиња и искушеница, које заједно с братством Високих Дечана представљају главну подршку опстанку Срба у Метохији.

ЦРКВА СВЕТИХ АПОСТОЛА

Предосећајући долазак тешких времена, свети Сава је током прве половине 13. века седиште српске архиепископије из манастира Жиче изместио на сигурније место. Заједно са својим наследником на челу Српске цркве архиепископом Арсенијем Првим, саградио је на левој обали реке Пећке Бистрице жички метох – цркву посвећену светим Апостолима. Храм је осликаван у различитим периодима, а тематика његовог живописа преузета је из најзначајније хришћанске цркве на Сиону. Најстарије фреске су из 1250, сликари су остали анонимни. Најлепше композиције налазе се у куполи – Вознесење Христово – и у поткуполном простору – сцене из Христовог живота и догађаји после

распећа. Живопис је обнављан већ 1300. и пола века касније одржао је висок квалитет првобитних фресака, што се не може рећи и за обнове рађене од 17. до 19. века.

Постојећи иконостас у цркви светих Апостола је из 1722. године. Урадили су га један Грк и један монах, Словен из Солуна. Велике је уметничке вредности, посебно престолне и празничне иконе.

У тој цркви налазе се и саркофази – гробна места архиепископа Арсенија Првог, чије су мошти касније пренете у манастир Ждребаоник, Јоаникија Другог, Саве Другог и других високодостојника СПЦ.

ЦРКВА СВЕТОГ ДИМИТРИЈА

Уз северну страну пећке "мајке" цркве архиепископ Никодим је 1320. подигао храм

посвећен светом Димитрију. Живопис је две деценије касније урадио грчки сликар Јован и то заслугом архиепископа Јоаникија Другог. Стручњаци скрећу пажњу на ктиторску композицију с ликовима цара Душана, цара Уроша, светог Саве и патријарха Јоаникија. Рестаурација фресака изведена у 17. веку приписује се Георгију Митрофановићу, најзначајнијем српском сликару тог доба.

Камени иконостас је из времена градње и на њему су три престолне иконе из новијег периода. У тој цркви сахрањени су архиепископи Никодим, Јефрем и Сава четврти.

ЦРКВА СВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ ОДИГИТРИЈЕ

Заслугом архиепископа Данила Другог јужно од главног храма 1330. године подигнута је црква посвећена Богородици Одигитрији. Унутрашњост цркве осликана је живописом око 1337. године. Фреске су добро очуване, а међу њима је најзначајнија ктиторска композиција Данила Другог. Првобитни иконостас сачуван је у деловима, а иконе су дело савремених мајстора. Богородичин престо је из 1960. године. У том храму налазе се гробови архиепископа Данила Другог и Саве Другог.

ЦРКВА СВЕТОГ НИКОЛЕ

Исте године кад и подизање цркве Пресвете Богородице Одигитрије, архиепископ Данило Други започео је изградњу четвртог храма у комплексу Пећке патријаршије – посвећеног светом Николи. Архиепископ Данило је и ктитор заједничке при-

прате за све четири цркве, која је подигнута 1335. године. Првобитне фреске цркве светог Николе сачуване су у фрагментима. Постојећи живопис израдио је 1677. зограф Радул, по налогу патријарха Максима. Из исте године је и позлаћени дрвени оквир иконостаса на коме су само Царске двери. У цркви је сахрањен један од њених ктитора, патријарх Максим.

Припрата Пећке Патријаршије је први пут живописана одмах после изградње, док су живопис из 1565. осликали зографи Андреја и Лонгин. У припрати се налазе делимично сачувана првобитна крстионица и гроб патријарха Макарија Соколовића.

У манастирској порти налази се пирг – кула са капелом Данила Столпника. Уз цркву светих Апостола налази се мермерни престо, на коме су за време црквених Сабора седели свети Сава и други поглавари Српске цркве. Сачувано је и звоно из 1432, које носи име његовог ливца Родопа.

Упркос бурној прошлости и савременим пожарима неутврђеног порекла, у ризници Пећке патријаршије сачуван је велики број рукописних књига, икона, предмета од злата и везених тканина, реликвија које спадају у највредније у Србији. У њој се чува најстарија ћирилицом штампана књига на Балкану *Октоих петогласник* (1494) и још 113 различитих књига. ■

ЦРКВА БОГОРОДИЦЕ ЉЕВИШКЕ (14. ВЕК)

У МОМ ОКУ ОСТАЛА ЈЕ ТВОЈА ЛЕПОТА

Призренска лепотица, црква Богородице Љевишке саграђена је 1307. као једна од 40 задужбина краља Милутина и први петокуполни храм у Србији. Дело протомјастора Николе и Астрапе, сматра се врхом византијског градитељства.

Дивили су јој се и освајачи: „У мом оку остала је твоја лепота“, оставио је калиграфски запис турски војник и песник из 15. века на зиду тог призренског храма, који је под турском влашћу био претворен у џамију. Српској православној цркви враћена је 1918, али је 81. годину касније, кад су јуна 1999. Срби протерани из Призрена, остала без верника, да би у погрому 2004. преживела паљење и скрнављење.

Црква Богородице Љевишке подигнута је на остацима катедрале из 11. века, а она на основама још старије ранохришћанске цркве. Првобитна грађевина из 11. века имала је облик тробродне базилике, са три апсиде на истоку и припратом на западу, испред које се налазио трем. Током обнове у време краља Милутина главни брод је постао петокуполна целина, опасана с три стране опходним бродом. Трем је замењен двоспратном спољном припратом са звоником. Њено приземље решено је као отворен трем, а на спрату се налазе две бочне капеле.

До марта 2004. у Богородици Љевишкој било је сачувано 650 квадратних метара врхунског живописа, насталог између 1310. и 1313. године. Храм су осликали дворски мајстори краља Милутина: Михаило Астрапа и Евтихије. Сложена иконографска тематика њихових фресака битно се разликује од сликарства у српским црквама тог времена. Уведене су новине: нове фрескопредставе, већи број фигура у сценама, симболички језик – што су главне одлике ренесансе Палеолога. Живопис је више векова био скривен малтером који је нанет док је црква коришћена као џамија. Посебно су

значајни портрети ктитора и поворка Немањића, предака краља Милутина, који су натприродне величине. У храму су биле сачуване и фреске с почетка 13. века – Свадба у Кани, Богородица с Христом Хранитељем и Исцељење слепог.

Од првобитног иконостаса сачувана је само икона Богородице Одигитрије, насликана у 14. веку, која је чувана у саборном призренском храму Светог Ђорђа, који је такође тешко страдао у мартовском погрому 2004. године.

Некад богата ризница те цркве делимично је похарана, а неке од драгоцености чувају се по манастирима и музејима.

Црква Богородице Љевишке посвећена Успењу Пресвете Богородице јесте парохиска црква Епархије рашко-призренске. Налази се у центру Призрена, царског града и епископског седишта, који је у време владавине цара Душана имао 200 цркава и манастира. Недалеко од Призрена налази се и Душанова загробна задужбина манастир свети Архангели (14. век). После увођења протектората УН на Косово и Метохију, Богородица Љевишка је закључана, око ње је постављена бодљикава жица. Цркву је чувао посебан одред снага Кфора, јер терен око храма није био разминиран. Српске богомоље и малобројни Срби који су остали да живе у овом метохијском граду и после увођења УН протектората на Косово и Метохију 17. и 18. марта 2004, доживели су „вартоломејску ноћ“, у којој је црква Богородице Љевишке запаљена изнутра, њен олтарски простор оскрнављен, часна трпеза разбијена, а фреске оштећене – војници Кфора нису је заштитили од албанских нападача. Тренутно је у току обнова, мада су са храма у протекле три године више пута скидани делови крова. Новоосновани Албански национални музеј у Призрену тражи да се тај храм стави под његову надлежност као „део албанске културне баштине“. ■

АНЂЕЛИ ИМ С НЕБА ДОНОСЕ КРУНЕ

дратне основ, која израста до сводова двоструког поткуполног крста надвишеног куполом, Грачаница је самосвојна и изузетна грађевина...”, кажу историчари уметности.

Спољна приправа дозидана је средином 14. века, заслугом грачаничког епископа Симеона. Врхунско дело касновизантијске архитектуре, Грачаница је најчешће понављан модел храма у сакралној архитектури широм српског духовног простора.

Грачаницу, као и већину задужбина краља Милутина, осликали су мајстори из његове дворске сликарске школе: Михаило Астрапа и Евтихије из Солуна. Највећи део живописа сликан је упоредо са градњом цркве, између 1318. и 1321. године. Добрим делом сачуван је до данас. У централној куполи, испод слике Христа Сведржитеља, представљени су: Небеска литургија, пророци и јеванђелисти. У наосу су циклуси Великих празника, Христовог страдања, Чуда, Парабола, Христових јављања после Васкрсења, сцене из Календара, живота Пресвете Богородице и светог Николе. У олтару су евхаристијске и старозаветне теме. Ктитори, краљ Милутин и његова супруга Симонида, византијска принцеза, насликани су као „владари по вољи Божјој – анђели им с неба доносе круне”.

У припрати је сачуван део сликарства који је настао век касније: Лоза Немањића и

Страшни суд. У спољној припрати су фреске осликане 1570, залагањем патријарха Макарија (Соколовића) и његовог сестрића херцеговачког митрополита Андонија, касније патријарха. Поред композиције из циклуса Васељенских сабора, Богородичиног акатиста и Крштења, ту су портрети српских архиепископа и патријараха, те призори сахране грачаничког митрополита Дионисија.

Грачанички иконостас је прави драгуљ. Две престолне иконе су из средине 16. века. Царске двери цркве је даривао митрополит Дионисије 1564, док је крст са распећем урађен 1620, заслугом патријарха Пајсија. Додатна осликавања изведена су почетком 19. века. У јужном параклису – капели сачуван је липљански епископ Теодор.

У манастиру Грачаница 1539. године основана је прва штампарија у Србији. Ту је одштампан Октоих од петог до осмог гласа. У манастиру се данас налази само један лист, док се његови поједини делови чувају у манастирима и библиотекама суседних земаља. У Грачаници се налазе и одломци Посног триода из Венецијанске штампарије Стефана Маринковића (1561), те књиге из руских штампарија (18. и 19. век). Грачаничка ризница чува и 38 рукописа насталих од 14. до 16. века, филигрански крст из 1730. и две плаштанице, потом изузетно вредну збирку икона, а међу њима је најстарија икона Христа Милостивог из 14. века. ■

Јелена ТАСИЋ

Фотографије Бранко ЈОВАНОВИЋ

У номинацији за Унескову листу посебно се истиче живопис Грачанице, који се пореди са црквама светих Апостола у Солуну и светогорским манастирима који су на Листу уписани још 1988. године.

Грачаница је последња од 40 задужбина краља Милутина, који је владао од 1282. до 1321. године. Црква посвећена Успењу пресвете Богородице, саграђена је у другој деценији 14. века на темељима старије Богородичине цркве и још старије византијске базилике из 6. века. Завршена је 1321, а оснивачка повеља у целини је сачувана на западном зиду јужне бочне капеле, непосредно изнад врата. Написана је у 53 реда и завршава се китњастим потписом краља Милутина.

„Изведена у форми петокуполне грађевине са основом у облику уписаног крста, грачаничка црква спада у врхунска остварења епохе. По лепоти зидова од клесаног камена, оплеменењем редовима и украсима од опеке, по високим ступцима и витким луковима, по савршеним пропорцијама грађевине скоро ква-

ПРИВРЕМЕНО ЕПИСКОПСКО СЕДИШТЕ

Манастир Грачаница налази се у истоименом српском селу у централном делу Косова и Метохије, 10 километара југоисточно од Приштине. Припада Епархији рашко-призренској. У манастиру живи сестринство од двадесетак монахиња и искушеница. Од увођења протектората УН на Косову и Метохији јуна 1999. и протеривања из Призрена, у манастиру се привремено налази Епархијско седиште и у њему живи надлежни епископ рашко-призренски Артемије (Радосављевић). Сестринство Грачанице стара се о манастирској економији, бави се иконописом, шивењем, везом, а има и свој часопис „Освит”. Иконописачка радионица је једна од познатијих у Српској православној цркви.

КЊИГА НЕОБИЧНЕ СУДБИНЕ

Практичан дух, изгубљени грчки прототип из цркве свете Софије у Цариграду, али и близина Дубровника и латинске рукописне традиције, слобода илуминатора и солидна средства – израда таквог рукописа коштала је као изградња мањег града у средњем веку, утицали су на стварање јединственог рукописа у историји светске културе

Унеско је 1997. године започео акцију уписа светске документарне баштине у регистар под називом „Памћење света“. До данас је, по избору Међународног саветодавног комитета, у регистар уписано 120 докумената из 59 различитих држава. У њему се налазе разнородни документарни материјали од Бетовенове Девете симфоније до филмова браће Лимијер, од древних рукописа до Гутенбергове Библије, од Декларације о људским правима до Архива Николе Тесле, који се налази у Београду. Једини критеријум којим се води Међународни саветнички комитет јесте – утицај који је та документарна грађа имала на светску цивилизацију.

Међутим, у регистру се нашао и један рукопис који није имао никакав утицај на светску културу, чак је и Србима вековима био потпуно непознат. У покушају да осветлимо необичне особине и подједнако необичну судбину тог рукописа, путоваћемо кроз простор и време, од Петрограда до Кејптауна у периоду који обухвата више од 800 година.

ТАЈНА ШЕСТОГ ПРСТА

Најпре, заронићемо у узбуркану Европу у последњој четвртини 12. века. Године 1180. умире византијски цар Манојло, а династичке борбе слабе царство. Неколико година касније, 1187. египатски

султан Саладин заузима Јерусалим. Фридрих Барбароса предводи један крак крсташког похода, који 1189. године пролази кроз Србију. Велики жупан Немања, српски владар, покушава да искористи та кретања и прошири своје територије на рачун Византије. Усред тог вртлога, на месту где и данас време готово да стоји, изолована од остатка света, једна група људи пише књигу на пергаменту. Наручилац је старији Немањин брат, хумски кнез Мирослав, који управо завршава своју задужбину, цркву светог апостола Петра, око које је настало Бијело Поље у данашњој Црној Гори.

Практичан дух, изгубљени грчки прототип из цркве Свете Софије у Цариграду, али и близина Дубровника и латинске рукописне традиције, слобода илуминатора и солидна средства – израда таквог рукописа коштала је као изградња мањег града у средњем веку – утицали су на стварање јединственог рукописа у историји светске културе.

Мирослав и његови илуминатори одлучили су да направе јеванђелистар, књигу у којој се налазе текстови све четворице јеванђелиста, али су започели распоређена према данима читања у цркви. Одлучили су да писмо којим ће бити исписан превод са грчког буде ћирилица и *Мирослављево јеванђеље* је најстарији сачувани српски ћирилични рукопис. Формат 41,8x28,4 цм, разноврсност иницијала, богата позлата,

подсећају на латинске рукописе, међутим, људски ликови нису идеализовани и у њиховој изради осећа се снажан источни утицај. Они су опуштени, понекад и необријани, ноншалантни, уопште – пуни живота. У *Јеванђељу* има људских ликова који су у директној вези са текстом, што није одлика европских рукописа тог времена. Ликови који представљају Христа и Јована Крститеља имају по шест прстију на десној руци, а порекло таквог начина осликавања остало нам је непознато. Већину иницијала чине фантастични биљни и животињски преплети, али нашло се места и за сцене лова, па чак и за лет Александра Великог у небо, одјек прехришћанске античке легенде о човеку невероватних способности који је покорио читав познати свет, па је овде приказан са чаробњачком капом.

У завршним записима писара сазнајемо да је Глигорије дијак исписао алилујаре (црвене скраћенице које означавају кад се шта чита) и да је позлатио иницијале. Имена осталих писара и илуминатора остала су нам непозната.

Непосредно после Мирослављевог смрти, књига која је требало да стоји на олтару његове задужбине *ва веки*, напушта цркву светог апостола Петра. Према предању, српски владар Немања односи је на Свету Гору, приликом оснивања манастира Хиландар, 1198. године.

ДОДИР СА ПРОФАНИМ СВЕТОМ

Тамо се чува вековима и остаје потпуно непозната ван Свете Горе, све до почетка 1846. године, када руски архимандрит, касније владика кијевски, исеча 166. лист и односи га са собом у Кијев, а потом га 1883. године предаје Руској националној библиотеци у Петрограду. На полеђини листа наилазимо на иницијал – алузију на Иродијаду. Она је ту приказана као вавилонска блудница која јаше на звери и једни је наги женски лик у *Мирослављевом јеванђељу*. Историчари уметности из Руске императорске академије наука, запањени тим листом, шаљу екипе у Хиландар, које фотографишу поједине иницијале и, након детаљног увида, закључују да су они потпуно немогући у словенским рукописима тог времена, а и знатно касније. Потом догађаји почињу да се одвијају филмском брзином.

Српски краљ Александар Обреновић, 1896. године плаћа дугове манастира Хиландар и добија на поклон *Мирослављево јеванђеље*. По неким, то је унапред било договорено. Два дана касније у Хиландар долази један човек из Петрограда, који жели да купи *Мирослављево јеванђеље*, али Буга-

ри, који тада чине већину монаха у српском манастиру, немају више шта да му продају.

Рукопис који је 700 година провео у манастиру долази у додир са модерним профаним светом, у коме је новац постао бог. Године 1903, током мајског преврата убијен је краљ Александар Обреновић, а рукопис је нестао из дворског сефа. Полицијске потраге остале су без резултата. *Мирослављево јеванђеље* није се нашло у Народној библиотеци и избегло је судбину највреднијих српских рукописа који су нестали током Првог светског рата. Приликом повлачења, наводно случајно, пронађено је у сандуцима краља Петра Карађорђевића и са Српском војском и Главном државном благајном пренесено преко Црне Горе и Албаније, укрцано на брод спреман да исплови пут Италије. Управо кад је брод кренуо појавио се аустројски авион, који је бацао бомбе поред брода. Касније се испоставило да је пилот тог авиона био Димитрије Коњовић и да је намерно промашио, јер је на броду видео избеглице. Потом *Мирослављево јеванђеље* доспева на Крф и касније са српском владом стиже у Београд. После завршетка Првог светског рата, остало је у бесправном поседу династије Карађорђевић. Краљ Александар Карађорђевић гине у атентату у Марсе-

ју, 1934. године, а непосредно потом, намесник Павле Карађорђевић доноси одлуку да се *Јеванђеље* премести у новоосновани Музеј кнеза Павла. Због те одлуке рукопис се није нашао у Народној библиотеци 6. априла 1941, када је зграда погођена и спаљена до темеља приликом немачког бомбардовања, а заједно са њом изгорели су највреднији српски рукописи, књиге и часописи. Пре избијања ратних дејстава на тим просторима *Мирослављево јеванђеље* склонио је у сеф Народне банке у Ужицу, пред пад Ужица премештено је у манастир Рача крај Дрине, а 1943. године, када је откривено његово склониште, премештено је у сеф Народне банке у Београду, где га Немци више нису тражили. Сам манастир Рача опљачкали су Немци пре уласка *Јеванђеља*, а Бугари су спалили све манастирске зграде непосредно после изношења рукописа из манастира.

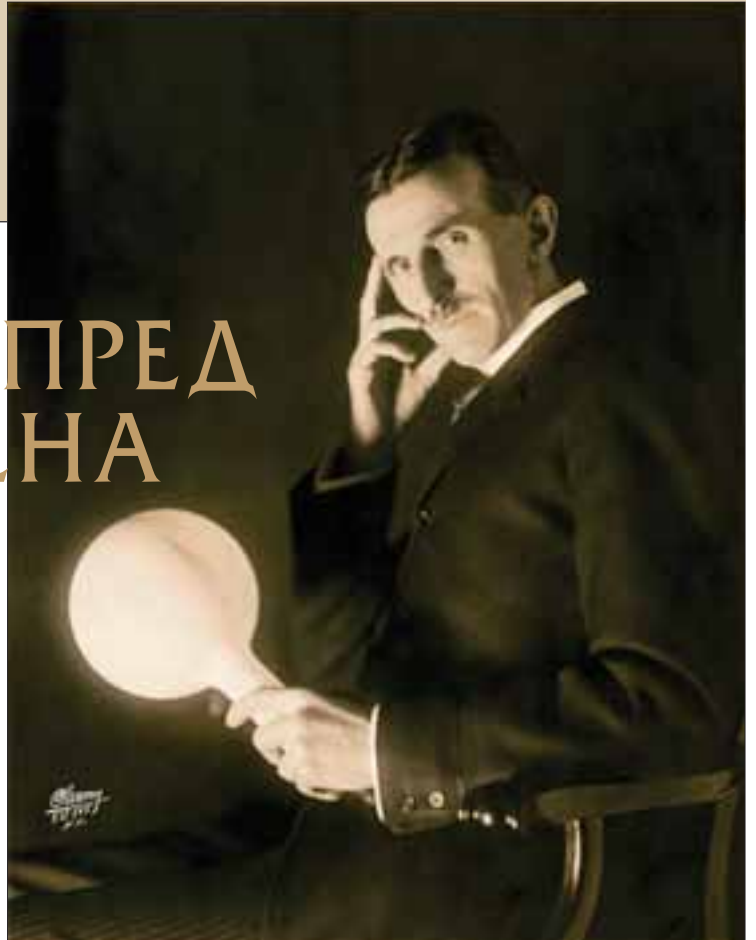
ПЕРЈАНИЦА СРПСКЕ КУЛТУРЕ

После завршетка Другог светског рата *Мирослављево јеванђеље* је премештено у Народни музеј у Београду, где се и данас налази. Године 1998. издавачка кућа „Досије“, у сарадњи са Службеним листом, објављује фототипско издање *Мирослављевог јеванђеља*, у ком се налази и Петроградски лист. Факсимил је одштампан у Јоханесбургу и данас краси специјалне колекције највећих библиотека света. *Мирослављево јеванђеље* постало је заштитни знак Народног музеја, а уписом у Унесков регистар „Памћење света“ – перјаница српске културе. ■

Вељко ТОПАЛОВИЋ

ДАЛЕКО ИСПРЕД СВОГ ВРЕМЕНА

Унеско је 2003. године Теслину архиву уврстио у Регистар „Памћење света”, што представља највиши облик заштите неког културног добра. То јесте признање, али пре свега велика обавеза – обавеза чувања и омогућавања што већем броју људи да ту драгоцену архиву користе.

Како је целокупна заоставштина Николе Тесле пренета у Београд 1951. године, отворило се питање шта са њом даље радити? Оно је стратешки врло брзо решено тако што је формирана посебна институција „Музеј Николе Тесле”, са јасном мисијом да чува ту заоставштину, али и да промовише грандиозно дело и достигнућа генија Николе Тесле. Даљи развој догађаја је, у полувековном постојању те институције, показао да је Музеј, као поседник, чувар и промотер заоставштине Николе Тесле, светска тачка која није само центар интересовања,

већ све више центар окупљања, размене и зрачења нових и „добрих вибрација”.

НЕСВАКИДАШЊОСТ ГЕНИЈА

Време је протичало, а у том протоку генерације стручњака упорно су радиле на сређивању, обради и презентацији свих делова Теслине заоставштине. Свакако, најтежи задатак био је да се онај део, који је идентификован и издвојен као архивски материјал, обради и приреди за јавно коришћење. Зашто је то био најтежи задатак,

иако је познато да је тај део Теслине заоставштине невелики по обиму? Кључ проблема крије се у чињеници да је то изузетно комплексна, разнородна и разноврсна колекција која, по свему, одражава несвакидашњост самог Тесле. Ухватити се у коштац са таквом колекцијом јесте можда један од најтежих стручних задатака архивистике и сродних струка. Евидентно је да је Тесла, говорећи модерним језиком, створио свој веома уређени систем прикупљања, обраде и размене информација о свему што га је занимало. Његову интегралну „базу података”, поред преписке која је веома специфична по врстама и облицима записа, чиниле су многобројне потколекције бележака, списа, публикација везаних, на пример, за патенте, затим читав низ облика тзв. техничке документације и фото-записа, а врло занимљиву потколекцију чине и различити финансијски документи о пословању Теслиних компанија. У ту интегралну информациону целину свакако улазе и бројни исечци из штампе и његова лична библиотека.

ТЕСЛА – САВРЕМЕНИ АРХИВИСТА

Тесла је живео у годинама када су се технологије медија развијале све брже и брже, и изгледа да је он, који сигурно не спада у конзервативан сој људи, све то помно пратио и прихватао новитете када год је процењивао да они задовољавају високе захтеве и потребе коришћења. Можда је та чињеница највидљивија када је реч о сачуваном фото-материјалу.

ЧАСОПИСИ ИЗ ТЕСЛИНЕ ЛИЧНЕ БИБЛИОТЕКЕ

Унеско је 2003. године Теслину архиву уврстио у Регистар „Памћење света“. То јесте признање али, пре свега, велика обавеза – обавеза чувања али и омогућавања што већем броју људи да је користе. Како помирити та два захтева? Јасно је да је то могуће постићи само преношењем оригиналног документа у неки други облик. Донедавно то је био микрофилм, а савремена информатичка технологија отворила је нову могућност – да се документи пренесу прво у дигитални облик, а затим и у микрофилмски облик. Увидевши основна ограничења, па и недостатке претходних покушаја, нужно је било формулисати ефикаснију стратегију. Та стратегија не почива само на поступку преношења записа у микрофилмски облик преко дигиталног. То је само „физичка“ окосница. Њена стварна пројектована вредност почива на сасвим другом концепту обраде података о документарном материјалу, односно на јакој информатичкој подршци преко релационих база података. Од почетка септембра 2006. године, када је израђен и усвојен пројекат, Музеј Николе Тесле ушао је у веома сложен поступак припреме и обраде архивске грађе, који ће омогућити да се постепено, део по део, Теслина архива доје на увид јавности. Најзад ће, после низа деценија разних ограничења и фактичке не-

Током Дана европске баштине Музеј Николе Тесле ће представити своја два најновија пројекта, чија је реализација омогућена захваљујући интензивном процесу дигитализације архивске грађе из личног фонда Николе Тесле. Изложбом Весне Радојевић „Часописи из Теслине личне библиотеке“, јавности ће први пут бити представљен садржај тог специфичног дела Теслине заоставштине.

Осим сведочанства о ономе шта је Тесла волео да проучава и чита, или само прелистава ради одмора, та оригинална колекција пружа и увид у дух епохе у којој је велики научник и проналазач живео и стварао.

Том приликом биће промовисан и један од најзначајнијих издавачких подухвата Музеја – репринт чланака објављених у часопису „Електрикал експериментер“ 1919. године. У том специфичном издању једног од најзначајнијих часописа за разумевање Теслиног животног и стваралачког пута, читалачкој публици први пут ће бити представљена серија оригиналних Теслиних аутобиографских чланака, објављена у под називом „Моји изуми“, али и други, тематски разнородни стручни чланци, које је Тесла ексклузивно писао за овај часопис или које је уредништво објавило о неким од његових најважнијих проналазака.

доступности архивске грађе за јавно коришћење, тај кључни део Теслине заоставштине бити доступан јавности, укључујући и *on-line* коришћење! Упоредо са тим процесом, Музеј онедавно предузима све могуће мере физичке заштите архивске грађе – од препакивања у нове кутије, израђене по највишим стандардима, преко пројектовања посебних климатизованих комора за коначно одлагање, па до конзервације и рестаурације. Када је реч о уређају за

одржавање свих параметара микроклиме, сада се то са великим задовољством и поносом може саопштити, његов основни склоп ће чинити модификована Теслина ваздушна пумпа. Дакле, оригинални документи ће најзад отићи у заслужену пензију, под најбољим могућим условима и заштитом, а главни чувар ће бити његов никада патентирани изум! ■

Владимир ЈЕЛЕНКОВИЋ
Младен ВУЈОВИЋ

ИЗУМИ НИКОЛЕ ТЕСЛЕ

Изуми Николе Тесле (1856–1943), америчког научника и проналазача српског порекла, представљају темељ нових научно-технолошких продора који започињу крајем 19. века, а без многих се наша свакодневица ни данас не би могла замислити. Тако су његови бројни и значајни изуми спојили три века и два миленијума и сврстали га у плејаду правих, аутентичних ренесансних личности, које ће, без обзира на нове идеје и научне продоре у будућој историји човечанства, остати вечно упамћени као људи који су својим хуманим визијама и универзално вредним делом променили свет.

Његов свакако најзначајнији изум, којим смо и данас окружени, јесте индукциони мотор наизменичне струје, заснован на ингениозном открићу обртног магнетног поља. Теслини мотори и данас раде у кућним апаратима, индустријским постројењима

ма и фабричким машинама које покрећу снажни мотори наизменичне струје.

Тесла је и кључни творац радија и један од утемељивача радиотехнике уопште. У процесу произвођења, преношења и развођења струја од хидро или термо централа до наших кућа и фабрика, непроцењив је значај Теслиних открића. Проналазач је генератора струја високе фреквенције, осцилаторног трансформатора, механичких осцилатора. Велики допринос дао је и у машинству својим оригиналним решењима турбине и пумпе, где примењује нов принцип искоришћења енергије флуида стварањем трења. Патентирао је решења у области показивача брзине и вентилатора, радио на конструкцији различитих типова фонтана, а један од изума којим је потврдио чињеницу да је увек био далеко испред свог времена био је патент летелице са вертикалним полетањем и слетањем.

ГАМЗИГРАД – РОМУЛИЈАНА

КРУНА РИМСКЕ ДВОРСКЕ АРХИТЕ

Гамзиград је још средином 19. века оцењен као велико и изузетно значајно археолошко налазиште.

Геолози, историчари и археолози, који су у то време обилазили Србију, на различите начине су описивали и тумачили „остатке једне од највелелепнијих грађевина прохујалих времена”, које су уочили на том месту.

Један од њих, аустроугарски путописац Феликс Каниц, својим цртежима из 1864. и 1869. године желео је све да увери како се управо ту налази – једна од највећих и најочуванијих Римских грађевина у Европи.

КТУРЕ

Археолошко налазиште Гамзиград – Ромулијана налази се у источној Србији, недалеко од села Гамзиград, на територији општине Зајечар. Лоциран је на висоравни, са три стране окружен природно усталасаним тереном, који чини плитки амфитеатар. Са северне стране висораван се благо спушта према Црном Тимоку.

Крајем 19. века некадашње романтичарско усхићење пред развалинама древног града уступило је место уздржаном, строго рационалном просуђивању, па је Гамзиград протумачен као војни логор, или седиште управника околних рудника. Та упрошћена представа о Гамзиграду одржала се све до средине 20. века, до почетка систематских археолошких истраживања 1953. године. Ископавања која су тада започета, и трају до данас, показала су да је Гамзиград раскошна палата, један од репрезентативних и најсложенијих споменика Римске дворске архитектуре.

РАСКОШНА ПАЛАТА ИМЕНА МАЈКЕ

Потврда тезе да је реч о репрезентативној палати добијена је 1984. године, када је у њеном југозападном делу, унутар грађевине која је истраживана, као секундарни налаз откривен фрагмент архиволте од туфопешчара, са уклесаним натписом *Felix Romuliana*. Тај налаз сврстава Гамзиград у ред царских резиденција, у категорију споменика Римске дворске архитектуре, којој припада и Диоклецијанова палата у Сплиту.

Археолошко откриће употпунило је и потврдило историјске изворе који су, када је о Ромулијани реч, релативно шкрти. Спомине се у делу *Епитамае*, непознатог писца из око 360. године, приписаном Аурелију Виктору, као и у Прокопијевом делу *De Aedificiis*, насталом око 555. године. Псеудоаутор Аурелије Виктор наводи податак да је римски император Галерије (Цезар од 293. до 305. године, Август од 305. до 311. године) рођен и сахрањен у приобалној Дакији, у месту које је по својој мајци Ромули назвао *Romulianum*. У Прокопијевом делу Ромулијана је поменута само узредно, у списку кастела, које је Јустинијан обновио у области града Аква (*Aquaе*).

Још један доказ који је потврдио атрибуцију утврђеног дворца Ромулијана, римског императора Гаја Валерија Галерија Максимијана (*Gaius Valerius Galerius Maximianus*) и његов значај као царске резиденције, било је откривање порфирне главе 1993. године, портрета са царским инсигнијама, која је несумњиво припадала скулптури цара изведеној у натприродној величини.

СВЕТИ БРЕГ

Споменички комплекс Ромулијане првобитно је обухватао само утврђену палату. Међутим, након археолошких истраживања између 1989. и 1993. године, обављених на оближњем брду Магура,

комплекс је проширен и на тај простор.

Ископавања су показала да је Магура својеврсни свети брег, да је од праисотријског доба њен врх био место највећег поштовања и да су управо ту Римски цар Галерије и његова мајка Ромула сахрањени и уврштени међу богове.

Архитектонски комплекс Гамзиград – Ромулијана подигао је дакле, римски цар Гај Валерије Галерије Максимијан, наследник цара Диоклецијана у периоду друге тетрархије, крајем трећег и почетком четвртог века.

Повод за подизање те утврђене палате налази се у тетрархијском облику владавине. По том идеолошком програму планирано је да цар сиђе са престола након двадесет година владавине и да се прослављањем *vicennalia* повуче у мировину. Галерије је владао по узору на свог идеолошког оца и цара претходне, прве тетрархије – Диоклецијана. Стога је планирао подизање палате окружене утврђењем у крају из којег је потицао, у којој је намеравао да проведе остатак живота.

Изградњи утврђене палате Галерије се могао посветити тек након велике победе коју је извојевао над персијским краљем Нарзесом 298. године. Тада је са титулом цезара, наследника и усвојеника Диоклецијановог, предузео прве градитељске подухвате у месту из кога је потекао у Дакији (*Dacia Ripensis*), данашњој источној Србији. Из периода првих градитељских активности потиче унутрашње утврђење комплекса, палата у северозападном делу и мали храм.

Након смрти Констанција Хлора 306. године, Галерије је постао најмоћнија фигура тадашњег Римског царства. Са тог поло-

жаја гледано, започето утврђење деловало је исувише скромно. Постојеће градитељске активности су напуштене, а започиње се са градњом знатно монументалнијег и репрезентативнијег утврђења, које обухвата већ изграђени простор. Овом периоду обновљених градитељских делатности припада велики храм посвећен Јупитеру, у јужном делу утврђења. Нову градитељску активност одликује још већа раскош у декоративним елементима пуним симболике, изведеним у разноврсним материјалима.

ТИХО ПРОПАДАЊЕ

Након Галеријевој смрти 311. године, у палати се наставља живот, али без царског церемонијала. Простори палате и других објеката бивају преуређени и добијају нову намену. То тихо пропадање трајало је до средине петог века, када је са продором хришћанства престола дворана палате преобликована у тробродну базилику. Тада је уз источну фасаду палате подигнута једна грађевина са атријумом у средишту, уз коју се налази апсидални простор са малим мермерним базеном, највероватније крстионицом. Средином петог века догодила се велика разарања и пожара, вероватно због најезде Хуна. Током друге половине петог и у шестом веку Ромулијана је обновљена, али никада у некадашњем сјају и лепоти. Грађевине које су подизане биле су скромнијих димензија и лошије технике градње.

Археолошко налазиште Гамзиград – Галеријева утврђена палата и меморијални комплекс, представљају јединствену архитектонску и просторну композицију грађевина насталих према сложеном идеолошком и култном програму. Оба програма настала су као производ схватања облика царске владавине, представљене у личности цара и његове повезаности са античким божанствима.

По уметничким дометима изведених мозаика и декоративне архитектонске пластике, Гамзиград представља врхунско достигнуће касне антике. Положај комплекса на простору некадашње Дакије, указује на значај који је том простору придаван у оквиру културне и политичке сфере Римског царства. У касној антици, центри моћи померају се са запада на исток, тако да је тај простор подједнако под западним и источним креативним утицајем, што се огледа у слободнијем обликовању простора и појединачне архитектуре. ■

Брана СТОЈКОВИЋ-ПАВЕЛКА

НЕЗАЧЕШЉАНА ПЛАНИНА

Исконска лепота, очувана природа, богат биљни и животињски свет, мноштво извора, река и речица са изузетно чистом водом, и културно-историјски садржаји, били су више него довољни да Парк природе „Голија”, одлуком комисије Унеска, буде проглашен за Резерват биосфере „Голија–Студеница”

Голија је највиша планина југозападне Србије, која се пружа у облику латиничног слова С у дужини од 32 километра. Њен највиши врх „Јанков камен” (1.833 м) име је добио по Сибињанин Јанку, који је враћајући се са Косовског боја на самом врху, како каже легенда, поставио камен обележје. Чак и да није тако, у ту тврдњу је лако поверовати када се човек нађе на самом врху планине и пусти поглед низ њене обронке. Такве тренутке свако жели да сачува, запамти, замрзне у оку или – обележи каменом место сусрета са лепотом. Јер, Голија је заиста планина исконске лепоте. Прилично слабо насељена, са мноштвом земљаних и травнатих стаза које се укрштају у густим шумама исцрта-

вајући „паукове мреже”, у којима се само домаће становништво добро сналази, Голија је и даље помало дивља, неурбанизована, „незачешљана” планина. У томе је и сва њена лепота.

ДОМ РЕТКИХ И УГРОЖЕНИХ

Планина Голија је окружена на северу планином Јелицом, на истоку Копаоником, Чемерним и Радочелом, на западу Јавором, а на југу Златаром, Јадовником и висоравни Пештер, али јој геоморфолошке процесе и уверљив рељеф диктирају сливови река Моравице и Студенице са многобројним притокама. Планина вода има изворе по читавој својој територији, забележено их је око сто. Голија је једна од неколико планина Србије на којој су примећене глацијалне појаве. Највеће глацијално удубљење налази се на јужној, стрмијој страни Јанковог камена, са четири депресије и без извора, док су мања удубљења ледничка легла. Два језера издвајају се необичним изгледом: Дајићко и Округлица. Испод врха Црепуљак налазе се Велико и Мало Кошаниново језеро. Име су добила по великом српском ботаничару и хидробиологу Недељку Кошани-

ну, који је дуго изучавао природне лепоте и вредности тога краја.

Голију краси и пространство шумског покривача. Нарочито су заступљене букове шуме, а неки њихови делови имају карактер прашуме. Јужне падине обрасле су пространим ливадама и пашњацима. У шумама смрче очувале су се тресаве (тресе-тишта), веома специфични и осетљиви екосистеми. Наша најшумовитија планина са-крива али и чува ретак и богат биљни и жи-вотињски свет.

На њој су чести примерци терцијалне флоре. У мноштву од око 900 биљних врста издвајају се ендемичне и реликтне врсте, али и врсте које су постале угрожене. Очу-вана природна реткост је планински јавор, синоним за флору Голије. Са становишта заштите планинског јавора и његових зајед-ница, веома је значајно то што је та врста преживела ледено доба, те је у свом извор-ном облику и данас очувана у деловима.

Посебан значај имају и зеленика, Панчићева бедреница и Адамовићева мај-чина душица, иначе врсте од међународног значаја за очување биодиверзитета. Бота-нички значајна подручја на Голији чине и лишћарске и лишћарско-четинарске шуме прашумског типа, шуме четинара, посебно субалпijske смрче, а најверљивија стани-шта су им Дајићко и Кошанонова језера,

Тресава на Белим водама, Љуте ливаде, Девојачке воде...

Голија је један од важних европских центара орнитолошке разноврсности. У њеним шумама забележено је 45 врста птица које спадају у групу природних рет-кости и око 90 врста које су кандидати за Црвену књигу птица Србије, што додатно указује на значај те планине као резервата биосфере за очување ретких и угрожених врста птица. Та чињеница обезбедила је Голији место на Листи међународно значај-ног подручја за птице IBA (Important Bird Areas, 1999) и на Листи међународно зна-чајних биљних подручја IPA (Important Plant Areas, 2005).

Животињски свет Голије чине за пла-нине у Србији уобичајене врсте: вукови, ли-сице, зечеви, дивље свиње, срне...

ЧУВАРИ ОГЊИШТА

Лепоти ове планине, као и читавог подручја у коме се налази, људи нису одо-лели ни у давним временима. Још у 12. и 13. веку српски владари су овде подизали своје задужбине. Споменици културе од изу-зетног значаја су свакако манастири Сту-деница (12. век) и Градац (13. век). Та тра-диција се и касније наставила. Данас на Го-лији живе људи који су у потпуном складу са

природом. Ретке насеобине од неколико дрвених кућа на пропланцима, падинама или врховима планине насељавају житељи који се баве прерадом дрвета, узгојем сто-ке, производњом меда и млечних произво-да. То су и уобичајени састојци њихове ис-хране, ако се додају и разноврсни шумски плодови, попут боровница, малина, купина или печурки којих има у изобиљу. Младих на Голији, истини за вољу, и нема превише. Они су у градовима подно планине, али су становници планине и „чувари огњишта“, иако времешних година, млади духом и бо-гати здравим разумом. Тај коректив им је несумњиво подарила планина – одвајајући својом постојаношћу битно од небитног... И заиста, тако се ништавним чине неке на-ше „велике“ патње, потребе или дилеме у судару са свевременом које сачувано у ску-тима баштини ова стварно-нестварна пла-нина.

Влада Републике Србије донела је 2001. године Уредбу о заштити Парка при-роде „Голија“, којом је подручје планина Голије и Радочела сврстано у Прву катего-рију заштите – као природно добро од изу-зетног значаја. Становници Голије мудро изреком штите своју планину: *Када би сва-ки човек знао које је дрво његово, никада га не би посекао.* ■

Драгана МАРКОВИЋ

ГОДИШЊИЦА СМРТИ МИЛОША ОБРЕНОВИЋА

Комеморативна свечаност поводом 148 година од смрти кнеза Милоша Обреновића одржана је 27. септембра у Саборној цркви у Београду, уз високе државне и војне почасте.

Венце су крај владаревог саркофага, у име Министарства одбране и Војске Србије, положили бригадни генерал Митар Ковач и пуковник Михајло Басара, а и Љубиша Величковић из Министарства рада и социјалне политике.

Кнез Милош Обреновић владао је Србијом од 1815. до 1839. и од 1858. до 1860. године. Значајно је допринео независности Србије и њеном унутрашњем развоју, а био је и један од најзначајнијих нововековних српских владара. ■

ГОДИШЊИЦА БИТКЕ НА ДРИНИ

Најважнија манифестација којом је у Србији обележена 94. годишњица знамените битке на Дрини одржана је 20. септембра на планини Јагодња код Крупња, у спомен-комплексу на Мачковом камени. Организатори скупа били су Сектор за борачко-инвалидску заштиту Министарства рада и социјалне политике, Министарство одбране и општине Љубовија и Крупња.

Уз државне и војне почасте, венце на споменик на Мачковом камени положили су представници Министарства рада и социјалне политике, Генералштаба Војске Србије, општина Љубовија и Крупња, али и невладине организације које негују традиције ослободилачких ратова Србије.

У борбама које су на Дрини трајале од 7. до 25. септембра 1914, на српској и аустроугарској страни учествовало је око 55.000 војника. Била је то дуготрајна и исцрпљујућа битка, са много обостраних губитака, а завршила се аустроугарским ударом на српске снаге, посебно на ослабљену и у бојевима деморалисану Прву српску армију генерала Петра Бојовића. ■

САВЕЗНИЧКЕ САНИТЕТСКЕ МИСИЈЕ

Поводом обележавања успомене на савезничке санитарне мисије у Првом светском рату положени су средином месеца венци на споменик-чесму Црквенац у Младеновцу.

Манифестацију – Србија не заборавља – организовали су Управа за здравство Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране, општина Младеновац и Српско лекарско друштво. Свечаности су присуствовали амбасадори Велике Британије и Аустралије у Србији и војни изасланици Француске и Канаде.

Делегација Санитарне службе Војске Србије, коју је предводио бригадни генерал доц. др Вељко Тодоровић, положила је лаворов венац у знак сећања на докторку Елзи Инглиш и шкотске жене које су формирале болницу тадашње Моравске дивизије. ■

УКРАТКО

СЕДНИЦА ШТАБА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ ЈУЖНОБАЧКОГ ОКРУГА

Конститутивна седница Штаба цивилне заштите Јужнобачког округа, који обухвата 12 војвођанских општина и око 600.000 становника, одржана је недавно у Новом Саду. председавала је Дарија Шајин, председник Округа и, уједно, командант Штаба.

Скупу је присуствовао Милан Попадић, начелник Управе за ванредне ситуације Министарства одбране Републике Србије.

Током седнице констатовано је да су у протеклом периоду сви припадници заштите и спасавања дали значајан допринос и у превентивном и у оперативном деловању тог система.

Предстоје активности чишћења корита Дунава од неексплодираних убојних средстава, избачених током 1999. године, чиме ће се коридор 7 учинити потпуно безбедним за пловидбу.

Бошко Пилиповић, начелник Одељења за ванредне ситуације Новог Сада, истакао је да на цивилном служењу војног рока у том граду има око 1.000 војника, а да су до сада 342 завршила планирану обуку.

На састанку се говорило и о мерама заштите од пожара и зацама које треба предузети ради одбране од евентуалних поплава у Јужнобачком округу.

Б. М. П.

КОНЦЕРТ УМЕТНИЧКОГ АНСАМБЛА СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ

У Централном дому Војске Србије 29. септембра је свечаним концертном обележена 109 годишњица постојања и рада Уметничког ансамбла Министарства одбране Републике Србије Станислав Бинички.

Програм, у коме су уз звуке старих српских маршева, дела класичне музике, припадници Ансамбла изводили и најпознатије поп и рок композиције, водила је наша позната глумица Горица Поповић. Дириговали су Војкан Борисављевић, Павле Медоковић и начелник Ансамбла, капетан Игор Митровић.

Вече уз музичке бравуре Уметничког ансамбла огледали су и цез певачица Нада Павловић, тенор Горан Диме, признати српски виртуоз на фрули Бора Дугић, затим, Гоца Тржан, Саша Ковачевић, те Жељко Савић, члан Бијелог дугмета.

Бројни аплаузи љубитеља доброг и квалитетног звука били су најискренији и највећи рођендански поклон Биничком за брилијантан наступ. ■

В. ПОЧУЧ

Јединице и установе службе АБХО Војске Србије

У Н О В И М

Припадници АБХО свечано су 28. септембра обележили Дан своје службе и подсетили се на исти дан 1932. године, када је у Крушевцу почело формирање барутанског батаљона у оквиру завода „Обилићево“. Била је то прва регуларна јединица противхемичке заштите.

Дан АБХО службе био је повод да са командантима јединица и установа још једном сагледамо допринос струке дефинисаним мисијама Војске, али и безбедности земље, посебно у условима када су све израженији различити облици нуклеарне, хемичке и биолошке (НХБ) опасности. За државу, Војску и службу посебно су значајне потенцијалне претње у виду нуклеарних, хемичких и биолошких удеса, контаминације земљишта, ваздуха и воде, терористичких напада НХБ оружјима на објекте хемичке индустрије, нуклеарна постројења, складишта или транспорт опасних материја. Такви проблеми захтевају организовано управљање, ангажовање свих капацитета државе и постојање професионалних, специјализованих, стручних и добро опремљених јединица и установа службе АБХО.

Центар за усавршавање кадрова АБХО је образовна установа која планира, организује и спроводи специјалистичку обуку војника, школовање и усавршавање кадрова и експерата за потребе других војних и цивилних структура.

– Наш тежишни задатак је стручно-специјалистичка обука војника у другој фази првог периода обучавања. Управо успостављамо инструкторски систем обуке, а од ове године започели смо и процес сертификације индивидуалне обучености војника. У протеклих пет генерација оспособили смо 136 војника за извршавање индивидуалних задатака у оквиру службе АБХО – каже командант Центра пуковник Слободан Савић.

Ангажовања припадника Центра за усавршавање кадра у обуци војника наше војске јесу примарна, али могућности Центра све су видљивије и у извођењу основних, модулних и специфичних курсева у оквиру међународне војне сарадње. Ову оцену речито потврђује податак да је од 2004. године до данас у Центру обуку завршила 103 полазника из 45 земаља света. У том делу посебно се издваја извођење четири интернационална курса из области

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

У Крушевцу је средином септембра боравила делегација рода АБХО војске Аустрије ради сарадње у области АБХ проблематике, размене искустава и проширивања веза у обучавању кадра. Том приликом припадници Центра за усавршавање кадра АБХО и 246. батаљона АБХО извели су, на полигону „Равњак“, занимљив

приказ вежбовних активности. У свом обраћању пуковник Јохан Аингер је рекао: „Импесиониран сам приступом, односом и знањем припадника службе АБХО Војске Србије и желео бих да ниво успостављене сарадње АБХО оружаних снага Аустрије и Војске Србије још више обогати у наредном периоду“.

МИСИЈАМА

помоћи и заштите од хемијског оружја и тренинг-курсеви за рад са токсичним хемикалијама.

Организација курсева није једноставна, зато што међу полазницима има стручњака из различитих земаља, државних институција и области везаних за проблематику употребе хемијских оружја. Старешине Центра су превазишле све проблеме и успешно реализовале курсеве, изводећи комплетну наставу на енглеском језику.

У протекле три године официри Центра имали су прилику да се у оквиру међународне војне сарадње обавесте о центрима и јединицама АБХО оружаних снага Немачке, Италије, Румуније, Швајцарске, Словачке и Аустрије.

– Руководећи се процењеним савременим изазовима, ризицима и претњама безбедности, те дефинисаним мисијама и задацима наше Војске, Центар је нашао своје место и улогу у текућим реформским процесима и реорганизацији система одбране. Смештајни, кабинетски, лабораторијски, инфраструктурни, социјални и полигонски капацитети Центра омогућавају успешно укључивање у оспособљавање других структура из проблематике оружја за масовно уништавање на регионалном нивоу. Управо због тога смо преко надлежних структура Министарства одбране и уз подршку Команде за обуку израдили смернице за формирање Регионалног центра АБХО – истиче пуковник Савић

Припадници 246. батаљона АБХО стални су сарадници старешина и војника ЦУК-а у свим активностима. Тако су недавно заједнички учествовали на међународној вежби „Пејсмејкер“ у Аустрији. Том приликом абеџаци Војске Србије су у саставу мултинационалне чете решавали кризне ситуације након некон-

тролисане примене НХБ оружја, посебно по супозицијама терористичких напада применом радионуклеида, високотоксичних супстанци и биолошких агенса. Била је то вежба на којој су старешине и војници крушевачког батаљона још једном потврдили врхунску оспособљеност, велико искуство и професионализам.

– Доказан је висок ниво обучености и ефикасности наших старешина и војника, што има шири значај, јер је батаљон у ванредним приликама, непосредној ратној опасности и рату носилац спровођења посебних мера нуклеарно-хемијско-биолошког обезбеђења на читавом ратишту Републике Србије – истиче командант 246. батаљона АБХО пуковник Зоран Стојановић.

Обезбеђење од нуклеарних и хемијских удеса у миру јесте стални задатак 246. батаљона АБХО, али припадници тог састава често се ангажују и у пружању подршке цивилним властима у решавању кризних ситуација и јединицама Копнене војске током извођења специфичних задатака.

– Обука је, ипак, задатак број један и зато старешине и војнике батаљона најчешће можете видети на полигону Равњак и у лабораторијама. Само у овој години батаљон је извео десет показних и методско-показних вежби, седамдесет тактичких вежби и 72 гађања, на којима су остварени врло добри и одлични резултати – наглашава пуковник Стојановић.

Посебну пажњу привукле су показне вежбе „Употреба програмског пакета ХеСПРО за процену и прогнозу при хемијским удесима“, „Ангажовање АБХО на гашењу пожара“ и „Одељење за деконтаминацију одеће и опреме“.

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

О МЕДИЈИМА И МЕДИЦИНИ НА ВМА

У амфитеатру Војномедицинске академије одржан је симпозијум о теми „Медији и медицини“. Покровитељ тог скупа је Министарство здравља Републике Србије, а организатор Војномедицинска академија и часопис „Еликсир“. Скуп се одржава поводом 400 бројева часописа „Еликсир“, нашег најстаријег медицинског часописа, који 36 година стручно и професионално брине о физичком и духовном здрављу људи на нашим просторима и промовише научна достигнућа и нове методе у дијагностици и лечењу. Обележаваће јубиларног броја искоришћено је да се на том скупу проговори и о односу који постоји између медија и медицине. Чињеница је да информације данас владају нашим животима, али и то да је не мање значајна мисија здравственог просвећивање грађана.

Учеснике симпозијума поздравио је начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, а скуп је отворио министар здравља Републике Србије проф. др Томица Милосављевић.

На симпозијуму је било речи о здравственој едукацији посредством медија, стратешком партнерству ВМА и медија, јавном здрављу и медијима, специфичности стручног медицинског часописа „Војносанитетски преглед“, етици у медијима, а занимљиво је било излагање о томе да ли су медији и лекари супротстављене стране или сарадници на истом задатку.

Радове су излагали др Божана Носков-Переги, др Ференц Агштон, др Елизабета Ристановић, доц. др Марија Јевтић, проф. др Силва Добрић, прим. др Владимир Јокановић и прим. др Татјана Радосављевић. ■

М. Ш

САВРЕМЕНИ ТРЕНДОВИ У ОФТАЛМОХИРУРГИЈИ

Клиника за очне болести ВМА и Офталмолошка секција Српског лекарског друштва (која ове године слави 60 година од оснивања) организовале су у амфитеатру ВМА,

Генерал Јевтић доделио је проф. Томасу Џону сертификат и плакету гостујућег професора ВМА, а потом је уважени професор одржао приступно предавање о новом приступу у хирургији трансплантације роњаче.

О својим искуствима из области офталмохирургије говорили су и предавачи по позиву, еминентни стручњаци из Републике Хрватске и Краљевине Норвешке – проф. др Никица Габрић и др Мирко Јанков.

У наставку симпозијума експерти Клинике за очне болести ВМА, које је предводио начелник пуковником проф. др Мирослав Вукосављевић, приуштили су присутним „хирургију живо“. Наиме, омогућено им је да у телепреносу из операционе сале, прате неке од процедура које се у тој установи раде.

Како се брзо, рутински, за неколико минута, пацијенти решавају високе диоптрије егзајмер ласером демонстрирали су проф. др Вукосављевић и његов колега потпуковник асист. мр Милорад Миливојевић. Они су приказали две методе ЛАСИК и ГПК. Нешто сложенију методу задње микроинцизијалне бешавне витректомије 23Г, коју многи називају „комарац техником“, извео је пуковник др сц. мед. Драган Вишић, а ПХАЦО хирургију катаракте са уградњом мултифокалног и асферичног сочива демонстрирали су мајор др Владимир Драганић и др Сениша Аврамовић. ■

М. Ш.

Др Томас Џон, гостујући професор ВМА

19. септембра, Други симпозијум са међународним учешћем о „Савременим трендовима у офталмохирургији“. Уједно, одржана је и свечана јавна седница Наставно-научног већа ВМА на којој је проф. др Томас Џон са Лајола универзитета у Чикагу, изабран за гостујућег професора ВМА.

Поздрављајући присутне, начелник ВМА и председник Наставно-научног већа те установе генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић изразио је задовољство што Клиника за очне болести ВМА данас представља престижну целина ВМА и пионира у увођењу најновијих метода хирургије ока у рутинску праксу на просторима Србије и овог дела Европе.

БИОЛОШКА ТЕРАПИЈА

Пуковник проф. др Душан Стефановић, начелник Клинике за реуматологију и клиничку имунологију ВМА, учествовао је на саветовању реуматолога, које је недавно одржано у болници Цхапел Алертон у Лидсу, у северној Енглеској, најзначајнијем истраживачком центру за лечење реуматоидног артритиса у Европи. Домаћин састанка био је проф. Пол Емери, еминентни светски стручњак за терапију реуматоидног артритиса и будући председник удружења реуматолога Европе. Професор др Стефановић је на том скупу приказао ток болести и ефекте биолошке терапије болесника са реуматоидним артритисом који је лечен на ВМА.

Размена стручних искустава и договорена будућа сарадња са колегама из света допринеће даљем унапређењу лечења реуматоидног артритиса у Србији, посебно у светлу чињенице да је Клиника за реуматологију и клиничку имунологију ВМА недавно постала и национални референтни центар за примену биолошке терапије у реуматоидном артритису.

САРАДЊА

Делегација Оружаних снага Републике Аустрије, коју је предводио пуковник Јохан Ангер, посетила је Центар за контролу тровања ВМА и обавестила се о могућностима и резултатима рада те организацијске целине ВМА.

Чланови аустријске делегације занимали су се за досадашња искуства стручњака ВМА у поступцима деконтаминације подручја контаминираних осиромашеним уранијумом, те за медицински третман и праћењу људи који су боравили на тим подручјима. Разматране су и конкретне могућности и облици војномедицинске сарадње две земље у обостраном интересу.

ЕДУКАЦИЈА

У оквиру редовне едукације медицинских сестара и техничара и успешне сарадње ВМА са медицинском школом „Надежда Петровић“, у амфитеатру ВМА одржано је предавање о теми „Синдром изгарања код здравствених радника“. Светска здравствена организација уврстила је ту тему у свој програм у оквиру стратегије превенције стреса на радном месту до 2017, а Одељење за здравствену негу ВМА ставило је ту тему у редовни план медицинске едукације сестара и техничара ВМА.

СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

У наредних месец дана на стручном усавршавању на ВМА боровиће припадници санитетске службе Народноослободилачке армије НР Кине Ли Фенг (из области пластичне хирургије и опекотина) и Гуо Јиа Џи (из области менаџмента и принципа организације и руковођења ВМА). ■

Припремила др Елизабета РИСТАНОВИЋ

Пише
Бранко КОПУНОВИЋ

ХРАБРЕ ДАМЕ

Судбина поређа свакојаке путоказе кроз живот. Може се од њих окренути поглед, али задати правац тешко да се може избећи.

О томе је, након неког времена проведеног у струци, престала да размишља Јасмина Динић, шармантна Београђанка, једина дама међу ојачарима у Србији. Свој посао тринаест година ревносно обавља у матичној фирми „Димничар“, где кажу да јој мане нема. Увек ведро, спремна за шалу и нимало лак посао. После средње школе хтела је што пре да се осамостали. Куцала је на ова и она врата, конкурисала овде и онде, али молбе су остале у зачараном кругу између „размотрићемо“ и „јавићемо“ (вам). Енергична девојка је онда кренула другим, тежим путем. Да је у то време постојала могућност да се упише на Војну академију, сигурно би уписала студије. Није јој се дало...

У „Димничару“ су је најпре сумњичаво гледали, али јака воља и спремност на ризик донели су јој стални посао. Црна униформа, капа, чизме, четке, сајле, конопци... То су њена униформа и средства рада. Сусрет с ојачарем, каже наш народ, доноси срећу. Ухватити се за његово дугме – двоструку. А тек видети даму ојачара? У почетку јој је било чудно, после се навикла на погледе, поздраве и углавном симпатичне коментаре.

Коси, често влажни кровови, густим чађом заптивени испусти, кошава, северац... Све је претња. Док ради, Јасмина понекад нема чврст, а још мање поуздан ослонац, па се спалази како зна и уме. Опасно је, признаје, описујући неколико догађаја када је у последњи час спасавала главу. А опет, стекла је велико поверење колега и углед у колективу, а посао, бар за сада, не би мењала ма како је тежак...

Описујући жене које су истински борци, може се мирне савести рећи да их нигде није више него у Србији. Новосађанка Борислава Перић носи име које јој сасвим пристоји. На параолимпијским играма у Пекингу освојила је сребрну медаљу. Стони тенис је њен спорт, начин живота, нада, утеха, уздигнуће... За велики успех честитао јој је и председник Републике Борис Тадић. Наравно, од магичне игре с целулоидном лоптицом се не живи, али се може показати и доказати шта значи снага воље, борбеност, упорност, немирнење с недаћом... Доспела је у инвалидска колица када су се на радном месту по њој обрушиле тешке плоче. Није могла да гледа суморна лица око себе. Живот иде даље, рекла је и ухватила се у коштац са судбином. Својим сапатницима из удружења паралигичера је узор. У почетку је имала скромну пензију и додаток за помоћ, али је убрзо почела да тренира и напредује. Показала је велики дар за стони тенис. Низала су се такмичења, турнири, нови изазови. И, Борислава се често враћала са

одличјима. Само ове године је освојила четири златне медаље, у Словенији, Словачкој, Пољској и Румунији.

Припремајући се за Пекинг сама је преваљивала релацију Бечеј–Нови Сад. Најчешће овако: колицима дође до свог „стојадина“, који има подешене ручне команде. Седне најпре на седиште сувозача, пребаци се на место возача, обори седиште сувозача уграђено са „југа“, склопи петнаест килограма тешка колица, смести их позади и тек онда окрене кључ у брави. Вози беспрекорно. Она је не само физички већ и материјално потпуно независна. Са вереником Мишом Јанковићем планира ускоро венчање. А он је човек златних руку, који је све у стану прилагодио њеним потребама. А живот, заиста, тече даље...

Госпођа Мира Пријић ће ових дана примити први чек пензије. И она у шали каже да није важно колики ће на њему бити износ, већ колико дуго ће га примати. То право стекла је гасећи пожаре, најпре широм Југославије, Србије, Немачке... Што рече, више би јој приличило име Ватрена, него њено крштено. Где год се појави нешто плане. Отац Властимир, официр са четрнаест прекоманди, навикао је своју породицу да се много не распакују, не везују за место тренутног боравка, јер колико сутра може то бити неки нови град, варошица, чука...

Први разред основне школе започела је на Вису, а завршила у Врању. О средњој да не говоримо. Упише једну, онда такве нема на списку у следећем месту службовања њеног оца. Са извиђачима је проводила летњи распуст. Беше бесплатно, а много тога се научило корисног. Служила је у Сарајеву војни рок, добровољно, онда када се то могло и било пожељно. Знала је да војничку униформу коју је толико волела неће дуго носити. Одлучила се за једну од најтежих професија. У карловачкој ватрогасној школи била је пример храбрости, вештине, пожртвовања... Висока температура, пламени језици, вишеспратнице и свакодневни ризик, постали су део њеног живота. На списку њеном руком спасених, налазе се три бебе, седамнаесторо деце, две труднице, четири човека у инвалидским колицима, на стотине рањених...

Оде да обиђе сестру у Немачкој током годишњег одмора, кад у суседној згради пожар. Док су станари позвали ватрогасце, па они стигли и развили шмркове, Мира је угасила пола спрата и извела људе на сигурно. Понудили су јој посао, а она узела неплаћено и остала да заради бар нешто у животу. Немачким колегама је било жао када су се растајали, такву храброст нису видели на делу.

И данас јој стижу писма са разних страна света, изражавају захвалност, зову је у госте. Сада ће имати више времена, па ће отићи у понеку посету. Само да се нешто не запали, далеко било. ■

„ОТВОРЕНИ ДАН“ У ЈЕДИНИЦАМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

ШИРОКО

Акција која је започела прошле године, а ове подршку, оправдава идеју да се војник, његов војни позив уопште, приближе грађанима, по Више него икада, на „Отворени дан“ долазе бивше и будуће старешине, представници ме. Колико је акција прихваћена говори и подат да ће ове године бити два и по до три пута већа посећеност него 2007.

Евојник, његов живот и рад. Како се обучава, чиме је наоружан и опремљен? Ко му командује, где се храни и одмара, такмичи и тренира? Како се уопште постаје војник, а на који начин старешина? Много питања, а одговори на једном месту, из прве руке. Где брже и боље све сазнати него на лицу места, међу војском, у њиховој кући – касарни. Најбоље је широм отворити капије, позвати госте, топло их примити... Гарда је то учинила прва, јесенас... Тако је рођена акција која се шири, постаје све популарнија и значајнија.

Са жељом да се приближи народу, да се поистовети с њим, Војска корача даље. Акција „Отворени дан“ је у току. За свега годину дана њени резултати су потпуно оправдали основну замисао. Од првака до апсолвената, њихових учитеља, родитеља и професора, грађана уопште, сви листом истичу пријатан осећај гостопримства, занимљив садржај посете, инспирацију и надахнуће.

Тога дана се друже, без строгог протокола, ведро, опуштено, што би рекли млади. Могу да питају до миле воље, узму оружје у руку, ставе шлем на главу, уђу у борбено возило, тенк, нишане, марширају, чак и да командују. Баш тако. Уживају у предаји рапорта, звучима корачница, а потом, када се мало уморе, биће послужени ужином и ручком. Оно што једу њихови пријатељи војници, пробаће и они. Најчешће је на трпези најпопуларније јело. А шта друго до чувени војнички пасуљ!

Ових дана, Гарда је други пут отворила врата. Занимљивости је било на претек. Наоружање, специјална опрема, ретка возила, хеликоптери, спортска такмичења... Почасна чета, јединица која поздравља иностране званичнике. Сада предају рапорт основцима. Поздрав државној застави, химна, звуци војног оркестра... Почасну паљбу војницима из артиљеријске батерије командовао је средњошколац.

По речима команданта Гарде пуковника Горана Радовановића, акција добија на масовности и значају, а број новостечених пријатеља јединице стално расте. Судећи према инспирацији, међу њима су свакако будуће старешине и војници. Такође је присутно и велико занимање девојка за војни позив.

О СРЦЕ ВОЈНИЧКО

добила пуни смисао и в живот и рад, готово младима. Ђаци, студенти, дија. ак

На нишком аеродрому, хеликоптерска ескадрила украсила је дан посете. Може се рећи да је више од три хиљаде посетилаца уживало гостопримство популарне јединице.

Горњи Милановац, касарна „Војвода Путник“, Центар за обуку везе, информатике и електронских дејстава Војске Србије. Дан службе телекомуникације и „отворени дан“. У граду подно Руд-

ника први пут су грађани у толиком броју кренули у посету својим комшијама војницима.

Претходно, слична слика у великом гарнизону. Врање, град светле војничке традиције. И опет све у том духу. Бројна посета, занимљив програм.

Нижу се лепе слике из Пожаревца. Тамо су била широм отворена врата касарне „Павле Јуришић Штурм“. Тенкисти су показали гостима челичне оријаше, уз добро расположење и дружење.

Јединице Прве бригаде Војске Србије угостиле су посетиоце у Новом Саду, Бачкој Тополи и Сремској Митровици.

Касарна „Бачка“ у Бачкој Тополи. Тамо су артиљерци са топовима и хаубицама, те припадници оклопно-механизованих јединица, увек ради госту. Таква прилика се не пропушта. Добра атмосфера забележена је и у сремскомитровачкој касарни „Бошко Палковљевић Пинки“. Посетиоци су имали прилику да виде моћна оклопна возила, а посебну пажњу пленило је тенк носач моста.

Нови Сад, тачније касарна „Југовићево“ била је место где су се у великом броју окупиле ђаци, њихови наставници, студенти, омладина града. Специјалци су само за њих приказали део борилачких и алпинистичких вештина.

Следе посете у центрима за обуку у Крушевцу, Лесковцу, Нишу, Рашкој, Краљеву, Ваљево, Зајечару и Панчеву. Завршна манифестација „Отворени дан“ заказана је у Сомбору 25. октобра. Очекује се рекордна посета. ■

Б. КОПУНОВИЋ
Снимио Ј. МАРЈАНОВ

ДВАДЕСЕТ ДЕВЕТИ
КОНГРЕС ЕМРА У
РИГИ

ПОД ЛУПОМ ВОЈНИХ НОВИНАРА

Више од педесет уредника службених војних часописа и цивилних публикација које се баве проблематиком одбране, из седамнаест европских земаља, учествовало је ове године на 29. конгресу Удружења војних новинара, одржаном у летонском главном граду Риги. Током боравка у тој земљи, сем учешћа на конгресу, представницима медија је, у летонског Министарству одбране, предочено какви су одбрамбена политика и оружане снаге те земље, а имали су прилику и да присуствују делу мултинационалне вежбе Open Spirit, која се одржавала од 28. августа до 13. септембра на Балтичком мору.

Еuropean Military Press Association – ЕМРА, или у преводу Европско удружење војних новинара, окупља поклонице војне писане речи 29 година. Магазин „Одбрана“ члан је тог удружења од 2006. године. Сваке године организују се конгреси у другој земљи чланице. Циљ је да се остваре бројни контакти међу колегама из европских војних гласила, стекну нова познанства и знања, размене искуства и прилози, сагледава тематика и, наравно, стекне ближи увид у садржаје уређивачке политике других редакција. Ништа мање значајно није ни упознавање земље домаћина и њених оружаних снага. Ове године конгрес ЕМРА одржан је од 9. до 13. септембра 2008. у летонском главном граду Риги.

■ ОДЈЕЦИ КОНГРЕСА

Конгрес је отворен свечаним скупом у старом здању Летонског друштвеног дома у центру Риге и занимљиво је да су све до завршне церемоније у Националној опери са новинарима били и највиши војни и цивилни руководиоци – министар одбране Винетс Велдре, државни секретар Министарства одбране Едгарс Ринкевич и командант Националних оружаних снага Летоније генерал-мајор Јурис Маклаковс. Сви су у својим говорима истицали част и задовољство што су овогодишњи домаћини конгреса, јер схватају значај који има новинарска професија у информисању јавности о актуелним војним питањима од ширег друштвеног значаја.

На генералној скупштини ЕМРА, одржаној 11. септембра, усвојен је записник са прошлогодишње Генералне скупштине у Љубљани, потом је извештај о раду ЕМРА у протеклој години поднео председник ЕМРА аустријски пуковник Јорг Ашенбренаер. Он је рекао како је прошла година била богата активностима и истакао потребу да се додатно повећа број чланова из осталих европских земаља које још нису чланице Удружења.

На седници је поднето и више извештаја о појединим активностима ЕМРА током протекле године. О тродневној посети војних новинара међународним мировним снагама на Космету говорио је новинар Роман Бриц из Словеније. Учесницима конгреса приказан је и филм о тој посети, који је снимљен у сарадњи са летонским колегама из агенције „Тевијас Саргс“. Било је речи и о предстојећој посети мировним снагама у Чаду, која се планирана за пролеће идуће године.

Одржано је и неколико презентација о активностима ЕМРА – снимљен је филм о изложби НВО EuroSatoy 2008, која се сваке друге године одржава у Паризу, а своје утиске пренео је пуковник Џон Дарнинг. Пуковник Карл-Хајнц Лајтнер известио је присутне колеге о учешћу на конгресу одржаном у јуну у Истанбулу. Такође, војни новинари су могли да прате презентацију „Летонија као гранична земља шенгенске зоне“. Приказан

НАГРАДА НОВИНАРУ „ОДБРАНЕ“

На 29. конгресу Европског удружења војних новинара проглашени су резултати конкурса „EMPA Award“ за 2008. годину. Та новинарска награда установљена је прошле године поводом 30 лета постојања и рада удружења EMPA и ово је први конкурс.

Прва годишња награда EMPA за најбољи чланак објављен у европским војним гласилима додељена је Раденку Мутавцићу, заменику главног уредника магазина „Одбрана“, за текст „Боља комуникација са светом“, који говори о сарадњи Војске Србије и Националне гарде Охаја у оквиру Програма државног партнерства. Чланак је објављен у магазину „Одбрана“, 1. јула 2007, после посете српских официра и подофицира Националној гарди Охаја и заједничких вежбених активности на полигону Форт Грејлинг, једном од највећих и најопремијенијих у САД.

Друга награда додељена је Ерлингу Еиклију, новинару „Форсваретс Форум“ из Норвешке, а трећа Роману Брицу, из „Словенске војске“.

Награде су уручили председник EMPA аустријски пуковник Јорг Ашенбренер и потпредседник EMPA Лига Лакуча, председник Организационог комитета овогодишњег Конгреса.

је и филм о томе како се спроводи гранична контрола и које су обавезе грађана суседних држава приликом уласка у Летонију.

Организатор следећег конгреса, 30. јубиларног, биће Аустрија, а кандидатуру за 2010. најавила је Ирска.

■ МУЛТИНАЦИОНАЛНА ВЕЖБА

Време одржавања конгреса поклопило се са извођењем мултинационалне војне вежбе „Open Spirit 2008“, која се сваке године одржава на Балтичком мору у литванским територијалним

водама, са основним задатком – чишћењем Балтичког мора од заосталих мина и увежбавањем противминских поступака морнарица које у вежби учествују. У том мору налази се велика количина неексплодираних убојних средстава још из Првог и Другог светског рата. Процењује се да у том подручју вреба још око 145.000 мина, торпеда и бомби. Иако су старе, оне још увек представљају потенцијални ризик за све који пролазе тим правцем, посебно за риболовце. Поред тога, оне су и велики и еколошки проблем.

Препознајући важност тог проблема, Летонија и Немачка су пре дванаест година одржале прву вежбу претраживања дна и пронашле 20 различитих експлозивних средстава. Од 1997. придружују им се Шведска и Естонија и од тада се вежба одржава сваке године под називом Open Spirit. До данас је пронађено око 500 мина у територијалним водама балтичких држава. У вежбу су укључене и земље које нису чланице Северноатлантске алијансе. Занимљиво је да се сваке године три земље ротирају као домаћини вежбе Летонија, Естонија и Литванија, а ове године на реду је била Летонија.

На овогодишњој вежби учествовало је 14 бродова из седам земаља (Белгија, Естонија, Француска, Немачка, Литванија, Летонија и Пољска, а међу проматрачима били су Аргентина, Египат, Шведска и Чиле). Немачка морнарица учествовала је са два брода и 115 морнара, а њихов брод „Донау“, којим је за-

ЛЕТОНСКЕ ОРУЖАНЕ СНАГЕ

У летонском Министарству одбране европски војни новинари су упознати са одбрамбеном политиком и саставом Националних оружаних снага те земље. О томе су говорили командант Националних оружаних снага генерал-мајор Јурис Маклаковс и његови сарадници.

Летонија од прошле године има професионалну војску и њене оружане снаге броје 5.600 припадника. Планом развоја предвиђено је да се тај број повећа наредне године на 5.700, а 2010. на 5.800 припадника.

Имају сва три вида ОС – копнену војску, морнарицу и авијацију, а циљ им је да имају добро организовану, савремено опремљену и флексибилну оружану силу, која ће штитити темељне интересе и вредности њиховог друштва и учествовати у међународним мировним операцијама (тренутно се у мисијама налази 144 припадника). Овогодишња издвајања за одбрану су 380 милиона евра и приближили су се прокламованом циљу од два одсто бруто друштвеног производа.

Укупну оружану силу чини још око 11.600 припадника Националне гарде, у коју њени грађани приступају добровољно. Они имају обавезу да сваке године проведу у тој служби 30 дана, уз финансијску надокнаду, а у плану је да се то време повећа на 50 дана плаћене службе.

поведао капетан фрегате Кристоф Ресинг, био је и командни брод вежбе, и база радозналим новинарима учесницима конгреса ЕМРА. Посебан гост на броду био је генерални секретар НАТОа Јап де Хоп Схефер.

Током овогодишње вежбе пронађено је 57 мина, а уништење неких могли су да виде војни новинари. Био је то ватрени завршетак изузетно хладног летњег дана, посебно на отвореном мору. Али то није и крај посете Риги.

Предусретљиви организатори Конгреса потрудили су се да учесницима приближе историју, традицију и културу њихове земље, па су организовали посету дворцу Рандала, кроз који су их провеле дворске даме, и музеју Тураида. Наравно, незаобилазне су биле и знаменитости града, те посета Музеју окупације. ■

Мира ШВЕДИЋ

ЕСКАДРИЛА ВЕЛИКЕ БРИТАНИЈЕ У СРБИЈИ

Припадници Ваздухопловне ескадриле Велике Британије боравили су у Београду од 18. до 20. септембра. Током посете обишли су војни аеродром Батајница. Пилотима наше војске приказали су авионе из састава Ескадриле на којима су долетели у Србију, у оквиру турнеје Балкан 2008 – Cessna 172, Beechcraft BE55, Lancair 320, Piper Aztec, Pilatus PC12, Cessna 182 i Cirrus SR22.

Ваздухопловци Војске Србије и пилоти из Велике Британије извели су и заједнички летачки програм. Гостима је акробатско летење мигом 29 приказао заменик команданта Ваздухопловства и противваздухопловне одбране бригадни генерал Небојша Ђукановић. Могућности орла у ваздуху демонстрирао је потпуковник Саша Ристић.

На два супергалеба Г4, школском авиону утва и хеликоптеру газела ваздухопловства Војске Србије летели су поједини чланови британске Ескадриле, док су њиховим авионима пилотирали наши ваздухопловци.

Некадашњи командант британских ваздухопловних снага, данас члан Ваздухопловне ескадриле, ваздухопловни маршал Мајкл Грејдон изјавио је да је импресиониран оним што је на Батајници видео.

– Задовољство нам је што боравимо у Београду и на овај начин сарађујемо са пилотима Војске Србије – нагласио је маршал Грејдон.

Британску Ескадрилу, иначе, основала је 1966. године група пријатеља који деле страст према летењу лаким авионима. Међу њеним првим члановима били су и хероји Другог светског рата. Број активних пилота Ваздухопловне ескадриле ограничен је на стотину. Сви морају имати пилотску дозволу, а пожељно је и сопствену летелицу. Ескадрила има сопствену хуманитарну организацију која помаже ваздухопловство Велике Британије.

Редовне летачке експедиције, које су најпре организовали на британском и небу изнад Француске, припадници Ваздухопловне ескадриле изводе и у осталим земљама света. До сада су посетили Русију, Јордан, Танзанију, Пакистан, Мароко, а 2000. године упутили су се преко северног Атлантика и стигли чак до Аљаске. ■

В. П.

Снимко Н. ПАНЧИЋ

NAFTNA INDUSTRIJA SRBIJE
PETROL

dopunjujemo se...

www.petrol.nis.yu

Ирански нуклеарни пројекат

АП

Заоштрени односи између САД и Ирана добили су нове димензије поводом иранског нуклеарног програма, за чије се „решавање” прети употребом силе

Оружани отпор Ирачана страним трупама, испреплетан са насиљем терористичке Ал каиде, постао је „нерешив” проблем за америчку администрацију, која у његовој позадини види Иран, оптужујући га да снабдева побуњенике оружјем и другом врстом помоћи.

Америчка администрација такође оптужује Иран како под плаштом цивилног нуклеарног програма покушава да развије нуклеарно оружје. Техеран одбацује оптужбу тврдећи да је програм намењен искључиво за производњу струје. У складу с тим, Иран одбија да замрзне свој нуклеарни програм, чак и након након што је Савет безбедности УН увео санкција тој земљи.

Недавно (19. јула 2008) у Женеви је одржана важна рунда преговора сталних чланица Савета безбедности УН и Немачке са Ираном. Уочи преговора очекивао се компромис – да Иран замрзне свој програм обогаћивања уранијума, а заузврат добије могућност сарадње у области економије и нуклеарне енергије са западним земљама. Тиме би било заустављено наговештено увођење новог пакета санкција Ирану. Међутим, као и приликом ранијих преговора, Иран се држао резервисано, да би потом одлучно одбио постављени захтев. Уз то, због развијених трговинских односа са Ираном, Русија и Кина показују приличну скептичност у вези са увођењем четвртог степена санкција Ирану.

■ ВОЈНЕ ПРЕТЊЕ

Неуспешне преговоре о зауздавању иранског нуклеарног програма прате бројне и разноврсне војне претње и контрапретње, али и демонстрација силе. Претње, ипак, не постижу пројектовани ефекат. Напротив, ирански цивилни и војни естаблишмент показује спремност да се суочи са могућом војном акцијом против своје земље. Иран упозорава да ће у случају спољног војног напада узвратити свим средствима, односно да ће напасти Израел, америчке бродове у Персијском заливу и интересе САД широм света.

САД у решавању многих спољних изазова и претњи сопственој безбедности предузимају усклађене дипломатске, специјалне или тајне акције, у крајњем и војне мере. За ту сврху имају бројчану спектабилне и искусне цивилне и војне снаге. Основни носиоци тајних акција јесу обавештајне службе (ЦИА и војне обавештајне агенције), а значајну улогу имају специјалне снаге и делови оружаних снага САД.

Уколико се Иран домогне нуклеарног оружја, радикално ће се променити безбедносна архитектура и ситуација, не само на Средњем и Блиском истоку, него и шире, што САД не желе. Истовремено, искрсава питање: колики су домети америчких тајних операција у Ирану?

У СУСРЕТ ОКАЛИПСИ

Ако се пође од проверене чињенице да пресудан утицај на успешност тајних акција унутар одређене државе имају њени грађани који саботирају власт или су спремни да следе спољног интервента, с једне стране, и способност безбедносног система дотичне државе жртве да открије и онемогући такву категорију грађана, са друге стране, упутно је те аргументе и аспекте узети у обзир у односу на Иран.

ТАЈНЕ АКЦИЈЕ

Већинско становништво Ирана уважава и беспоговорно подржава политику своје Владе, што значи да су искључене могућности изазивања раздора и подела у тој циљној групи у смислу да се активно ангажује против актуелне власти. Дисидентски Ирански народни покрет, чији се чланови претежно налазе у Ираку и Авганистану, није способен да буде снажан носилац тајних операција у Ирану. Евентуално испољавање екстремиста међу припадницима неке етничке заједнице, несумњиво би наишло на отпор других чланова дотичне заједнице и, наравно, већинског становништва земље, а репресије власти могу се претпоставити.

Минималне могућности непосредних извођача тајних операција унутар Ирана да посредством њиховог најзначајнијег носиоца (противници режима) поткопају Ахмадинежадову власт, указују да такву улогу морају преузети америчке Снаге за посебне операције. Несумњиво је њихова оспособљеност и опремљеност за извршавање таквих задатака. Међутим, слабе могућности да се на терену сналазе сами (без ослонаца међу локалним становништвом), или уз помоћ агентуре међу становништвом коју иранске безбедносне службе нису онемогућиле (Револуционарни суд у Техерану је 30. јуна 2008. године осудио једног Иранца на смрт због шпијунирања у корист Израела), у великој мери ограничавају изгледе за успешно деловање. Будући да се као један од циљева тајних операција наводи „шпију-

нирање нуклеарних постројења”, треба размотрити на који би начин то могли остварити. Иранске власти су своја нуклеарна постројења разместиле на 16 локација широм земље. Уколико се не користи агентура, и то особе које раде у нуклеарним постројењима или су ангажоване на њиховом обезбеђењу, биће веома ограничене извиђачке могућности америчких специјалаца, независно од средстава којима су опремљени за ту намену. Још је компликованије извођење оружаних препада или диверзија на нуклеарним постројењима, која су несумњиво ваљано физички и на друге начине обезбеђена. Познато је такође, да је ирански безбедносни систем ефикасан у заштити своје земље од шпијунско-субверзивних делатности.

МОГУЋИ ОДГОВОР

Због искључивости обеју страна, посебно нестрпљивости САД и Израела која је произвела „орочавање” проблема, постоји могућност да ирански нуклеарни програм крајем ове или почетком наредне године буде „решаван” војним средствима. У таквој варијанти планирано уништење иранских нуклеарних постројења несумњиво ће потрајати и биће повезано са великим људским жртвама. Непознат број нуклеарних постројења налази се испод појединих стамбених четврти, што значи да би, у случају да цивили, евентуално, не буду евакуисани, то представљала њихову сигурну смрт. Отпорност нуклеарних постројења изискиваће употребу нових оружја, укључујући и употребу нуклеарног. Најзад, могу се ангажовати и копнене снаге против Ирана, чиме би замишљени краткотрајан рат постао дуготрајан.

Одговор Ирана на евентуални војни напад САД и(или) Израела представља велику енигму. Несумњиво ће у својој одбрани употребити сва расположива средства, која се условно могу разврстати у две глобалне групе – војна и специјална. Треба очекивати да ће дејствовати по контингентима оружаних снага САД у Ираку, Куввајту, Катару и у Персијском заливу. Свакако да ће дејствовати по циљевима у Израелу. Ракете земља-земља (шабах-3),

чији је домет 2.000 километара, представљају снажно офанзивно оружје и имају јако разорно и убитачно дејство. Дефанзивна моћ иранске противвоздушне одбране такође није занемарљива. Ратним дејствима вероватно би био поремећен, па и обустављен извоз нафте из тог региона, а еколошке катастрофе неминовне.

Под специјалним средствима првенствено треба имати у виду ирански утицај на исламисте у том региону и широм света.

Надајмо се зато да ће се у догледно време наћи одговарајући компромис и избећи апокалиптична варијанта „решавања” иранског нуклеарног програма. ■

Др Милан МИЈАЛКОВСКИ

ВОЈНА ВЕЖБА АРМИЈА ЗЕМАЉА ЈАДРАНСКЕ ГРУПЕ

Више од сто припадника специјалних јединица армија Македоније, Хрватске и Албаније у Скопљу извело је војну вежбу „Јадрански орао–08“. Био је то део договора, који су земље тзв. Јадранске повеље (А3) потписале у мају 2003. у Тирани, чији су покровитељ Сједињене Америчке Државе, а циљ тих активности био је сажимање знања и искуства из две досадашње вежбе, прошле и претпрошле године у Хрватској и Албанији.

Основни план заједничких тимова у тој вежби био је да провере спремност за одговорне задатке са високом степеном ризика, у било које време и на сваком месту. Командант пука за специјалне операције македонске војске пуковник Зоран Додевски приликом отварања вежбе истакао је да је сарадња три земље Западног Балкана пример истинског пријатељства, које НАТО поздравља.

У највећем делу вежбе биће коришћена опрема коју је недавно Армија САД даровала Македонији – комбинована кула за алпинистички тренинг и кућа за гађање, јединствени објекти те врсте у региону. ■

РУСИЈА ЋЕ ОБЕЛЕЖИТИ СВОЈЕ ГРАНИЦЕ НА АРКТИКУ

Русија, која тражи проширење свог простора на Арктику, обележиће спољашњу границу свог континенталног дела у том стратешком региону, изјавио је руски председник Дмитриј Медведев.

„Треба да спроведемо све формалности како би се обележиле спољашње границе континенталног дела (Арктика). То је наш директни задатак“, рекао је Медведев на састанку руског Савета за националну безбедност. Русија је у лето 2007. године спровела необичну акцију, тако што је побола своју заставу на дубину од око 4.000 метара под морем на северном полу, како би обележила суверенитет своје земље.

Пет земаља које се граниче на Арктику јесу Канада, САД, Гренланд, Норвешка и Русија.

Све те земље годинама расправљају о питању расподеле делова Арктика, који је богат природним ресурсима. ■

ПРОДУЖЕН МАНДАТ МЕЂУНАРОДНИМ СНАГАМА У АВГАНИСТАНУ

Савет безбедности Уједињених нација једногласно је одлучио да продужи мандат међународних снага у Авганистану и позвао на удвостручење напора да се спречи погубија невиних цивила.

Свих 15 чланица Савета подржало је резолуцију којом се од 13. октобра продужава мандат мировних снага НАТО, познатих као Међународне снаге за подршку безбедности, за још 12 месеци. Усвајање резолуције било је одложено, због инсистирања Русије да у њу буде укључена и осуда пораста броја жртава међу цивилима. У коначном тексту резолуције стоји да ће „ISAF и друге међународне снаге уложити напоре да сведу на минимум ризик од цивилних жртава“.

Представници Русије и САД у УН, Виталиј Ђуркин и Залман Халилзад, рекли су после састанка да су задовољни коначним текстом резолуције. ■

АМЕРИЧКА ТЕХНИКА НА ГРАНИЦАМА РУМУНИЈЕ

На граници Румуније са земљама које нису чланице ЕУ – Србијом, Украјином и Молдавијом – као и на Црном мору биће постављена америчка техника, наводи се у потписаном споразуму.

Министар унутрашњих послова Кристијан Давид и амбасадор САД у Букурешту Николас Таубман потписали су споразум о сарадњи у области превенције нелегалне трговине нуклеарним супстанцама и другим радиоактивним материјалима. Споразумом се предвиђа да ће америчка Национална управа за нуклеарну безбедност пружити помоћ Румунији у предупређењу ширења нуклеарног оружја и нуклеарних материјала спровођењем ефикасне контроле на граници.

Предвиђено је, такође, да се границе контролише „комплексним америчким системом идентификације на прелазним пунктовима румунске границе у оба смера“. ■

САСТАНАК ВОЈНОГ КОМИТЕТА НАТО У СОФИЈИ

У Софији је заказана дводневна конференција Војног комитета НАТО, на којој ће заповедници главних штабова земаља чланица размотрити мировне мисије тог савеза и стање грузијске војске после прошлomesечног пораза од Русије.

Говорећи на церемонији отварања, нови председавајући Комитета италијански адмирал Ђанпаоло Ди Паола изјавио је да ће тема састанка, између осталог, бити разматрање операција у Авганистану и на Косову и Метохији, у којима НАТО има 53.000, односно 17.000 војника.

Војни комитет НАТО одржава састанак на нивоу шефова одбране три пута годишње – два пута у Бриселу и једном у земљи чланице. Улога Војног комитета јесте да пружи смернице и упутства политичким телима НАТО у вези са војном политиком и стратегијом, препоручујући мере које су потребне ради одбране земаља чланица и извођења операција и мисија Алијансе широм света. ■

ИНСПЕКЦИЈА ХРВАТСКЕ У БИХ О СУБРЕГИОНАЛНОЈ КОНТРОЛИ ОРУЖЈА

Хрватска је од 23. до 25. септембра спровела инспекцију наоружања у БиХ, у складу са Споразумом о субрегионалној контроли наоружања. Како се наводи у саопштењу Министарства спољних послова БиХ, „Споразум је усмерен на успостављање уравниотеженог и стабилног нивоа оружаних снага у субрегији дефинисањем лимита за пет категорија наоружања за сваку страну у Споразуму“. Реч је о борбеним тенковима, оклопним борбеним возилима, артиљерији, борбеним авионима и хеликоптерима.

Током дванаестогодишње имплементације, „стране у Споразуму су уништиле око девет хиљада комада наоружања које је обухваћено Споразумом, извршено је 36 инспекцијских мисија редукције наоружања, као 300 инспекцијских мисија, у којима су проверене 600 пријављених и једна непријављена локација“. ■

Пише
Александар РАДИЋ

ЧАВЕЗОВА РУСКА ПУШКА

Чавезова снажна реторика када је реч о будућности Латинске Америке има иза себе и конкретан ослонац у новим средствима ратне технике, која ће Венецуели донети престиж водеће силе континента. Оружана сила Венецуеле гради се корак по корак, али са чврстом подлогом и јасном намером да се створи доминантан ратни строј у размерама Латинске Америке. Једини начин да се плати трошак набавки представља нафта, а Венецуела лежи на великом базену фосилног горива.

По традицији, Венецуела се наоружавала америчким и француским производима. Када се 2005. године показало да америчка висока политика не може да прихвати Чавезов стил и планове за јачање утицаја, он се окренуо ка Москви и наручио за почетак два сасвим различита артикла: аутоматске пушке и вишенаменске борбене авионе.

Са осталим наоружањем вредност наруџбе била је готово 4,4 милијарде долара. Чавез, као бивши подофицир, држи се традиционалног приступа да прво треба наоружати пешадинце, а затим остварити контролу над што већим простором са 24 борбена авиона Су-30, стандарда приближног индијској варијанти МКИ, и тридесетак Ми-17, Ми-26 и Ми-35, предвиђених за вертикални маневар и ватрену подршку. Између пушке и летелица треба тек попуњити велике празнине, али за почетак Чавез има чиме да припрети. Наиме, он се одлучио за набавку авиона Су-30, познатих по изванредном долету од 4.000 километара. Када су наручена 24 авиона од руског произвођача, затражена је најбоља конфигурација са софистицираним ракетама воздух-воздух великог домета и са подужом листом вођених ракета и бомби за уништавање циљева на тлу и мору. Наоружани авион Су-30 у реалним условима може да лети без тешкоћа до 1.500 километара, уништи циљ у ваздуху или површини и да се врати кући. Са таквим тактичким радијусом Чавез има средство које мора да уважи свака држава Латинске Америке.

Руски авиони заменили су америчке авионе F-16A/B, наручене у време када се Венецуела сматрала за најбољег америчког савезника са простора јужно од Рио Гранде. Годинима су само венецуелански пилоти имали прилику да лете на савременом надзвучном борбеном авиону. Осталим државама ускраћивао се приступ савременим тактичким производима да би се одржао баланс моћи. Један од разлога за Чавезово јачање веза са Москвом представља блокада набавки резервних делова за F-16A/B, уведена као казна због превелике самосталности Венецуеле у развоју међународних односа. F-16A/B су приземљени у корист Су-30МКИ и такво пренаоружање показало се као врло болан изазов Сједињеним Америчким Државама. Чавез то добро зна и зато је летос у својој редовној недељној радио-емисији „Хало, председник“, у контексту завршетка пренаоружања на Су-30 противбродским ракетама великог домета, „посаветовао“ Американце да се држе даље од граница Венецуеле, јер ако би један „брод тих грингоса нарушио морску границу, одмах би био потопљен“.

Венецуела сада улази у нови талас набавки средстава која, иако су тактичка по намени, у очима посматрача из САД представљају стратешки вредна средства за одвраћање од евентуалне оружане интервенције против Чавезове власти. Он то добро зна и зато се посебно потенцира набавка патролних подморница

са дизел погонском групом, у НАТОу познатих по референтном имену Кило. На листи нових набавки сумарно тешких више од две милијарде долара биће и тенкови, затим авиони-танкери типа иљушин 78, који ће додатно продужити време боравка Су-30 у ваздуху, борбени хеликоптери Ми-28НЕ опремљени за борбена дејства по ноћи и десет транспортних авиона иљушин 76 као додаток за два пристигла прошле године.

Тачни детаљи о томе шта ће бити наручено до сада нису обелодањени, али на први помен подморница Кило, из званичних америчких кругова реаговали су снажном осудом руске одлуке да настави са наоружавањем Венецуеле. Као један од артикала за које се Чавез лично занимао помиње се најсавременији руски вишенаменски борбени авион Су-35, али за сада нема потврде да ће он бити наручен.

Русија је, са друге стране, веома задовољна аранжманима са Венецуелом зато што је добила ново тржиште и савезника у традиционалној америчкој интересној зони. Додатну потврду оданости и блискости новог савезника добили су и могућношћу да покажу заставу у ваздуху и на мору. Два стратешка бомбардера Ту-160 полетела су из матичне базе Енглес у централној Русији са међуслетанњем у истурену базу Оленегорск, преко Северног леденог и Атлантског океана, до главне венецуеланске базе Либертадор, у којој су лоцирани Су-30МКИ. Посета авиона из 160. гардијског донбаског црвенозаставног тешког бомбардерског авијацијског пука представља све осим пуког протокола: Руси су показали да ће подржати Чавеза у будућем развоју прилика, пре свега у односима са САД, и истовремено су доказали повратак у високу борбену готовост доскора омаљаване ваздушне силе. Следећи потез Русија биће приказивање заставе у врло традиционалном стилу током посете ратних бродова. Средином новембра одржаће се руско-венецуеланске вежбе, у којима ће главну улогу имати бродови руске Северне флоте, а које ће предводити ракетна крстарица „Петар Велики“.

Руска ратна техника у венецуеланским рукама и учестале посете руских оружаных снага учврстиле су стратешко партнерство две државе и то ће бити важан чинилац у свакој будућој процени прилика у Латинској Америци, посебно маневарског простора САД. Сада се може очекивати Чавезова офанзива. Он не крије да жели, у стилу свог идола Симона Боливара, да уједини Латинску Америку, али у складу са савременим околностима на антиамеричкој и левичарској политичкој платформи.

Чавез сада има чврстог савезника иза себе, али с намером да још боље ојача свој положај гради и посебне везе са Кином. Кина ће постати главно тржиште за венецуеланску нафту, а то ће донети додатни новац за ново руско наоружање. ■

Клуб ваздухопловства у Земуну

У ДОСЛУХУ СА

Током више од шест деценија постојања, Клуб ваздухопловства прерастао је у једну од најзначајнијих институција у Земуну. Забележено је да су многи у његовим просторијама стекли своја прва сазнања о музици, ликовном, филмском и сценском стваралаштву. Клуб је и данас исходиште многих значајних културних догађаја у Земуну, јер „корача у духу времена и превазилази утабане стазе“.

Уважени професор Миодраг Дабижић је годинама уграђивао своје способности и радни елан, љубав и поштовање у Клуб ваздухопловства

Зграда Команде Ваздухопловства и противваздухопловне одбране у Земуну је ремек-дело савремене архитектуре, евидентирана је као објекат који има „културно-историјску вредност споменичког значаја“. Подигнута је према плановима архитекте Драгише Брашована у периоду од 1934. до 1936. године. У њеном саставу је и Клуб ваздухопловства Земун, који је свој рад, као Официрски клуб, отпочео (према сећањима неких старијих ваздухопловаца и житеља Земуна) у првој половини 1937. године.

Дом ваздухопловства званично је формиран 10. септембра 1945. Наредбом врховног команданта маршала Југославије Јосипа Броза Тита. Указом МНО број 323. од 1. септембра 1945. за првог начелника Дома ваздухопловства постављен је мајор Владимир Бакарић (касније генерал-мајор и политички функционер). Каснијом Наредбом Команданта РВ и ПВО, генерал-пуковника Слободана Алагића, од 22. јула 1985, тај датум – 10. септембар 1945, установљен је као „Дан Дома ЈНА Земун“, који се и данас обележава.

У периоду од почетка рада 1937. године, па до капитулације бивше Југославије 1941. године, Официрски дом је, као што му само име говори, окупљао углавном официре Југословенске војске, њихове породице и пријатеље. Одмах после ослобођења основане су три секције: образовна, културно-забавна и спортско-рекреативна за потребе чланова (активних старешина, цивилних лица, ученика, студената и војника), аи грађана Земуна и Београда.

Остало је забележено да је 1946/1947. године Дом добио и башту – летњи биоскоп, која ће с временом постати омиљено место окупљања војника, старешина, земунске и београдске омладине. Тада почиње „златно раздобље“ у раду Дома, испуњено садржајима и посетиоцима.

Данас је Клуб ваздухопловства место окупљања различитих генерација, привучених разноврсним уметничким садржајима. У његовим просторијама обележавају се значајни датуми из наше традиционалне и културне баштине, организују се семинари пословних фирми, курсеви страних језика, секције и удружења образовног и рекреативног типа, фолклор, такмичења земунских основних школа... Проток људи кроз просторије Клуба заиста је велики. Посећене су позоришне представе, свечане академије, предавања, промоције књига, часописа, а поготову изложбе. Другим речима, у Клубу се непрестано нешто збива, нешто добро и корисно, што оставља снажан и трајан утисак. Својом тежњом да се афирмишу традиционалне и савремене вредности високог уметничког нивоа, Клуб постиже чврсту везу између Војске и грађана Земуна.

ГАЛЕРИЈА ИКАР

Од почетка формирања Клуба ваздухопловства као образовно-културне установе, истакнуто место имала је ликовна секција, чије су радове грађани могли да виде на повременим изложбама. Од 1973. године изложбена активност у Клубу наставља се у континуитету, у заједници са Земунским музејом, да би 2002. године галерија добила званичан назив „Икар“ и наставила свој рад самостално, до данас.

Ликовна галерија у Клубу је најзначајније место ове врсте у Земуну – слажу се Земунци. Њена активност усмерена је колико према врхунским професионалним ликовним уметницима, толико и према афирмисаним аматерима, али и према перспективним почетницима.

У галерији Клуба излагали су и излажу позната имена из света ликовне уметности. До сада су грађани на око 650 изложби видели радове првенствено академских уметника: Зорке Давидовић-Станковић (унуке нашег великог писца Боре Станковића), Миливоја Миладиновића, Павла Васића, Косте Кривокапића, Ђурђа Теодоровића, Живка Стојсављевића, Vere Јосифовић, Драгиње Влашић, Марклена Мосијенка, Милана Бесара-

ВРЕМЕНОМ

Амбасадор Кубе отвара изложбу дечијих радова – Куба, лепа и далека

бића, Предрага Кораксића... Зато не чуди што су изложбе веома посећене, посебно на отварањима. Организоване су, такође, и тематске изложбе Музеја града Београда, Народног музеја, Војног музеја, а посебно треба поменути изложбе Друштва ликовних и примењених уметника Земун, Ликовне колоније „Широка стаза“ и Друштва српских уметника „Лада“.

Данас је галерија „Икар“ једна од боље посећених галерија у главном граду и, наравно, у Земуну. Изложбе су организоване редовно, у просеку две месечно. У организацији изложбене активности, поред колектива Клуба, учествују и чланови Уметничког савета галерије, са начелником Клуба потпуковником Сашом Олујићем на челу. Савет галерије чине компетентни људи из културног живота Земуна и Београда. Као дугогодишњи сарадници, својим несобичним залагањем и ентузијазмом морају се поменути: Миодраг Дабижић, историчар, Софија Љубичић, историчар уметности, еминентна глумица Татјана Бељаков, академски ликовни уметник Јелка Нешковић-Думовић и академски ликовни уметник Мирољуб Филиповић Филимир.

Клуб развија различите облике сарадње и са сродним институцијама из свог окружења: позориштима, биоскопима, музејима... Највећи успеси у раду остварени су у сарадњи и са ослонцем на организације и институције Скупштине општине Земун. Посебно треба истаћи Туристичко друштво Земун, Завичајни музеј... Данас колектив Клуба ваздухопловства Земун, добром организацијом и залагањем, постиже изванредну сарадњу са члановима и корисницима услуга Клуба. Према речима начелника Клуба потпуковника Саше Олујића, важно је „корачати у духу времена и превазилазити утабане стазе“.

ПЕРСОНАЛНА ИСТОРИЈА

С правом можемо рећи да је Клуб ваздухопловства све време свог постојања био окренут граду и грађанима Земуна, школама, радним организацијама, културним институцијама. О чврстој сарадњи са свима њима сведоче и бројна признања која је Клуб добио.

Значајно место од почетка рада Галерије, а и Клуба ваздухопловства уопште, више од три и по деценије, свакако заузима уважени професор Миодраг Дабижић.

Просветни и музејски радник, одрастао је и школовао се у Земуну. У току вишедеценијског рада, историчар по струци, хуманиста и алтруиста, писао је и сад пише радове и прилоге о прошлости Земуна. Његова интересовања и научни радови тематски су веома широки. Писао је о политичкој, привредној и друштвеној историји (библиотекарство, ликовни и музички живот, историја школства и здравства). Као виши кустос Завичајног музеја Земун остварио је изузетне резултате и допринео високом угледу те институције. Стално у вези са ликовним уметницима Земуна, разумео је и подржао Друштво ликовних и примењених уметника тог града (основано 1977) у њиховим активностима при оснивању уметничке галерије „Стара капетанија“. Од тада, па све до данас професор Дабижић је активан учесник у готово свим областима културног живота Дома ваздухопловства. Отварао је изложбе и о њима писао у локалној штампи. Стални је сарадник часописа „Ликовни живот“, у којем објављује приказе о појединим изложбама и пише о архитектонским споменицима у граду и њиховој заштити. Око 40 година водио је Камерни хор, који је неговао, првенствено, сакралну песму.

За стручну делатност и друштвену активност добио је низ признања, попут Октобарске награде општине Земун (1986); златне значке Културно-просветне заједнице Србије (1994) и Туристичког савеза Београда; Плакете Скупштине града Београда (1979. и 1984); Музеја града Београда (1973); Команде РВ и ПВО (1987)... За помоћ при креирању ликовне сцене у Земуну, Друштво ликовних и примењених уметника Земун прогласило је Миодрага Дабижића почасним чланом.

Уважени професор Миодраг Дабижић је годинама уграђивао своје способности и радни елан, љубав и поштовање у Клуб ваздухопловства, како би заједно са осталим чиниоцима, допринео идентитету Клуба, његовом угледу у војсци и друштву. За дугогодишњу сарадњу Клуб му је доделио звање Почасног члана Савета галерије „Икар“, а у знак захвалности, у име Клуба ваздухопловства, потпуковник Саша Олујић уручио је професору Дабижићу скулптуру „Икара“. ■

Татјана СУРЛИЋ

Изложба 100 година аутомобила у Српској војсци

ОСВАЈАЊЕ ИСТОРИЈЕ

Сто година аутомобилизма у српској војсци обележено је тематском изложбом која је отворена 18. септембра у екстеријеру Војног музеја на Калемегдану

Међу изложеним експонатима налази се само део саобраћајног арсенала којим је располагала наша војска. Начелник Одељења за транспорт Министарства одбране пуковник Жељко Ранковић поздравио је све присутне на отварању изложбе са неколико уводних реченица.

Државни секретар Министарства одбране др Зоран Јефтић отворио је изложбу указујући на битне датуме у аутомобилској историји Војске. Године 1908. указом краља Петра I Карађорђевића стекли су се законски услови за увођење аутомобила као транспортног средства у Српску војску. Крајем Другог балканског рата, 1913. године, возни парк је достигао бројку од 45 камиона и пет путничких аутомобила марки *арбенц*, *Н.А.Г.*, *опел*, *дикси*. Српска војска била је прва армија која је у историји ратовања, у току албанске побуне у јесен 1913, употребила аутомобиле за брзи превоз трупа до угрожене линије фронта. У току 1915. године број моторних возила се повећао на 334. Аутојединице војске Краљевине СХС су већ од 1935. располагале са седам аутопукова. Крајем 1940. године у Раковици је почела да ради и прва домаћа фабрика аутомобила, која је производила камионе *прага Р.Н.* На крају Другог светског рата Југословенска армија је располагала једном аутобригадом, два аутопука, око 20 аутобатаљона и око 30 ауточета. Почетком деведесетих година 20. века у ЈНА се налазило око 45.000 моторних и прикључних возила.

На крају излагања др Јефтић је подсетио да је током сто година постојања аутојединица у нашој војсци, специјализовану обуку завршило око пола милиона људи.

Изложба привлачи пажњу посетилаца и специјалним, луксузним аутомобилима из возног парка Јосипа Броза Тита, попут *ролс-ројса* типа *фантом 5* из 1960. године, комплетно ручне израде, који је служио за превоз председника СФРЈ и страних шефова држава и влада. Последњи корисник аутомобила била је Енглеска краљица Елизабета II. На изложби се може видети и примерак уникатног блиндираног аутомобила *Мерцедес Бенз 600 Пулман* из 1978. године, који је коришћен, између осталог, за превозење приликом инаугурације Слободана Милошевића.

Аутори изложбе су капетан мр Далибор Денда, директор Музеја аутомобила Братислав Петковић и потпуковник мр Иван Мијатовић. ■

М. ИВАНОВИЋ

Промоција монографије

АУТОМОБИЛ У СРПСКОЈ ВОЈСЦИ 1908–1918.

У Музеју аутомобила у Београду 17. септембра 2008. године јавности је представљена монографија „Аутомобил у српској војсци 1908–1918“ Далибора Денде из Института за стратегијска истраживања. Презентацију је, уз сталну поставку Музеја, обогатио и краткометражни документарни филм о сто година аутомобилизма у српској војсци.

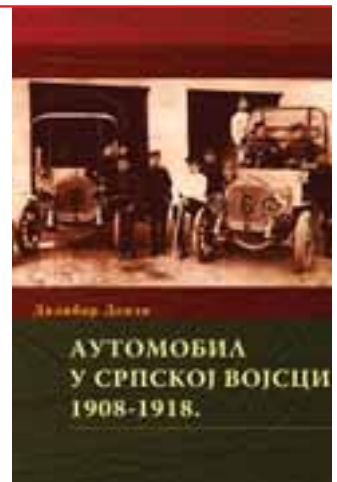
Начелник Одељења за транспорт у Министарству одбране пуковник Жељко Ранковић том приликом је истакао важност јубилеја – 100 година од увођења аутомобила у српску војску. У монографији је описан историјат до 1918. године, јер је то мање познат период српског војног аутомобилизма – нагласио је пуковник Ранковић.

Поред аутора, присутнима су се обратили и помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бо-

јан Димитријевић, научни саветник из Историјског института Милић Милићевић и директор Музеја аутомобила Братислав Петковић. Господин Димитријевић је истакао да техничку историју није нимало лако написати. Такође је обећао да ће и Војска Србије интензивније сакупљати аутомобиле из различитих периода историје.

Посетиоци су имали прилику да се обавесте о историјату и значају саобраћајне службе, а највећу пажњу унутар изложбене поставке Музеја привукао је аутомобил Краља Петра Карађорђевића из двадесетих година деветнаестог века. ■

М. И.

КЊИГА ЈЕ СВЕДОК И СУДИЈА ВРЕМЕНА

Тринаести међународни сајам књига, школског прибора и канцеларијске опреме „Бања Лука 2008“ свечано је отворен 23. септембра у великој хали Велесајма, у присуству бројних љубитеља књиге, представника јавног, културног и политичког живота Републике Српске

Током пет дана Сајма, који организује „Глас Српске“, под покровитељством Владе и Министарства за просвету и културу Републике Српске, своју издавачку продукцију представиће стотину издавача из Републике Српске, Србије, Федерације БиХ, Словеније и Хрватске.

Госте, издаваче и посетиоце поздравио је потпредседник Владе и министар просвете и културе Републике Српске Антон Касиповић. Проглашавајући Сајам отвореним, градоначелник Бање Луке Драгољуб Давидовић рекао је да нам књиге показују колико смо мали и пролазни у времену у којем живимо, оне нам кажу да је писана реч сведок и судија свих времена.

На тој међународној сајамској манифестацији, Војноиздавачки завод, као организацијска целина Дирекције за ИБИД, изложио је четири стотине наслова. Ту су, пре свега, књиге из области војностручне литературе, као и запажена продукција опште литературе, сврстане у тринаест области: војна публицистика, наставно-образовна литература, геополитика – ратна вештина,

наука–техника, уметност–књижевност, историја, монографије, енциклопедије, лексикони, правна библиотека, страни језици, медицина, исхрана – лечење, приручници и водичи. За ту манифестацију посебно је осмишљен и урађен штанд са плакатима нових издања.

За време свечаног отварања на штанду Дирекције за ИБИД – Војноиздавачког завода били су присутни начелник Одељења за издавачку делатност Управе за школство, директор Војне штампариие, начелник Војноиздавачког завода, начелник Центра за војнонаучну документацију, информацију и библиотекарство.

Потпредседник Владе и министар просвете и културе Републике Српске Антон Касиповић, заједно са градоначелником Бање Луке Драгољубом Давидовићем, обишли су штанд Министарства одбране Републике Србије, а представници Дирекције за издавачку и библиотечко-информациону делатност том приликом предочили су им најзанимљивија издања. Посебну пажњу градоначелника Бање Луке привукла је репрезентативна монографија Војноиздавачког завода „Српска војска“, аутора др Бојана Б. Димитријевића.

Највећу пажњу посетилаца првог дана Сајма привукло је капитално дело из области медицине „Сесил“ – уџбеник интерне медицине, књига I, превод најновијег 21. издања, а првенствено је намењена студентима медицине и здравственим радницима, затим монографија „Српска војска“, едиција „Наоружање Другог светског рата“ и едиција „Жене у српској уметности“.

М. ЦРНОГЛАВАЦ

Промоција књиге

Планирање медија и медијских кампања

ИМИЏ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

У свечаној сали Дома воздухопловства у Земуну, 16. септембра, организована је промоција књиге младог официра у резерви и будућег професора мр Ненада Перића. Књига је и најважна одбрана докторске дисертације о *Креирању и евалуацији медијске политике на примеру Војске Србије*.

У уводној речи професор Милован Здравковић истакао је да је мр Перић, са једне стране на аналитичан и студиозан, а са друге на занимљив и информативан начин објаснио свет медија. Књига представља вредан маркетиншки документ, са стручним саветима који могу бити примењени у нашој средини. Вредност је још већа када се зна да аутор анализира и обједињује теме које су многи аутори обрађивали појединачно, додељујући му епитет ретког и значајног дела.

Потпуковник Милан Тепшић, као и сам аутор, види применљивост маркетинга и односа са јавношћу на националном нивоу, у институцијама и војним системима. Практичним примерима аутор наговештава могућност уплитања маркетинга у систем и организацију, који би произвео непрекидан рад на позитивној промени медијског лика Војске Србије.

Књига може да нам наговести нов поглед на везу Министарства одбране и односа са јавношћу, а и да нам пружи савете како Војска Србије може да се обликује као бренд – истиче потпуковник. ■

М. И.

Изложба Јеврејског историјског музеја

СПАС ОД ЗАБОРАВА

Јеврејски историјски музеј у Београду је током септембра, у великој сали Јеврејске општине Београд, организовао изложбу „Документа филателистичке Јудаике II“. Изложбу посвећену успомени на невинне жртве холокауста између два светска рата чине филателистички списи: писма, цедуље, дописне карте, које су логораш кришом размењивали и на тај начин одржавали комуникацију.

Суштина и идеја читавог подухвата, како је нагласио аутор др Мирко Царан, јесте управо спасавање од заборава јеврејске патње која је дубоко обележила време холокауста. Начин поставке изложбе је досада неуобичајен.

Посебно место имају писма и други документи из периода Другог светског рата, послата из разних нацистичких логора, која су писали касније ликвидирани Јевреји.

Изложена је аутентична преписка из логора Јасеновац, Стара Градишка, Равна Ријека, неколико прокријумчарених цедуља из логора Топовске шупе у Београду, затим дописне карте послате затвореницима Јеврејима у Новом Саду.

На отварању изложбе, помоћник министра рада и социјалне политике у Сектору за борачко-инвалидску заштиту др Миро Чавалуга истакао је како је ово права прилика да се подсетимо оних који су изгубили живот у вишегодишњим ратним збивањима. Оваква пригода никако не сме да буде усамљен повод за подсећање на то тешко раздобље наше заједничке прошлости, закључио је господин Чавалуга.

Поред аутора изложбе и помоћника министра, присутнима се у име Савеза јеврејских општина Србије обратила Војислава Радовановић, директор Јеврејског историјског музеја. ■

М. ИВАНОВИЋ

НОВИ ЖИВОТ НА ОСТРВУ СПАСА

Пише
Крстан МИЛОШЕВИЋ

После доласка српских војника, почетком 1916. године, Крф је постао острво васкрса српске војске, јер су на њему свакодневно опорављане на хиљаде измучених ратника. У таквим условима најважнији задатак српске културне елите, пристигле на острво с народом, био је да врате живот будућим победницима.

Крф, „зелено острво“ како га многи називају, један је од бисера Медитерана, који за Србе има изузетан значај. Историјски тренутак Првог светског рата у коме је Српска војска боравила на Крфу, где се, после преласка врлетне и сурове Албаније, опоравила и реорганизовала, оставио је бројне споменике и сведочанства трагичног и славног времена.

У мноштво сведочанстава о боравку Срба на том острву од почетка 1916. до краја 1918. године, треба убројати комплетан стари део града, који су Крфљани брижљиво очували. Сачуване су скоро све грађевине, цркве, плаже... Бројни садржаји пружају прилику за културну, социолошку, политичку, војну и друге анализе и студије о боравку једног народа, протераног са свог огњишта, какав војна историја није забележила.

Живот српских прогнанника на Крфу спасавали су њихов дух, вера, снажљивост појединаца, упућеност на ближње. Према оценама многих, кључ за опстанак Срба у тим драматичним и најтежим искушењима у непрегледним избегличким колонама, маршевима по суровим планинским, а онда мочварним и маларичним беспућима, лежи у чињеници да су појединци били „не само браћа по крви, већ и браћа по духу“.

Најлепше песме, од којих се многим и не зна аутор, стихови родољубиве поезије, изванредна сликарска и фотографска умећа, рађање филмске уметности – све је то за кратко време саздао опорављени народни дух на том питомом и Србима драгом острву. У тренуцима највећих искушења, физичких и умних способности, приликом преласка Албаније и првих дана после доласка на спасоносни Крф, измучена свест се бранила јединим расположивим средством – оживљавањем слика понетих с напуштених огњишта. Готово сва записана сведочења говоре да су последње изговорене речи пред смрт биле упућене онима који су остали у отаџбини. Обрађали су се родитељима, жени, деци, девојци... Но, те речи нису нису стизале на своје одредиште.

Сем војске и избеглих цивила, из Србије су измештене све институције тадашње државне управе – краљ, чланови Владе и Парламента, министарства, судови и остале државне установе. Они су делили судбину војника, регрута, ученика, жена, деце. На Крфу се, тако, нашао и део културне и политичке елите тадашње Србије. Ту су своје стваралаштво наставили многи познати – књижевници, политичари, правници, математичари, сликари, лекари, биолози, историчари, етнологичари, композитори, и небројени други.

■ ПОЗОРИШТЕ БОЛА И ПОНОСА

Иако је у јавни живот ушао када је Србија оскудевала у школованим људима, Бранислав Нушић (1864–1938), књижевник, дипломата и највећи српски комедиограф, захваљујући личној упорности и урођеној ведрини, савладавао је многобројне препреке које су отежавале и успоравале прометејске кораке његовог слободног духа. Мада никада није био у политичким врховима, Нушић је врло рано кренуо путем младог српског радикализма.

Са тек навршених 19 година, Нушић пише своју прву комедију *Народни посланик*, која је због политичких разлога тринаест година чекала да би се појавила на сцени Народног позоришта (1896). Биле су то године борби за продор демократских слобода, Тимочке буне, крвавих прогона радикалских идеја. У том раздобљу (1887) млади Нушић се нашао и у затвору. Из Пожаревачке казнионице враћа се с новом комедијом – *Протекција*. Видећи с ким „има посла“, краљ Милан се олако лишио Нушићевих „чиновничких услуга“ у српској власти, али се некако „смиловао“ и потписао указ о његовом постављењу на дужност дипломатско-конзуларног представника у Приштини, која је тада била под турском влашћу.

Маштовит и спретан организатор, Нушић је покренуо многе друштвене акције и успешно их водио до краја. Када је Београд подигао глас против одлуке Аустроугарске да анектира Босну и Херцеговину (1908), нашао се на челу родољубивих демонстрација и готово преко ноћи написао комад *Хаџи Лоја*, којим је изражавао моралну подршку народу Босне и Херцеговине против окупације.

Нушић учествује у Првом балканском рату (1912), а након његовог успешног окончања, постаје окружни начелник у Битољу. Годину дана касније организује позориште у Скопљу. Његов син јединац, са именом из народне песме Страхина Бан, наставља очевим стопама. Иако је тек начео пунолетство, београдски матурант одлази 1914. године у добровољце. После рањавања, недовољно залечен, вратио се на фронт. Пошто је поново тешко рањен у Колубарској бици, у предсмртном писму оцу пише: „Ја сам пао на бранику Отаџбине за остваривање оних великих наших идеала које смо сви ми тако сложено проповедали 1908. године“. Тим тешким губитком почиње, али се не завршава Нушићева голгота.

Током одступања Српске војске 1915. године Бранислав Нушић се са избеглим народом повлачи преко гудура Албаније. На пут у непознато кренуо је на дужности управника Скопског позоришта. Током припреме за тежак и неизванредан пут, необичну судбину доживео је и рукопис једне од најзначајнијих српских драма *Сумњиво лице*, написане још 1888. године, а премијерно изведене тек 1923. године. У данима пред премијеру, Нушић то овако описује: „Тамо на дну фиоке, нашао сам и – на вечиту робију осуђено *Сумњиво лице* и понео га са собом... Од Приштине, одакле смо пешке морали поћи пут Призрена, морао сам редуцирати рукописе... Одабирајући тако и бацајући на под све оно што сам решио да жртвујем, дође на ред и *Сумњиво лице*... Нисам био кадар пренети те преко позорнице, а где ли бих био кадар пренети те преко Албаније? Рукописи су остали у једној арнаутској кући на смрт осуђени...”

Бранислав Нушић

Током подужег боравка на грчком и српском острву, окружен морем и непрегледном даљином, с тескобом у души и бескрајном љубављу према Србији, Нушић је написао чувену књигу *Деветсто петнаеста* и драму *Велика недеља*. У књизи *Деветсто петнаеста*, сем осталог, Нушић износи своја осећања према Отаџбини којој је жртвовао и сина: „Отаџбина није предмет ограничен, оивичен, утеловљен; Отаџбина је мисао, Отаџбина је вера, а мисао и вера не умиру... мисао и вера се не гасе у мраку силе; мисао и вера не ишчезавају под ударцима насиља. Понећемо у недима, у крајичку једне марамнице, прегршти земље српске; пренећемо те, Отаџбину са собом! Као што у причешћу капљица вина садржава сву величину једне вере и једног наука, тако ће ова прегршт земље садржавати у себи сву величину једне љубави за Отаџбину и љубави за слободу... На тој ћемо се прегршти земље клети, на њој заветовати, из ње црпети поткрепљења у данима туге и снаге, у данима поуздања и вере...”

Не препуштајући се личној болу и колективној несрећи, крајем те 1915. године видљивој на сваком кораку, Нушић је и на Крфу будио српски дух. Само неколико месеци после доласка, упоредо са све већом тугом због непрекидног умирања изнемоглих српских бораца, на Крфу организује позоришне представе за официре и војнике. На импровизованој сцени су извођена дела Нушића, Сремца, Станковића, Гогоља... Посебно је био популаран кабарет „Орфеум“, београдског глумца Бране Цветковића. У њему су на „српски начин“ препричане разне догдовштине на путу до Крфа.

Касније, као пензионер, у земљи у којој пензионер никада није било лако бити, Нушић је српској позорници дао комедије које представљају највише домете – *Госпођу министарку*, *Ожалошћену породицу*, *Београд некад и сад*, *Др. Покојника*, *Мистер Долар*, *Општинско дете*, *Ујез*, и др. Нушић је књижевност и позориште свога доба задужио и другим делима. У најкрупније подухвате убрајају се историјска трагедија *Наход* и *Кнез Иво од Семберије*, а треба поменути и драме – *Пучина*, *Јесења киша*, *Иза божјих леђа*, *Тако је морало бити*. Много година после његове смрти, све до данашњих дана, кроз сусрете са појавама супротним здравом разуму, неким се отме уздах: „Ех, да нам је сад Нушић“. Остао је упамћен као велики родољуб, књижевник и највећи српски комедиограф.

■ ЖИВОТ ЗЛИХ СЛУТЊИ

Две године пре проглашења Србије за краљевину, у Заблаћу код Чачка рођен је великан српске модерне поезије Владислав Петковић Дис (1880–1917). Одрастање са дванаесторо браће и сестара, од којих је осморо умрло пре него што је кренуло у школу, оставило је трага на живот и дело чувеног песника. Већ у седмом разреду Гимназије написао је своју прву песму *На прозору свећа гори*. За Диса савременици и његови пријатељи кажу „био је осредњи ђак, са натпросечним песничким даром”.

Ослобођен од војске због „уских груди“, после кратког учења у селу Прлиту испод Вршке чуке, Дис је сасвим тихо ушао у друштво београдских великана, када се живело по кафанама које су биле главна састајалишта. Висок и мршав, подуже косе и карактеристичних бркова, с наочарима, бивши сеоски учитељ је уз помоћ Бранислава Нушића нашао прво запослење у престоници. Од прве плате штампао је „картицу“ на којој је писало Дис. Највероватније, то је био средњи слог његовог имена Владислав, мада има и оних који тврде да је то име града из Дантеовог *Пакла*.

Дисов кафански начин живота битно се променио после венчања са Христином – Тинком, младом и лепом поштанском слу-

жбеницом, коју је одмах сместио у своје стихове. Веома привржен породици и пријатељима, са двоје деце, Горданом и Мутимиром, дочекао је ратове – балканске и светски, породични растанак, несрећу...

У Првом балканском рату (1912–1913) Дис је ратни извештач, а у Првом светском рату, крајем трагичне 1915. године, налази се у огромној маси војске и избеглица, која се, преко албанских врлети, повлачила ка јадранској обали. На том суровом путу потресали су га „призори утвара смрти“, које је сусретао на сваком кораку. Тугујући за породицом која је остала у Чачку, болестан и исцрпљен, „полумртав“ је стигао на Крф. Након краћег опоравка, с групом српских интелектуалаца одлази у Француску, већ подоста начет туберкулозом, болешћу многих српских песника.

Када је у јесен 1916. добио писмо од своје супруге и дознао да није примала оно мало новца који јој је слао преко пријатеља са Крфа, Дис у тешкој депресији одлучује да се врати на то острво. Пред само укрцавање на брод у Марсеју, пише жени: „Путујем данас. Да се опростимо... Ја бих себе казнио смрћу што сам у овим приликама поверовао другима...“

Дисова судбина је хтела да његова смрт не буде попут смрти многих српских писаца. Није умро од сушице, већ се утопио у Јонском мору кад је брод, којим је путовао на Крф, торпедовала немачка подморница. Било је то пред зору 17. маја 1917. године. Тишину праскосорја изненада је пресекао јук сирене на броду „Италија“. Ударац торпеда био је страховит. „Лађа је поскочила попут рањеног ждрбца“, забележио је један од малог броја преживелих. „Једини човек који је у насталом хаосу остао прибран, мирно је скинуо наочаре и ставио их у џеп... Помогло је морнарима да у чамце прво стрпају децу и жене... Лађа је муњевиито тонула. Ушао је међу задњима у последњи чамац... Страшан вртлог који је брод створио у тренутку када је потонуо, повукао је за собом и чамац“. Два дана после потапања „Италије“, извучено је тело песника, а у џеповима су му нађени само „склопљени наочари и драхма и по“. После вађења, његово тело је поново „враћено мору“, па је песник остао и без надгробног обележја.

УТОПЉЕНЕ ДУШЕ

Био је то крај за песника Владислава Петковића Диса, аутора *Утопљених душа* (1911. године), једне од најлепших и најзначајнијих књига поезије на српском језику. Имао је тада само 37 година.

Као песник и бием, Дис је један од најзначајнијих и најталентованијих лиричара свог времена. Према општој оцени, Дисова лирика је аутентична и сензибилна, музикална, окренута интимном унутрашњем животу и маштарењу. Његов песимизам аутентично изражава визију смрти, злих слутњи и дубок лични бол, уз осећање да му живот прате сенке трагедије.

Из Дисове књиге поезије *Утопљене душе* издвајају се песме *Тамница*, *Нирвана*, *Можда спава*. Током боравка на Крфу и лечењу у Француској написао је и објавио неколико песама из циклуса *Недовршене песме*.

Сима Пандуровић, Дисов песнички друг и побратим, оставио је и овај запис о славном песнику: „Већи део дана и ноћи проводио је у кафани. Као да је сматрао да је то најхуманија социјална установа. Није био ни гурман ни пијанац. Јео је ретко, мало, мрљаво и без воље. Волео је да попије чашу доброг вина,

Владислав Петковић Дис

Милутин Бојић

али се није никад опијао. Никад није псовао нити је био бучан... Волео је тишину и кафу: јачу, слаћу, прекувану и цигарету финог дувана... Иако није имао пара, имао је личног достојанства... Највише смо говорили о поезији, књижевности, позоришту...“

ПЛАВА ГРОБНИЦА

Пореклом из београдске занатске породице, лирски и драмски песник Милутин Бојић (1892–1917), још као гимназијалац писао је стихове и штампао их у *Венцу*, *Новој искри*, *Делу*, *Савременику*, *Српском књижевном гласнику*. Као сарадник *Дневног листа* и *Пијемонта* писао је чланке и позоришне критике. Пред Први светски рат (1914) издао је прву књигу, *Песме*, о којој је Јован Скерлић написао свој последњи приказ.

Са двадесет три године, као студент „чисте филозофије“, повлачио се са Српском војском преко врлети Албаније и тешко болестан некако стигао до Крфа. После опоравка у Француској, кратко време радио је као чиновник у Министарству унутрашњих дела, а онда, до смрти, налазио се у Солуну. Сарађивао је у крфском *Забавнику* уживајући углед „најактивнијег песника“ наше емиграције. У Солуну је штампао своју другу књигу *Песме бола и поноса*, од које је сачувано само неколико примерака. За кратко време написао је још две књиге песама и више драма, од којих су му најбоље *Краљева јесен* и *Урошева женидба*, штампана на Крфу.

Као лирски песник, Бојић припада оној генерацији која је у школским клупама доживела анексију Босне и Херцеговине, на студијама Први и Други балкански рат, а код првих „слободних корака“ трагичне последице Првог светског рата. Упамћен је као песник националног „бола и поноса“. Живећи, мишљу и емоцијом, више у свету својих романтичних националних идеала него на крвавом тлу свог времена, он је, по оцени једног од критичара „више опевао нацију него народ, више отаџбину него земљу“. Његови библијски мотиви – Вавилон, Давид, Саломе и Магдалена, у песмама, а цареви и велможе у лирским драмама, симболи су култа снажне личности. Као песник ретког вербалног талента, Бојић је стварао снажне, звонке и живахне стихове са пуно акцената.

Творац је неколико прворазредних патриотских песама, а међу њима је најпознатија *Плава гробница*. Највећа српска гробница изван Србије, са Бојићевим пером, добила је свој поетски споменик. Болестан и скрхан, посматрао је са крфске обале како бродови данима односе беживотна тела српских младића и полагају их на оближњем острву Видо и у дубине Јонског мора. *Плава гробница* је и до данас остала најверљивији сведок о трагедији српске младости. У другој строфи, песник каже:

*Ту на дну, где шкољке сан уморан хвата,
И на мртве алге тресетница пада,
Лежи гробље храбрих, лежи брат до брата,
Прометеји наде, апостоли јада.*

Тешко болестан и изнурен, Милутин Бојић није дочекао пробој Солунског фронта и победоносни повратак у отаџбину. Умро је од туберкулозе 8. новембра 1917. године у Солуну. Имао је тада само 25 година. Уз највише почаси, сахрањен је на Српском војничком гробљу на Зејтинлику. Његови посмртни остаци су после рата пренети у Београд. ■

(Наставак у следећем броју)

ДОГОДИЛО СЕ...

5. октобар 1912.

Потписнице Балканског савеза – Србија, Бугарска и Црна Гора – предале су ултимативну ноту Турској. Црна Гора је 8. октобра 1912. објавила рат Турској, а сутрадан је једна црногорска чета напала турски положај. Тиме је почео Први балкански рат.

5. октобар 1915.

Снажном артиљеријском ватром дуж целог фронта на Дунаву, Сави и Дрини, почела је офанзива Централних сила на Србију. Нападом са леђа на Србију, 6. октобра 1915, Бугарска се укључила у Први светски рат на страни Централних сила. Удруженим немачким, аустроугарским и бугарским трупама командовао је маршал Аугуст Мекензен.

5. октобар 1954.

Велика Британија, САД, Југославија и Италија потписале су Лондонски меморандум о тршћанској кризи, којим је дата да ш њ а

Слободна Територија Трста подељена између Југославије и Италије. Две суседне земље су гарантовале пуна права националним мањинама, а влада у Риму преузела је и обавезу да одржава слободну луку у Трсту.

7. октобар 1912.

Други пешадијски пук „Књаз Михаило“ започео је свој ратни пут кроз балканске и Први светски рат. У Првом балканском рату пук је учествовао у Кумановској, Прилепској и Битољској бици, а у Другом у Брегалничкој бици. Због силине и издрживости својих бораца, пук добија епитет „гвоздени“. У Првом светском рату пук учествује у Церској бици и бици на Горничеву, а 1918. у ослобађању Ниша, потом стиге све до Темишвара. У част Другог пешадијског пука „Књаз Михаило“, 7. октобар се Војсци Србије обележава као Дан Треће бригаде копнене војске.

7. октобар 1912.

У Војсци Србије 7. октобар је Дан Седмог центра за обуку. Обележава се у знак сећања на дан ослобођења Лесковца 1918. године.

8. октобар 1915.

Командант Другог батаљона Десетог пука мајор Драгутин Гавриловић издао је заповест браниоцима Београда, односно борцима Другог и Трећег батаљона Десетог пука и деловима Сремског добровољачког одреда, последњој одбрани српске престонице пред агресијом Немаца, Аустријанаца и

Мађара: „Тачно у 15 часова непријатељ се има разнети вашим силним јуришем, вашим бомбама и бајонети-

ма. Образ Београда, наше престонице, има да буде светао. Војници, јунаци, Врховна команда избрисала је наш пук из свог бројног стања... Наш пук је жртвован за част Отаџбине и Београда. Ви немате више да се бринете за ваше животе, који више не постоје. Зато напред у славу!“ У јуришу су изгинули готово сви браниоци, а мајор Гавриловић је тешко рањен.

10. октобар 1918.

Прва српска армија почела је операције ослобађања Ниша, упркос упозорењу врховног команданта савезничких снага на

Балкану француског генерала Луја Франше Депереа да је то срљање у авантуру. Упркос неверици савезника, српска војска је, гонећи аустријску и немачку војску долином Јужне Мораве, 12. октобра у муњевитом нападу под командом војводе Петра Бојовића, ослободила Ниш и приморала окупаторе на повлачење ка северу.

15. октобар.

У Војсци Србије 15. октобар је Дан Четвртог центра за обуку Ваљево. Обележава се у знак сећања на дан ослобођења Ваљева 1918. године. ■

МОБИЛИЗАЦИЈА СРПСКЕ ВОЈСКЕ 1912. ГОДИНЕ

Указом краља Петра Карађорђевића од 30. септембра 1912. наређена је општа мобилизација српске војске. Још исте ноћи народу целе Србије је веома брзо и организовано објављена мобилизација помоћу унапред припремљених уговорених сигнала: паљењем великих буктиња на узвишењима, звонима са свих цркава, пуцањем прангија. И најзачаченија села још исте ноћи знала су за мобилизацију. За први дан мобилизације одређен је 3. октобар.

Према мобилизацијском плану било је одређено да се Врховна команда мобилише у Београду, а штабови Прве, Друге и Треће армије у Параћину. Тимочка дивизија првог позива, која је улазила у састав Друге армије, мобилисана је у Неготину (13. пук), Књажевац (14. пук), Параћину (15. пук) и Зајечару (Штаб дивизије, 20. пук и све остале јединице).

Пошто се ослободилачки рат против Турске у народу жељно очекивао, целу земљу захватало је велико одушељење. У већини пукова скоро сви обвезници су дошли већ првог и другог дана мобилизације. Дошли су не само обвезници који су били позвани, већ и око 20.000 нераспоређених, од којих је формирано шест прекобројних пукова првог позива. Већ 15. октобра највећи део снага био је прикупљен на концентracијској просторији, а три дана касније завршен је стратегијски развој српске војске.

Брзина којом је извршена мобилизација српске војске изненадила је неприпремљену Турску, која је тиме била предухитрена и доведена у неповољну ситуацију, што се убрзо одразило на исход ратних догађаја.

ОКУПАЦИЈА СРБИЈЕ 1915. ГОДИНЕ

Под командом фелдмаршала Аугуста Маканзена, аустроугарска и немачка војска од готово пола милиона војника, десет ескадрила авиона и бројном речном флотилом на Дунаву и Сави, 6. октобра 1915. напале су Србију. Аустроугарска 3. армија форсирила је Саву и Дунав код Београда, а немачка 1. армија Дунав код Смедерева и Костолаца. И поред херојства бранилаца Београда, вишеструко надмоћне аустроугарске и немачке снаге заузеле су град. До 15. октобра, упркос крајњем пожртвовању српских трупа, аустроугарске и немачке јединице заузеле су, поред Београда, Смедерево, Пожаревац, Голубац, и створиле шири мостобран јужно од Дунава и Саве.

Ноћу 15. октобра, без објаве рата, прешле су у напад и две бугарске армије, потиснуле слабе српске јединице, продрле у долину Мораве код Врања и до 22. октобра заузеле Куманово, Штип, Скопље и прекинуле моравско-вардарску комуникацију. Немачка војска је, од 23. октобра до 22. новембра, продужила да надире у унутрашњост Србије правцем према Крагујевцу, и више пута покушала да окружи и уништи српску војску. Српска Врховна команда је намеравала да Првом армијом изврши противудар у десни бок аустроугарске 3. армије, стварајући време док савезници из Солуна не притекну у обећану помоћ и уђу у заједнички фронт у рејону Скопља.

Напад аустроугарске, немачке и бугарске војске у октобру и новембру 1915. године, приморао је српску војску да преко Црне Горе и Албаније напусти Србију. Од 420.000 људи, колико је бројала српска војска у октобру 1915. године, страхоте рата и повлачења преживело је мање од 150.000 српских војника. ■

Припремио Миљан МИЛКИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

НЕЧАСНОСТ

Зјапи бездан зинуо у савременом свету. Његов почетак сеже далеко, до у 19. век. Његову истинску дубину, чини се, још није могуће досегнути. Немогуће га је не примећивати због слепила или кратковидости; пре би приличило да га осмотримо спокојно и одлучно. На једној ивици бездана стоје људи који бране своје достојанство, озбиљно, светачки се односећи према својој части; на другој – људи који презиру част као „буржоаску предрасуду“, који прихватају лупешку нечасност за темељ живота. Две непомирљиве противречности, два светска табора, повезана један с другим, као „да“ и „не“, као живот и смрт, као саздање и разрушење. Јер се несрећник котрља у пропаст.

Четири ступња, један за другим, обележавају ход нечасности.

Она почиње од најпростијег нечасног дела. Кад га учини, човек још није обешчашћен, али његова част је већ изложена провери. То је – време искушења: овде треба учинити избор – ставити се на страну части, часно осудити своје нечасно деловање и одбацити га; част се обнавља већ и самим тим да јој остајеш веран и проматраш своје истинско „ја“ у истинском светлу. Лош поступак може да учини свако; ту је основна ствар – не у „случају“, већ у резултату: да ли се човек уздиже ка разумевању истине, да ли ће надаље остати непоколебљиво чистан.

Али, он ће се скотрљати надоле, на другу степену, ако покуша да оправда нечастан поступак који је учинио. За то му је потребно да преиначи тачно осећање части и да превратнички претвори добро у зло. Изопачено осећање да ће се противити, све док бесповратно не буде обогалено или доведено до ћутања. Лажна казуистика завешће га у честар лажних закључака, нетачно сведених рачуна и химера. На тај начин, сам човек ради на сопственој нечасности, и ускоро ће отићи толико далеко да већ неће ни осећати поштовање према светињи, нити уважавање према ономе ко га заслужује. Он ће равнодушно гутати мутну воду бешчашћа, већ према њој и не осећајући одвратност.

Први пут је част – штетна сувишност, ружна сметња, треба је савладати и одстранити; неопходно је одвојити људе од разумевања части, теоретски и практично их навикнути на бешчашће. Није зачуђујуће да се они обраћају не људима уваженим, са осећањем части, него пре круговима декларисаних елемената друштва: окорелим робијашима, професионалним лупежима, онима који су се пустили низ воду. За нечасног човека, чистан човек је трн у оку: вишезначан, презирући, живи приговор, срећни „буржоа“ кога треба сломити експропријацијом имовине, монополом господства, терором и, при том, све то, „у целом свету“.

Тако започиње процес бешчашћа, од једноставног, често случајног поступка, а завршава се „диновским планом“ обешчашћења свих људи. Тај план је предвиђен за сваког нечасног човека, за сваког ко је изгубио одлику достојанства и самопоштовања, сваког ко баца љагу на светиње и на своју репутацију – он рачуна на све себи сличне, како би победила ствар бешчашћа на земљи, како би часне људе поразили, подјармили и обешчастили.

У савременом свету отвара се зијајући бездан, Он се стреловито шири. Он није случајан; он је принципијелан; он нема дна. И само наивни могу веровати да ће им успети неоштећено се извући, мимо њега.

Данашњи „хришћански свет“ остао је само упола хришћански. Самим тим, он је изгубио божанствени источник истинског достојанства. Хоће ли му поћи за руком да издржи пред свеопштим бешчашћем? ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге „Пред буктавим загонеткама господњим“
Светигора, Цетиње 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. октобар

Православни

3. октобар – Свети великомученик Јевастатије

6. октобар – Зачеће светог Јована Претече и Крститеља – Задушнице

7. октобар – Свети великомученик Текла; преп. Симон, св. краљ Владислав и преп. Давид

9. октобар – Свети апостол и јеванђелист Јован Богослов

12. октобар – Преподобни Каријак Отшелник – Михољдан

14. октобар – Покров Пресвете Богородице

Јеврејски

октобар – Рош ашана

9. октобар – Јом акипури

14. и 15. октобар – Суко

ПОКРОВ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ

Црква је одувек прослављала Пресвету Богородицу као покровитељицу и заштитницу хришћана, која је својим молитвама умилостивила Бога према нама грешнима. Безброј пута помагала је појединцима и народима, у рату и миру, свуда у невољама. Догађај који црква празнује десио се 14. октобра 911. године, у време цара Лава Мудрога (Философа). Било је сивоноће бдење у Богородичиној цркви Влахерне у Царинграду. Црква је била пуна народа, а негде у позадини је стајао Андреј Јуродиви са својим учеником Епифанијем. У четири сата после поноћи, угледао је свети Андреј Пресвету Богородицу са распростртим омофором изнад народа, као да их покрива том одећом. Била је одевена у златокрасну порфиру и блистала окружена апостолима, светитељима, мученицима и девицама. Свети Андреј је показао руком Епифанију и упитао га да ли и он види „Царицу и госпођу како се моли за сав свет“, што је он зачуђен потврдио. Због тог догађаја уведено је празновање, да нас подсећа на тај тренутак и стално покровитељство Пресвете Богородице код год то, у невољама, од ње молитвено тражимо. ■

ЈОМ АКИПУРИН

Јом кипур или Јом акипури је празник помирења, покајања и праштања. Празнује се десетог дана седмог месеца тишрија, а проводи се у храму, у молитви и посту. Тога дана сваки верник носи у себи законе Торе, милосрђе и узвишено осећање заједничтва са свим људима. Јом кипур је врхунац и завршетак десетодневног раздобља покајања које почиње на Рош ашана.

Основне мисли Јом кипура јесу кајање, морални оптимизам и широко саосећање за људске патње уопште, посебно за патње Јевреја. Мисао о покајању сматра се једном од најсветлијих поука јеврејства. ■

НАЈБОЉЕ ЛИЦЕ СПЕЦИЈАЛАЦА

Најбоље резултате на овогодишњој манифестацији остварила је Прва екипа 63. падобранског батаљона, у коме су били капетан Милован Милић, потпоручник Младен Стаменковић, водник Иван Митић и десетар Миладин Гојковић. Друго место припало је Другој екипи те јединице, док се за треће изборила екипа 72. извиђачко-диверзантског батаљона. Најбољи стрелац био је старији водник Милан Радосављевић.

Генерал-мајор Александар Живковић заменик команданта КовВ и бригадни генерал Илија Тодоров командант Специјалне бригаде на отварању падобранског вишебоја

Успех падобранске екипе Војске Србије још је већи када се има у виду да су на почетку такмичења остали без једног члана. Наиме, старији водник Милан Светозаревић повредио се у завршници падобранског скока, а по правилима вишебоја, замене чланова екипе дозвољене су само до уласка у авион. Његови другови надокнадили су изостанак и тријумфовали.

Припадницима Друге екипе падобранског батаљона припало је друго место, а бронзане медаље заслужили су чланови екипе 72. извиђачко-диверзантског батаљона. За најбољег стрелца у дисциплинама гађања из пиштоља, гађања из аутоматске пушке, бацања бомбе и гађања ножем проглашен је старији водник Милан Радосављевић, из батаљона за противтерористичка дејства.

Надметање на атрактивном и несвакидашњем војничко-спортском такмичењу започело је 27. септембра – групним падобранским скоком у близини села Брдарац, а завршено дан касније гађањем из аутоматске пушке на полигону „Шуматовац“, надомак Алексинца.

За два дана, шест петочланих екипа прешло је стазу од 46 километара и извршавало војничке задатке, попут оријентације, бацања бомбе у мету, извлачења рањеника, савлађивања жичане препреке пузањем, претреса терена, извлачења возила, гађања из пиштоља ЦЗ 99, савлађивања водене препреке десантним чамцем, пењања уз уже, преласка преко препреке помоћу хоризонталног ужета, савлађивања контаминираниог земљишта, гађања ножем у мету и гађања аутоматском пушком М-70 АБ2. У паузи између два такмичарска дана

екипе су логоровале на обалама Бованског језера.

Падобрански вишебој пратили су заменик команданта Копнене војске генерал-мајор Александар Живковић, командант Специјалне бригаде бригадни генерал Илија Тодоров. Чланови Врховне судијске комисије, које је предводио потпуковник Сава Иришкић, водили су рачуна да такмичење протекне у складу са спортским духом и пропозицијама.

Нема сумње да су припадници специјалних јединица у потпуности испунили захтеве генерала Живковића, који је отварајући падобрански вишебој од њих захтевао да на такмичењу покажу своје најбоље лице – снажне, одговорне, врхунски обучене и увек спремне падобранце.

Још једном се потврдило да падобрански вишебој – најнапорније и најсвестраније надметање у Војсци Србије – захтева од такмичара знања, снажљивост и вештину. Према речима начелника Одсека за специјалне јединице из Копнене војске пуковника Славољуба Анђелковића, овогодишња манифестација представљала је најбољу проверу обучености специјалних јединица за извршавање наменских задатака.

После жестоких борби за сваки поен, сумирани су резултати, а најуспешнији спортисти проглашени су на свечаности у Панчеву, када је обележен Дан специјалне бригаде – 29. септембар. Пехаре и награде победницима предао је командант Копнене војске генерал-потпуковник Младен Ћирковић. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ
С. НИМИО С. ЂОРЂЕВИЋ

Они се буде са Србијом

Срђан и Јована

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС-а
СВАКОГ ДАНА У 6.05

www.rts.co.yu

ВОЈНА ПОШТА 6972 БЕОГРАД

Расписује

КОНКУРС

за пријем војника по уговору на војничким дужностима (по местима службовања)

БЕОГРАД

ВЕС 72701 (возач уједно и електромеханичар) – 1 извршилац

КАЧАРЕВО

ВЕС 72701 (возач) – 1 извршилац

ВЕС 71101 (чувар) – 4 извршиоца

СТАРИ БАНОВЦИ

ВЕС 71101 (чувар) – 4 извршиоца

УЖИЦЕ (Златибор)

ВЕС 72403 (кувар) – 1 извршилац

НИШ

ВЕС 71101 (чувар) – 4 извршиоца

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Конкурсанти могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су здравствено способни за војну службу (што утврђује надлежна војно лекарска комисија),
- да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијој специјалности, одређеној за формацијско место за које конкуришу,

- да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци,
- да се против њих не води кривични поступак,
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока,
- да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужности у роду, односно 30 година ако конкуришу за дужност у служби.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да су оспособљени за војноевиденцијону специјалност за коју конкуришу,
- да поседују положени возачки испит категорије Б и Ц и да поседују радно искуство на пословима возача у трајању од најмање 3 (три) године (само за кандидате за возаче м/в).

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

- Кандидат који испуњава услове Конкурса подноси захтев за пријем у војну службу војној пошти 6972, Београд, и прилаже следеће:
- аутобиографију,
 - извод из матичне књиге рођених (не старији од шест месеци),

ВОЈНА АКАДЕМИЈА

Расписује

КОНКУРС

за избор наставника и сарадника у школској 2008/2009. години

а) За наставнике вештина:

1. За ужу област *Стратегија*, избор – два у звање доцент (посебни услови: ПВЛ, завршено ГШУ)
2. За ужу област *Стратегија*, избор – један у звање виши предавач (посебни услови: ПВЛ, завршено КШУ)
3. За ужу област *Борбени системи СРС ПВО*, избор – један у звање виши предавач (посебни услови: ПВЛ, ВЕС 31398)
4. За ужу област *Радарски системи СРС ПВО*, избор – један у звање предавач (посебни услови: ПВЛ, ВЕС 32177)
5. За ужу област *Ракетни системи ПВО „НЕВА-М“*, избор – један у звање виши предавач (посебни услови: ПВЛ, ВЕС 31398)

б) За сараднике:

1. За ужу научну област *Телекомуникације*, избор – један у звање асистент – приправник (посебни услови: ПВЛ, завршене основне студије из области за коју се бира)
2. За ужу научну област *Математика*, избор – два у звање асистент – приправник (посебни услови: ПВЛ, завршене основне студије из области за коју се бира)
3. За ужу научну област *Географија*, избор – један у звање асистент – приправник (посебни услови: ПВЛ, завршена ВА)

в) За спољне сараднике – наставнике:

1. За ужу научну област *Електроника*, избор – два у звање доцент (посебни услови: ЦЛ, доктор наука из области за коју се бира)
2. За ужу научну област *Логистика одбране*, избор – један у звање доцент (посебни услови: доктор наука из области менаџмента)
3. За ужу научну област *Логистика одбране*, избор – један у звање доцент (посебни услови: доктор техничких наука)

– уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
– уверење из Општинског одељења да се против њега не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старије од шест месеци),
– потврду војног одсека да је служио војни рок (не старију од шест месеци)
– фотокопију војничке књижице,
– оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини),
– оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за возаче),
– налаз, оцену и мишљење надлежне ВЛК о здравственој способности за војну службу,
– став и мишљење Војнобезбедносне агенције након извршене безбедносне провере кандидата.

Надлежна комисија размотриће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Непотпуни и некомплетни документи кандидата неће бити разматрани. Комисија неће враћати документе кандидатима који не буду изабрани.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу, биће склопљени уговори о пријему војника по уговору на одређено време у трајању од 3 (три) године.

Конкурс је отворен до попуне упражњених места.

Ближа обавештења о условима конкурса се могу добити на телефон: 011/3053-211 или 011/3053-282. ■

г) За спољне сараднике – наставнике вештина:

1. За ужу област *Стратегија*, избор – један у звање доцент (посебни услови: ПВЛ, завршено ГШУ)
2. За ужу област *Оператика*, избор – један у звање доцент (посебни услови: ПВЛ, официр рода везе, завршено ГШУ)
3. За ужу област *Логистика одбране*, избор – три у звање доцент (посебни услови: ПВЛ, завршено ГШУ)
4. За ужу област *Војна техника и опрема јединица ВиПВО*, избор – један у звање доцент (посебни услови: ПВЛ, завршено ГШУ)
5. За ужу област *Војна техника и опрема јединица ВиПВО*, избор – један у звање предавач – виши предавач (посебни услови: ПВЛ, завршено КШУ)

д) За спољне сараднике – сараднике:

1. За ужу научну област *Заштита од НХБ оружја*, избор – један у звање асистент (посебни услови: ПВЛ, магистар наука из области за коју се бира)
2. За ужу научну област *Тактика јединица ВиПВО*, избор – три у звање асистент - приправник (посебни услови: ПВЛ, официр авиације, пилот авиона Н - 62)

УСЛОВИ КОНКУРСА И НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Поред посебних услова, наведених за сваку тачку овог конкурса кандидати морају да испуњавају и следеће услове:

- 1) да су држављани Републике Србије;
- 2) да имају две последње службене оцене најмање врло добар (не односи се на лица из грађанства);
- 3) да су основне студије завршили са просеком најмање 8 (осам) - односи се само на лица која конкуришу за звање асистента - приправника, предавача и вишег предавача;
- 4) да испуњавају и остале услове за избор у звање наставника за које конкуришу, предвиђене *Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама* и Статутом ВА.

Кандидати из Министарства одбране и Војске Србије молбе за избор подносе редовним путем, на адресу ВП 2977, Београд, са назнаком „за конкурс“, а кандидати из грађанства лично или поштом на адресу: Војна академија, Павла Јуришића Штурма бр. 33, Београд. У молби обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област за коју се подноси молба и бројну ознаку уже научне области у конкурс.

Уз молбу сви кандидати треба да приложе:

- доказе о испуњавању свих услова конкурса;
- биографију са описом кретања у служби, односно са описом радних дужности;
- библиографију објављених научних и стручних радова са примерцима радова.

Поред наведених докумената професионална војна лица треба да доставе и упитник за премештај (попуњен и оверен) и сагласност надлежне претпостављене команде, а лица из грађанства да доставе још: извод из матичне књиге рођених, уверење о држављанству, уверење да се против њих не води кривични поступак и уверење да нису кажњавани.

О резултатима конкурса кандидати из Министарства одбране и Војске Србије биће обавештени редовним путем, посредством својих команди, а кандидати из грађанства на достављену кућну адресу.

Непотпуне и неблаговремено поднете молбе неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати. Конкурс је отворен 15 дана од дана објављивања. ■

ВОЈНА АКАДЕМИЈА

ПОНИШТАВА СЕ

Конкурс за избор и реизбор наставника, сарадника и наставника из области вештина у школској 2008/2009. години објављен у магазину ОДБРАНА, број 72, од 15. 09. 2008. године у делу који се односи на избор једног лица у звање предавач, за ужу област *Телекомуникације* (под а), редни број 10.

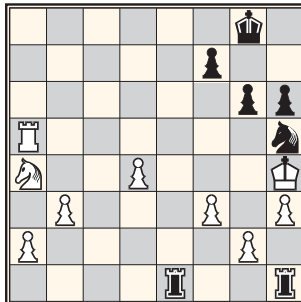
ИЗАБРАНА ПАРТИЈА ФИШЕРИЈАДА

Фишер – Петросјан
Буенос Аирес, 1971.

1.е4 е6 2.д4 д5 3.Сц3 Сцб 4.Сф3 Сф6 5.ед5

Други пут у том мечу совјетски велимајстор примењује Француску одбрану. Ово је последња партија, у којој Петросјан жели да макар ублажи катастрофу. Боби води са 5,5:2,5 и не пада му на памет да посао приведе крају мирним ремијем. Пре тога је прегазио Тајманова са нулом, а до ове партије Јерменин је забележио само једну једину победу. Неко је победе Американца назвао „фишер-јадом“, а после победе над Спаским наредне године у мечу за шампионску круну, свет је захватила права „фишероманија“.

5...ед5 6.Лб5 Лг4 7.х3 Лф3 8.Дф3 Ле7 9.Лг5 а6 10.Лц6 бцб 11.0-0 0-0 12.Тфе1 х6 13.Лх4 Дд7 14.Те2 а5 15.Тае1 Лд8 16.б3 Тб8 17.Са4 Се4 18.Лд8 Тбд8 19.Дф4 Дд6 20.Ддб цдб 21.ц4 Сф6 22.Тц1 Тб8 23.цд5 цд5 24.ф3 Сх5 25.Тцб Сф4 26.Тд2 Тфе8 27.Тдб Те1 28.Кф2 Тх1 29.Кг3 Сх5 30.Кх4 г6 31.Тд5 Те8 32.Та5 Тее1

Бели: Кх4, Та5, Тд2, Са4, а2, б3, д4, ф3, г2, х3
Црни: Кг8, Те1, Тх1, Сх5, ф7, г6, х6

Црни је испуцао сву муницију, материјално је много слабији, а директних матних претњи нема...

33.Сц3 Сф4 34.Кг4 Се6 35.Те5 ф5 36.Кг3 ф4 37.Кх4 Кх7 38.Се4 г5 39.Кг4 Сг7 40.Сг5 хг5 41.Те1 Те1 42.Кг5 Се6 43.Кф5 Те2 44.Те2 Сд4 45.Ке5 Се2 46.а4 1:0

РЕКЛИ СУ

Можда сам последња особа која има шансу да победи машину.

Владимир Крамник
учи меча са Фрицом 10

ЗАНИМЉИВОСТИ ШАХИСТКИЊА У АРМИЈИ

Ен Саникс, рођена 1927. године, шампионка Британије 1957, 1958, и 1964, била је службеница у Британској армији.

ШАХ И БРИЦ

Ирина Левитина, рођена 1954. године, победила је на шампионату Совјетског савеза 4. пута. Она је сада професионални играч брица.

ВЕЧИТА ШАМПИОНКА

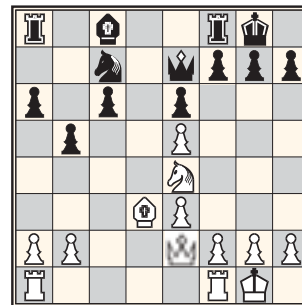
Ингрид Ларсен, рођена 1909. године, победила је на шампионату Данске 17. пута.

ПИЛОТ И ОБАВЕШТАЈАЦ

Енглески интернационалац и аутор познате Шаховске енциклопедије Хари Голомбек био је током Другог светског рата не само обавештајац, него и пилот Краљевског ваздухопловства.

ПРОБЛЕМ

Клебанер – Манеха
Дописно, 1965.

Бели: Кг1, Де2, Та1, Тф1, Лд3, Се4, а2, б2, е3, е5, ф2, г2, х2

Црни: Кг8, Де7, Та8, Тф8, Лц8, Сц7, а6, б5, ц6, е6, ф7, г7, х7

Бели на потезу.

1.Сф6! гф6 2.Дг4 Кх8 3.Дх4!
1:0

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18									19		20						
21					22			23			24						
25					26						27						
28				29			30						31				
32			33									34	35				
36							37			38						39	40
41	42							43		44							
45					46	47								48			
49			50								51		52				
53							54						55				
56							57			58				59			
60							61			62							

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: Никита Милевојевић, пр, Атакама, агро, Пан, плац, татами, командир страже, упудо, Бисаг, Братостен, Рина, коп, Ноел, нитна, т, Ани, десет, Леош, ТРО, Бр, ла, Арн, река, научк, про, и, аларм, Лекс, Тит, Прел, Софи Марсо, старт, Бриги, тридесетого, прелаз, Иско, ено, тврд, вратана, кс, електро, магнетизам.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

18. Исцрпљеност, сусталост, 19. Символ мазуријума, 20. Слатка материја, добила се из толуола, 500 пута слађа од шећера, није хранљива, због чега се препоручује болеснима од шећерне болести. , 21. Наивна уметност, 22. Инсекти слични пчелама, 23. Отпадаг од сена, трина, 24. Очађавити, огаравити, 25. Бундева, тиква, 26. Име бивше америчке глумице Ченинг, 27. Лек против болести вожње, 28. Врста минерала (по Еви), 29. Упишите: кн, 30. Град у Шпанији, 31. Палестинска ослободилачка организација (скр.), 32. Место близу Новог Сада, 33. Који се односи на иригацију (нпр. канал), 35. Инсект с рилицом, риличар, 36. Рођака, 37. Упишите: аф, 38. Доста осолити, 42. Женско име, 43. Упишите: иг, 44. Присталица арианизма, 45. Агнонија, хрџац, 47. Култни италијански филмски режисер, 48. Удови (краћа множина), 49. Слово грчког алфабета, 50. Држављани Италије, 51. Предлог: с, 52. Стришце, 53. Образован, 54. Лење особе, 55. Малопре (нар.), 56. Зовнути, 57. Дани пуног месеца у Старом Риму, 58. Окот, накот, 59. Руско мушко име, Василиј, 60. Лице против кога се тражи стављање забране, 61. Упишите: ои, 62. Други назив за Борнео.

УСПРАВНО:

1.Студентска књижица, 2. Од користи, заухар, 3. Генијални српски сликар, 4. Бивши енглески атлетичар, Стив, 5. Водени љускар, 6. Ноздрва, 7. Бојно копље старих Германа, 8. Сељење, селидба, 9. Француска глумица, Софи, 10. Департаман у Француској, 11. Које је од соли, 12. Муслиманско мушко име, 13. Квар, штета, бродолом, 14. Делови хектара, 15. Стане оног што је расплинуто, 16. Најстарији превод Библије на латински језик, 17. Нинслав одмила, 19. Одређивање тарифе, 23. Дрвено буре, 26. Грчко острво, 27. Француски хемичар и физичар, Жозеф Луј Геј, 29. Научни завод, 30. Бивша британска атлетичарка, Сали, 31. Женско име, Италина, 33. Припадник хеленског племена, Доранин, 34. Оквасити росом, 35. Женско име, Лилијана, 37. Италијанско мушко име, 38. Носиоци наследних особина, 39. Један од назива за Јадранско море, 40. Који је од цинка, цинкан, 41. Без (итал.); такође и: женско име, 42. Сјајна звезда у сазвезђу Орла, 43. Оједне ране, оједине, 44. Мачка сиве боје, 46. Отац одмила, 47.Један од Сократових тужилаца, 48. Пребивалиште, 50. Енглески фудбалер, Пол, 51. Стара мера за дужину, 52. Показна заменица, та.

Možeš i **TI** da
voziš **A3**

**Nova instant
srećka**

Državne lutrije Srbije

**Ogrebi jedan od
120 AUDI A3 AUTOMOBILA!**

Официрска сабља и парадни бодежи кроз време и свечаности

Status Stil

ОБЕЗБЕДИТЕ ЗА СЕБЕ И ПОТОМКЕ ОФИЦЕРСКУ САБЉУ!

Сабља је документ ваше часне професије и подсећа потомке да сте постојали у једној епохи и бавили професијом коју је требало заслужити, одслужити и необично постићи.

Кажу, живећи производимо успомене, а колико брзо живимо толико брзо их и бришемо ...

ОФИЦЕРСКОМ САБЉОМ
и **ПАРАДНИМ БОДЕЖИМА**
уједините себе са својом професијом у породично наслеђе.

Парадни бодежи

- коњени
- ваздухопловни
- морнарички

НАРУЧЕНИЦА

Овим неопозиво наручујем – ● стандардну ● посребрену ● позлаћену сабљу
– ● парадни бодаж (заокружити)

Име и презиме: _____

Адреса наручиоца: _____

ЈМБГ _____ Телефон: _____

Попуните нарученицу и пошаљите на адресу:
„Статус Stil“, 11080 Земун, Ул. Градски парк 2

Тел: +381(0)11 377-15-22, факс: +381(0)11 377-15-13, моб: 063/876-88-01
Web: www.statusstil.com E-mail: office@statusstil.com

15 месечних рата

цене сабљи

- стандардна ... 36.000,00 + ПДВ
- посребрена ... 39.000,00 + ПДВ
- позлаћена 42.000,00 + ПДВ

парадних бодажа

- позлаћен 28.000,00 + ПДВ
- посребрен 25.000,00 + ПДВ